

anketa o spisovatelských organizacích str. 6 a 7
pavel janoušek: vůbec obec str. 8
rozhovor s jiřím dědečkem o pen klubu str. 10
čtenář poezie petr a. bílek str. 11
miroslav balašík: nástup mladé básnické
generace v době prvního bítova str. 12
ukázka z novely michala pohanky str. 16

21/09/2006, 25 Kč

nezval, holan a ti druzí

ROZHOVOR S ANTONÍNEM JELÍNEM

foto Tvar

Vítězslav Nezval

V září

*Podzim už platí listím
svou útratu.*

*Je konec láskám, konec nenávistím,
podzim už platí listím
a není návratu.*

*I ze tvých očí padá
cosi jako list.*

*Je pustý park, je zpustlá promenáda,
z tvých očí slza padá
a listí z ptačích hnízd.*

(Básnický almanach 1954)

Antonín Jelínek (nar. 10. 7. 1930 v Praze) vystudoval Filozofickou fakultu UK, obor čeština a ruština, poté tamtéž vyučoval na katedře českého jazyka a literatury. Pedagogická činnost mu však byla na začátku 70. let z politických důvodů zakázána. Od roku 1975 byl pracovníkem japonského velvyslanectví, kde se stal v roce 1993 poradcem velvyslance. Od roku 1990 opět externě vyučoval na FF UK. V letech 1996–2002 byl předsedou Obce spisovatelů.

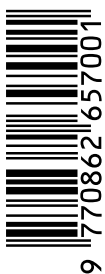
Spolupracoval s literárními a kulturními časopisy, v letech 1959–1961 byl členem redakce *Plamene*. Publikoval řadu literárněkritických a literárněhistorických článků, vydal monografii *Vítězslav Nezval* (1961) a studii *Krajina dětství Františka Hrubína* (1991), je zastoupen ve sbornících *O české satíře* (1959) a *Z dějin české literární kritiky* (1965). Uspořádal a vydal výbor z poezie S. K. Neumanna *Básníkovo slovo* (1971) a výbor z povídek českých a evropských spisovatelů *Osudy dívek* (1973). Autorsky se podílel na *Dějínách umělecké kultury* (1991).

Studoval jste na Filozofické fakultě UK v letech 1949–1953. Dnes jsou to z pohledu historie léta toho nejdogmatičtějšího a nejtvrdšího stalinismu u nás. Jak jste je vnímal tenkrát vy?

Naštěstí jsem měl od střední školy výborný základ. Již někdy v šestnácti nebo sedmnácti letech jsme četli *První sešit o existencialismu* od Václava Černého nebo tehdy vydané básnické dílo Jiřího Ortena, který byl pro nás kultovní autor. Stejně tak ke mně promlouval poetismus s celou jeho

barevností, ale nejen to – vzpomínám si, že když jsem dělal přijímací zkoušky na fakultu, tak mne zkoušel Bohumil Mathesius, jehož *Zpěvy staré Číny* jsem nesmírně miloval. Mathesius mi tenkrát položil otázku týkající se Puškina a já znal statě od Bělinského, takže jsem zkouškou prošel velmi snadno. To jen dokazuje, že i starší ruská literatura byla nějak přirozeně přítomna v mém vnímání a objevování literatury. Dokonce jsem tehdy dostal od Mathesia nabídku, abych šel studovat přímo ruštinu a nebral si ji

jako druhý obor, ale já nakonec zůstal při bohemistice, i když na rusistice tehdy působil mnoho kvalitních profesorů: Vynikající byl například profesor Horák, který nám přednášel dějiny ruské literatury. Díky jeho přednáškám jsem měl po léta daleko lepší znalosti z klasické ruské literatury než z literatury české. Na české literatuře bohužel zoufale chyběla nějaká osobnost. Všechno

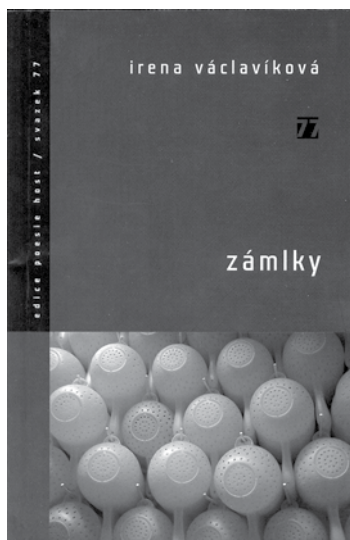

VÍ, CO CHCE SDĚLIT

Zámlka. Slovník českých synonym nabízí ekvivalenty jako odmlka, odmlčení, pomlka, pauza. Všechny tyto významové nuance je třeba mít na zřeteli, když se začnete do poezie Ireny Václavíkové. Titulem svého debutu k tomu sama vyzývá, zdaleka ne samoučelně: je to klíč k tomu, jak číst její texty. Irena Václavíková píše úsporně, někdy až stroze, úsečně; bez dlouhých okolků vytvoří jedinou větou plastický obraz. Působivost obrazů je umocněna barvami, které jakoby nezáměrně vystupují z metafor či epitet („Kdosi rozbil slunci ret.“ – z básně *Rozednění*). Autorka vedle sebe účelově kupí jednoduché věty, v momentě, kdy je naznačena či vyřčena pointa, nepřidá ani slůvko navíc, věrna zvolenému způsobu básnického vyjadřování – viz báseň *K vlaku*: „Ráno jak kyslé mlíko. / Slunce dal si k snídani anděl. / Den žije z podstaty a větru. / U cesty k vlaku srna. S ukrojenou hlavou. / Staženo do sebe. Nestihne to jaro.“

Básnířce nesmírně záleží na výrazu, ostatně motivicky i výběrem lexika se dotýká expresionismu: nemoc, rakovina, infekce, utonutí, mrzáci, krev... Jak již bylo naznačeno, velmi ráda pracuje s odmlkami – byl by omyl si myslet, že některé její básně mají naznačenou strofiku – ne, to je jen zámlka, místo k odmlčení, k nadechnutí, k vnitřnímu dialo-

gu se čtenářem. Je to prostor pro ticho, pro pointu. Zřetelně to můžeme pozorovat na básni *Rouhnutí* (mimořádně krásný neologismus). „Paní se vrací / z večerního modlení. // Moc jí to nedalo. // Zaplatpánbůh.“

Jak je zřejmé z názvu výše zmíněné básně, Václavíková se nebrání neologizaci či experimentům v lexikální rovině jazyka – pánubohu *zabylo* zle od žaludku, *omilována* sněhem, naposledy venku spolu letos *hraničíme* s horkem, olámaná bříza na dvoře *pláká* hrůzou.

prášky na samotu“), jiné prostě divné („*Tep povytažené páteře cihá pod košilí*“). Věta „Oči za přivřením by nelekly se“ je neumělá a kos-trbatá, slovní spojení „*stádo dvou zahnědlých srn*“ věcně chybné.

Některé texty se snaží o zkratovitost, což je dobře. Nejkratší z těchto lyrických črt má tři verše: „*Divoké kačeny / nad plesenským lesem / popleskaly oblohu*.“ Mohlo by to být „něco jako haiku“, ale „*popleskat oblohu*“ je až příliš maminkovské! Ale tudy by mohla jít cesta.

Některé texty jsou nezastřené prozaické. Ani to není samo o sobě špatné. Vadí jen, že se to autorka snaží „načechrat“ veršovostí: „*Hodina / třetí mi / upomíná / Ostravu*.“ Oč lepší je taková věta v prozaickém řádku! Sloveso je však užito chybně... Pointování se nedaří.

Dobré metafory jsou vzácné, ale jsou tu. „*Anděl / přepíjí peří v krčmě*.“ Tady se

stává krajinou-kulisou. Nehrajou se v ní ale velké kusy. Spíš živé obrazy. Ovšem – často to stačí na drama až existenciální. A nejde jen o tu tak často rozlitou krev, je tu stárí, domov důchodců, infekce, nemoc, umírání, rozklad. Kyslost, žluklost. Berle, prášky na spaní. „*Rozsněžilo se / u černé / hlavy / nemocné. / Nad postel / vhnáním spánek / malou růžovou věcí / (s douškem vody). / A naspod hrnku / stál / matčin / mrtvý vlas*.“ (Pomoc, s. 13) Jen mi pořád není jasné, kde je to ještě hluboké a nemilosrdné říznutí a kdy už je to jenom dryák. A odpusťte, jestli vidím v té útlé knížce obojí, pěkně vedle sebe. Báseň i básnickou machu. A obojí u debutantky (je ovšem třeba zmínit dřívější časopisecké publikování – včetně *Tvaru* č. 1/1998, 21/2003, 12/2004 a 14/2004 –, almanachy a řadu literárních soutěží).

K nakousnutému uvažování o mužském a ženském – můžu se mýlit, ale nějak si nevybavuju, že by tady v Česku posledních patnácti let byly dámy, které by se takhle obracely k poetice hlíny (Irodné hroudy) a dědů, předků (hřbitova). Pamatuju dobře, že si tu lépe, tu hůř vedli v této oblasti páni básníci z venkova i města, ale básnířka? „*Beru kosu z kolny. / Potajmu k zahradě / Beru na sebe úděl / vyhynuvšího rodu*.“ (**, s. 16) A možná bych si měl osobu autorky, jak praví poučky, odmyslet. Ale představa dívky s kosou je mně nějak milejší a bližší než většina toho vzpomínaného poetického chalupaření.

V konečném součtu se nedá říct, že bych byl spokojen s knížkou 77. A nedá se říct, že nespokojen. Přiznávám, že nejsem do-

Důvodem je opět co největší jazyková úspornost, novotvary jsou užity přísně účelově.

Tematicky si autorka ve svých básních vyrovnává účty s Bohem (vyzývá jej při pohledu na mrzáka téměř blasfemicky výkřikem psů: „*Tak bože vylez z toho kostela!*“), obnažuje úzkost člověka ze smrti, ze stárí. V básni *Stařeny* např. kupí metaforická přirovnání starých žen – jsou nazývány přítelkyněmi fenek, hřbitovů, konví, světýlek za muže, drobinek pro holuby, front na hovězí o hůlkách, pannami dopoledních oken o berlich. Nelze si při četbě těchto veršů alespoň maně nevzpomenout na Halasovy *Staré ženy*.

Smrt je v poezii Václavíkové častým tématem (explicitně je tematizována např. v básni *Velké usnutí*: „*Zbyly / děti / vnuci / když o neděli / o poledni / nedočkal ses / rána*“), nebo je alespoň naznačena její latentní přítomnost či blízkost – jde ruku v ruce s životem. Řečeno s autorkou: „*každý den na krku má smýčku*“.

Prostor jejích básní je v souladu s tématem textu nejednou uzavřen a jasně lokalizován (např. hřbitov či domov důchodců), jindy se však rozkládá v ničem neomezené krajině (pole, obloha, les).

Václavíková ví, co chce sdělit, a našla si i způsob, jak. Na četbu jejích básní si vyhraďte dostatek času – budete jej potřebovat na zámlky.

Jana Vrajevá

podářilo i veršové členění. „*Den prchá s vidlemi / jak myši kůže / v dásni psově*.“ Byl by to zas obyčejný antropomorfismus, ale naštěstí zasáhla obraznost. „*Myši kůže*“ je synekdocha pro mrtvou myš; pasivnímu je tu připisován aktivní pohyb; „*dáseň*“ je metonymie pro „*zuby*“; je užito jednotné číslo místo množného. Říkám to proto, aby bylo zřejmé, že se tu slovy „něco“ děje.

Toto „něco“ je literatura: představa, že „básník“ je jaksi víc než „umělec“, způsobila už mnohá nedorozumění! Ostatně trocha násilí na slovní materiál neškodí: „*Desťčka pokynu. Noci zdymadlo*.“ Ano. Miroslav Červenka nedávno připomněl starou pravdu Dantovu, že lyrická báseň je fikcionální útvar (a ne přímý kontakt s bytím)! Je tedy třeba zahájit literární práci: vždyť i O. Břežina musel pokořit svůj přirozený talent...

Milan Exner

cela s to uvěřit tomu, o čem se v ní píše. Ne že bych to nevidal a nevímál. Ale nějak jsem si to přečetl líp. Vnitřnosti a infekce u německých expresionistů, lyriku s lesem i polem zas jinde. Odvozenost. Ocenit jsem schopen především to, že se v *Zámlkách* skutečně ledacos zamlčí, spousta věcí vůbec nenakousne... a že se v nich tedy jen minimálně kecá.

I ten způsob, jakým se z básniček stávají pádné sukovice, se mně líbí. Ořezávání sloves. Nebo aspoň z nich nadělat infinitivy, přičestí, podstatná, přídavná jména slovesná. To je konečně i jeden z triků, jak udělat ten živý obraz: ukrást slovesu čas. Macha, se kterou se dá málokdy něco zkazit. A je ještě několik formálních věcí, se kterými Václavíková umí dobře nakládat: tu a tam vhodné zdůraznit rýmem. Tu a tam vhodně zopakovat (tenhle jednoduchý fór jako by dnešní „mladí“ zapomněli). Vyhrát si se zvukem, hlavně s populárním chrčivým *r*. Sem tam si zaneologizuje, tu k dobru, tu ne.

V konečném součtu se tedy nedá říct, že bych byl s knížkou 77 spokojen či nespokojen. Co se týká obsahu, můžu se mýlit. Možná ten pocit, že spíš se jedná o kašíru než o skutečnost, je moje chyba, můj omyl. Fakt za to neručím. Ale ručím za to, že přitom ledacos v knížce funguje. Jestli to teď máte padesát na padesát, strčte do ní v knihkupectví nos, vědět budete rychle. A když to bude knihkupectví, kde umějí i kafe, můžete to zkusit přečíst tam a zase zpátky. Zabe-re jen o málo víc času než tenhle text.

Gabriel Pleska

foto P. K.

Ve dnech 31. 8.–4. 9. 2006 se ve Velkých Karlovicích-Podtatém ve srubu Na Kosárni a na přilehlé louce uskutečnil již třetí ročník překladatelského tábora, který pro zahraniční studenty bohemistiky a začínající překladatele pořádá časopis *Texty* ve spolupráci s Masarykovou knihovnou ve Vsetíně. Krom překladů textů současných autorů, diskuze nad konkrétními problémy a seznámení s aktuálním děním v české literatuře má akce za cíl navázání vzájemných vazeb mimo obvyklé akademické struktury. Letos se účastníci z pěti zemí osobně setkali s básníky Norbertem Holubem, Jakubem Chrobákem a Jakubem Grombářem. Více informací o akci, kterou svými výtisky podporilo několik literárních časopisů, kromě jiných i *Tvar*, je k nalezení na stránkách akce: <http://prekladatelskytabor.kotrla.com>.

pak

INZERCE

Elektronický magazín Totem
vás zve na pravidelné autorské čtení
do Literární kavárny v Řetězové

v pondělí 25. 9. od 19.00 hod.

Číst budou
autoři
publikující na internetu

jako hosté vystoupí

Petr Borkovec
a
Petr Hruška

zpívat a hrát na matlafon bude
Yvetta Ellero

www.totem.cz

Literární kavárna
Řetězová 10, Praha 1

MÍŇ SLOVŮM RADŠI VĚŘÍM

Edice poesie Host. Svazek s dvakrát šťastným číslem. 77. *Zámlky*. Irena Václavíková. Na futrále knížky halda červených sít. Cedníků. Jako cedit. Cedit slova koutkem úst. Mezi zuby. Mezi zuby, které před tím hryzly zevnitř tvář. Verše Ireny Václavíkové jsou důkladně přečtené, zbavené vody. Plné krve. Tak plné krve, že se mně až zachtělo zdát, že je to jenom obarvená voda, červená limonáda, griotka, dívčí pití, sladká a lepkavá jak krev. Ale jistý si nejsem – a třebas to vykládej, že se mně nechce strčit do toho prst a olíznout. Je ovšem věc, která mě upřímně znepokojuje: Věřil bych tytéž verše chlapevi? Ukrojenou hlavu srny, rozbitý ret slunce, mrazem rozkousané ptáky? A mám za to, že spíš ne. Jenže mě mate, ta autorka – hledej v těch básničkách já. Zejména se mluví o osobě třetí. Mluví se k osobě druhé, to často – a bývá ta osoba vždycky muž. A téměř vůbec se nemluví v osobě první. A jen dvakrát se po shodě dá poznat rod, jednou ženský, jednou – mužský!

Ale stejně víc než o osobách jsou ty kratičké texty o ne-osobách. Často bývá v centru pozornosti krajina. Ovšem vystižená dvěma třemi detaily, to musí stačit. Na víc stejně není na malém prostoru ořezaných textů Václavíkové místo. „*Ztvrdlé pokosy / pomoci chtěly. // Je po řepce / Pole uzavřela / chřtány*.“ (**, s. 24). Anebo se takhle úsporně malovaná krajina, většinou příznačně / přízračně podzimní, očesaná, ořezaná, holá... nebo aspoň krajina v předvečer,

Tož nevím, ale možná má ten Viewegh pravdu, když říká, že všichni kritici jsou svině a saďuři, co chtějí spisovatelom jen ubližovat. Však si vemte za příklad mňa. Já si myslím, že su slušný a tichý člověk, co by ani muše neubližil, a přece – když si přečtu takovou knížku, jakú napsala ta Denemarková, hned bych jej, jako tej Denemarkovej, jednu lísknul. Ať si na obálce třeba aj vyhlíží jako tichá a slušná dáma, hned bych jej dal jednu po papuli, že aby věděla, že toto se přece nedělá a že si musí pro příště dát pozor. A to všechno jen proto, že ta knížka by mohla být moc dobrá, kdyby nebyla taková, jaká je. Čert ví, čím to je, ale nejvíc mňa totiž vždycky naserú takové knížky, co sú fakt dost dobré, ale ten spisovatel do nich vrazí navíc nějaké příšerné zhovadilostě a je to celé v řiti.

Abyste tomu pochopili, ta Denemarková je už od svojej prvej knížky, co jsem o něj též psal, děsně vysazená na ty temné stíny minulostě a nejvíc ty zvrácenostě mezi Čechami a Němcema a též na to, jak se ta minulost cpe do přítomnostě a furt nás ovládá. A též se furt ptá, co je to spravedlnost a právo a jak ty dějiny clumají s chudákem člověkem, co je musí žít. Ten nový román proto je takové vykládání o mladej děvčici, co se těsně po válce vrací z koncentráka dom kdesi v Sudetoch, kde má svůj rodný dom, ale dál je to dost zamotané a tak vám to budu muset povykládat dopodrobna.

Když tam totiž přijde, jako ta děvčica, tak ju lapíju nachystaní Češi, co ju tam nechťejú, poněvadž mají strach, že bude chtět zpátky všecek majetek, co zbyl po jejím bohatém židovském tatovi a celej židovskej rodině, co prý zahynula v koncentrákách, ale oni si ho už rozdali a rozebrali a nechcú jej ho dat. A proto jej tvrdíju, nejvíc jakýsi Stolař, co má vysokú funkcu, že ten její tata nebyl ani tak Žid, jako spíš Němec, nacista a fašun, a že mu to patří, když jej všechno seberú, poněvadž trápil Čechy, aj toho Stolaře, když u něho robil. A chtějú ju, jako tu děvčicu, zamordovat, že aby nepřekážala. Naštěstí ju ale před smrtí zachrání těhotná roba, sestra toho Stolaře, co žije v tom domě, co by měl patřit tej děvčici. Takže ju nezahlušíju tak, jak už to dřív urobili s jejím bratrem, co se též vrátil tam, kam neměl. Takže ona uteče do Prahy, kde doroste a stane se doktorku a do tej vesnice se vrátí až po šedesáti letech, kdy sú už její tata a mama celý rehabilitovaný, že jako byli dobré oběti a Židi, a ne zlí Němci a zločinci. Jenže ani včil ju v tej vesnici nikdo nechce, kvůli tomu, že mají všichni

strach, aj potomkové těch, co ju chtěli zabit, že včil jim ty majetky opravdu vezme, a tak na ňu vytahujú všelijakú špinu. Oni totiž nevědíju, že ona nechce nic, snad jen tomu chudákovi tatovi postavit sochu a udělat nějaké to muzeum se zemědělskou technikou, co ho vždycky chtěl. Jenže to oni nevědíju a sú na ňu zlí tak, že pak je aj ona zlá na ně. Takže se nedohodnú, a že se budú spolu sudit. Jediný, kdo ju pochopil, je syn tej těhotnej, co ju zachránila, poněvadž to pochopil. Asi nejvíc proto, že si jako děcko na zahradě hrál s vyhrabanú lebkú jejího bratra, ale aj proto, že je spravedlivý. Chce tedy jej pomoci k právu, ale súdy se vlečú a vlečú, poněvadž ty lumpové intrikujú a zdržujú. A netušíju přitom, že kdyby ta děvčica, co je včil už starú robú, náhle umřela, tož že oni na tom budú fakt blbě, poněvadž její vnučka, co to všechno zdědí, to také všechno bez sentimenta bude chtět. A to se též stane. Ale hlavní pointu knížky je, že si ta roba těsně před svojí smrtí náhle vzpomene, že se ten její tata fakt dal k těm nacistom a nosil haknkrajc a že dokonca aj bičom bil toho Stolaře. Takže tím se všechno děsně relativizíruje, poněvadž ten, co se po celú knihu jevil jako děsný dacan, co jde jen po majetku, se naráz ukazuje, že pro svoje zlo měl aj tak trochu důvod a že ten tata též nebyl samý ideál.

A musím navíc říct, že tento základní příběh je moc pěkně povymyšlaný, ať už se takto stalo nebo aj ne. A navíc je to aj moc pěkně sepsané. Ta Denemarková to vymistrovala skoro jako nějaký film, v němž každá kapitola je samostatné drámo, co je pěkně zmotyřované z všelijakých momentů a situací, kdy lidé třeba jen tak v krámě plkajú o hlúpostech, nebo aj cosi řešíju a hádajú se, takže hned vidíte, kdo je kdo a jakú má tu psychologii. Šikovně přitom

ta Denemarková všelijak střídá oči, kterým ty konflikty a hádky vidí, a umí to udělat aj tak, že se těm postavám dá věřit, že si myslíju, co si myslíju. A každá z těch kapitol je pěkně vygradýrovaná do něčeho překvapivého, co čtenáře překvapí a dostane.

Jenže právě v tom je to, proč bych chtěl tu Denemarkovú zlískat a dát jej po papuli. Zdá se mňa totiž, že při vymyšlení takovýchto point a dalších atrakcí, kterým ten svůj román prošpikováva, že aby byl fakt děsně působivý, na ňu sedne nějaký amok. Zkrátka, že ju chytne rapl a ona si pak navymýšlá věci tak děsné, že je to děsné. Vemte si například toto: Denemarkovej hrdinka diskutíruje s těma podlýma vesničanama o svém nároku na zděděný majetek. Zatímco oni proti ní podle vytahujú všelijaké podlostě, ona stává na svém právu. Tož dobrému autorovi by to stačilo k tomu, aby ju nechal morálně zvítězit, dokonce aj text Denemarkové k tomu jako by mířil. Jenže pak autorku chytí ten rapl a naráz hlavním argumentem v hádce učiní vzpomínání na to, jak tu hrdinku na počátku padesátých let nějaký zfetovaný dacan znásilnil a jak jej zulámali obě ruce a aby toho nebylo málo, zabili aj její mimimo, kterému urvali hlavičku a hráli s ňú kopanú. – Tož efektní to je, ale co to proboha dělá v tejto knížce?

Anebo něco podobného: Když ten syn tej těhotnej, co ju zachránila, pátrá, co to vlastně bylo za lebku, co ju kdysi vyhrabal, dozví se, že jeho tata a mama tenkrát tu mrtvolu nejprve rozsekali na kusky, pak ju spálili v krbu a pak teprve zahrabali. A protože neměli moc času, tož vyhrabali jen nevelkú jamu. Nevím, jak je to dávno, co jste vy likvidýrovali nějakú mrtvolu a jaké s tím máte osobní zkušenostě, ale dovedete si představit, jak dlouho to musí trvat, než spá-

líte téměř dospělého chlapa, aj když přišel z koncentráka, v otevřeném krbu? A zkusali jste to někdy? Růžena, to je ta moja, jednu pékla svíčkovú, tak kilo a půl hovězího to bylo, a zapomněla na to, že mosela na nějakú partajnú schůzu, a když to Jura Juráň našel, tak už nám barák smrděl na půl roka! Takže kdybych já měl na likvidacu mrtvol málo času, tož bysem ju asi rovnú potichu a bez smrada zahrabal, a to pěkně hluboko.

A takových hlúpostí, co mají navýšit napínavost a atraktivnost toho textu, je u Denemarkovej dost a dost a každú chvíli. To, že sem tam nepasuje nějaký ten motiv a nějaký ten kúsek příběha je více chťený, než že by to tak moselo byt, no, tož to se snad dá přejít. Ale trochu mňa děsí to, jak ráda se ta Denemarková vrací k těm svým oblíbeným uráženým hlavičkám, przněným dětom a robám. Nechce se mi nějak věřit, že to robí jen na efekt, že aby ta knížka byla hezčí tím, že je hroznější. Spíš jako by měla nějakú noční mýru, z které se potřebuje vypsat, a tož to vrazí do každého svojeho textu. Copak ale nemá nějakú tetu nebo nějakého strýca, který by jej pěkně řekl, že když je něčeho moc, tož je toho přespříliš, a toto raději škrtni a toto tam vůbec nepiš, ono je to pěkné aj tak?

A též mňa napadlo, že to možná mohl urobiť aj redaktor tej knížky, co si mohl všimnúť, že když sem tam něco škrtně, stvoří dokonalú knížku a fakt dobrou autorku. Jenže než jsem šel spát, tož mňa vyděsila představa, že to ten redaktor Denemarkovej řekl a že jej z tej knížky už ledacos škrtnul, takže tam zostalo jen to, na čem ta roba, ta Denemarková, už skutečně trvala. A zkuste radit posedlej robě, co si stojí za svým! – Snad jen kdyby jí ten redaktor jednu lísknul...

JEDNA OTÁZKA PRO

ONDŘEJE LIPÁRA

Jste jedním z pořadatelů literárního festivalu Ortenova Kutná Hora. Čím se letošní, třináctý ročník, který proběhl začátkem září, lišil od těch předchozích?

Letošní Ortenova Kutná Hora doznala oproti předchozím letům hned několika změn. Festival se z prvního zářijového víkendu přesunul až na druhý, což do určité míry souvisí s tím, že jsme po několikaleté pauze obnovili spolupráci s Gymnáziem Jiřího Ortena. Díky tomu se prakticky celá sobota odehrávala na půdě gymnázia a také ubytování bylo v jeho prostorách.

Z vlastního programu bych rád zdůraznil aspoň pár bodů. Páteční večer zahájil pořad o vztahu Jiřího Ortena a Ivana Blatného, který z jejich vzájemné korespondence

a z Blatného poezie připravila Marie Valtrová. Tradičně následovalo vyhlášení výsledků literární soutěže básníků do 22 let. Rozhodli jsme se letos neudělit první cenu. Ne snad že by úroveň soutěžních příspěvků byla nízká, spíš šlo o to, že mezi zajímavějšími autory nikdo nevyčníval natolik, aby snesl srovnání s Marií Štátnou a Mikulášem Bryanem, kteří první cenu v minulosti získali. Na druhém místě se tak umístila Lucie Hyblerová a o třetí příčku se dělil Jonáš Hájek spolu s Janem Těsnohlídkem. Opět se nám rozrostla festivalová edice *První knížky*, kde se dává příležitost talentům vzešlým z literární soutěže. Autorem letošního debutu *Kolem lámání* je vítěz předloňské soutěže Mikuláš Bryan. Knižku představil v pátek

večer krátkým autorským čtením. Sobotní dopoledne patřilo otevřenému autorskému čtení poezie spojenému s literárním seminářem, což v podstatě znamená, že přítomní porotci byli k dispozici ke konzultacím komukoli, kdo si chtěl promluvit o své poezii. Za zmínku jistě stojí i sobotní koncert v refektáři Sedleckého kláštera, na kterém zazněla Dvořákova skladba *Stabat mater*.

Ortenova Kutná Hora je ve své současné podobě akcí poměrně dobře zavedenou, věřím, že i s pověstí festivalu, který má úroveň. Přiznávám, že se do určité míry potýkáme s tím, abychom nezůstali uvízní kdesi v minulosti. Budeme mít určitě snahu do budoucna ještě víc zpestřit nabídku a snad i zvětšit počet festivalových pořadů. **miš**

S ÚCTOU

PORTÁLEM PROTAŽENÝ KUNDERA. Josef Rautenkranz, kmenový autor internetového *Portálu české literatury* (www.czl.it.cz), zamířil na Milana Kunderu. Cíl je to velký, těžko ho neminout – je ovšem pak otázka, zda se střely nebudou odrážet a nezasáhnou samotného pistolníka. Do známých výčitek, které se na Kunderovu hlavu snesly z různých stran již mnohokrát, přimíchal Rautenkranz novinku: píše, že „romanopisec se před těmi, bez nichž by se asi jen těžko stal světovým autorem, trucovitě schovává do »svě« francouzštiny“, a ptá se, zda by byl „dneska (romanopisec) na stejném postu respektované literární celebrity, kdyby si v Československu především druhé poloviny 60. let nezískal spisovatelské renomé“. Ach, kdyby, kdyby... Nevděk světem vládne. Ještě že se za nás, Čechoslováky, umí to německé jméno tak srdnatě postavit. Leč poté popírá, co napsalo o pár řádek výš, a uvažuje: „Vůbec to není otázka nějakého protivného nacionalismu, jde o věc závažnější: o autorskou, resp. lidskou aroganci – opuštění starých známých pro nové. Protože

ti noví najednou nabízejí víc – čtenářů, peněz, slávy.“ Vida, u čeho to nakonec skončilo. Je snad Rautenkranz nepřilíh diskrétním zpovědníkem Milana Kundery? Anebo se jen nešťastně postřelil? **uoaa**

LITERATURA JSOU KLEPY, řekl kdysi Truman Capote. Jako by ho uslyšel Jan Žáček, když psal svou desátou knihu *Klíče* (Votobia 2006). *Román prozaika* – to napsal do podtitulu. Jde o nesouvislé vzpomínky a mezi nimi jsou i ucelenější pasáže o historiku Pekařovi, Vlastimilu Vokolkovi, Jiřím Pištorovi, Jiřím Veselském či chudobném Timotheu Vodičkovi. Někomu to jistě bude stát za přečtení. Ale nazývat to románem? **if**

KDO SE VYZNÁ LÉPE? O prázdninách (přesně: 8. 8. 2006) v internetových *Britských listech* (www.blisty.cz) vydal Michal Černík stať *Poezie jako oběť doby*. A žehrá v ní mj. na nynější postavení poezie v českých zemích. V zásadě upozorňuje na to, co

i v některých jiných časopisech bylo těmi či oněmi formulacemi konstatováno – že většina společnosti je dnešní mediální vulgaritou poháněna do kulturní prázdnoty. Poezie jakožto nejjemnější, a tedy nejzranitelnější část kultury to pak pochopitelně odnáší ze všeho nejdřív a nejvíce. Jde o jeden z pohledů, nad kterými určitě nelze lehkomyšlně mávnout rukou. Autor však do něj, bohužel, implementoval i vlastní ukřivďenost, čímž svým tvrzením výrazně ubral na přesvědčivosti. Co ale z článku příjemně vysvitá, je, že Černík, předseda předlistopadového Svazu českých spisovatelů, se v nových jménech polistopadové české poezie docela orientuje. Jestlipak se předsedkyně Obce spisovatelů v současné poezii vyzná aspoň tak dobře jako Černík? **lhx**

MLUVENÝ PANÁČEK. Na adrese <http://mluveny.panacek.com> je k dispozici několik tisíc záznamů k existujícím rozhlasovým hrám, které kdy byly vysílány na vlnách *Českého rozhlasu*. Výtečné – úvodní slovo říká

jasně: „*Parta nadšenců, kteří s oblibou poslouchají rozhlasové hry, povídky, seriály a mluvené slovo vůbec, se rozhodla, že by stálo za to vybudovat rozsáhlou databázi údajů o nahrávkách mluveného slova – takový velký katalog, v němž je možné dopátrat se všech dostupných informací o hrách určitého autora, režiséra, interpreta, časového období...*“ Jde sice o náhražkovou práci, kterou by měl dělat *Český rozhlas*, ale když se do toho nepouští Goliáš, musí to za něj odmakat David. Milovníci katalogů všeho druhu, sběratelé informací o literatuře mimo vazby knih, čtenáři někdejších tvařovských rubrik *Natáčky* nebo *S mikrofonem za trochejem* by měli zpozornět a zahloubat se. Zjistí např., že z díla Michala Ajvaze byla natočena v ČRo České Budějovice rozhlasová povídka „o škebli, pronásledující autora“ (*Letní noc*, prem. 26. 2. 2006). Teď už jen s tou informací nějak naložit, nejlépe někde tu či onu hru vyslechnout. Což je ten největší problém a vzhledem k nedostupnosti nahrávek zřejmě neřešitelná položka v celé té pěkné historii. **jar**

nezval, holan a ti druzí

ROZHOVOR S ANTONÍNEM JELÍNKEM

foto Tvar

zajišťovali mladí asistenti. Nějakou dobu tam zůstal ještě Karel Krejčí, ale jinak to bylo podprůměrné. Ve třetím ročníku jsme měli povinnou praxi. Šel jsem do *Literárních novin* k Františku Branislavovi. To byl hrozně hodný člověk, čistý lyrický básník, který patřil k wolkerovské generaci. Branislav mě přivítal se slovy: *Když bude venku hezky, jdi se projít podél řeky a dívej se po ženách. Až začne pršet, přijď pracovat!* Lepší pokyn šéfredaktora jsem asi nemohl dostat.

Ale zpátky k vaší otázce – těžko říct, zda jsme tu dobu prožívali nějak nadměru nešťastně. Vadily nám procesy s katolickými spisovateli. To jsme nebyli s to pochopit a tam někde začalo jiné zranění. Paradoxní je, že s námi do ročníku chodila Hanka Křelínová, dcera Františka Křelíny, kterého sice zavřeli, ale ona mohla dostudovat. Taková tolerance nebyla v době normalizace možná. Ale opět to ukazuje na tehdejší stav, kdy na straně jedné byly šibenice, na straně druhé bylo možné, že dcera pronásledovaného katolického autora studovala na Filozofické fakultě UK. Navíc, a to je asi nejpodstatnější, tu existovala literární paměť. Ta pomáhala v mnoha věcech.

Ve vzpomínkách a pamětech jsou pro 50. léta na vysokých školách charakteristické nekonečné schůze a hádky, které se mohou dnes zdát tragikomické. Jednalo se jen o funkcionáře, nebo těmi schůzemi žila většina studentů?

Týkalo se to především funkcionářů, nás to nijak zvlášť nezasahovalo. Jinak byl život na fakultě dost organizovaný, byli jsme rozděleni do studijních kroužků a kroužek chodil ke zkouškám ve stejném termínu. Náš kroužek založil recitační soubor, se kterým jsme uspěli i v celostátní kulturní soutěži. Také jsme jezdili na brigády, které nás docela bavily. Ale nic z toho nebylo na úkor přednášek a seminářů, kterých jsme měli opravdu dost.

V roce 1952 jste vydal brožuru o *Mladé gardě A. Fadějeva*, kde je s vámi uveden jako spoluautor Stanislav Neumann – vnuk Stanislava Kostky Neumanna. Jak si na něj vzpomínáte?

V první řadě bych chtěl opravit jednu věc – nenapsali jsme tu brožuru společně. Vlastně jsem ho ani nijak zvlášť dobře neznal, to, že jsme na knížce podepsáni oba, vzniklo shodou okolností. Sám jsem se tomu divil. Tehdy po mně někdo chtěl, abych jako student rusistiky napsal o Fadějevovi, učinil jsem, a pak vyšla brožurka se dvěma texty – mým a Neumannovým. Zažil jsem Neumanna jako dosti trapného literárního kádrováka, který na nějakém setkání mládeže nedoporučoval recitovat Halase. Osobně jsem se s ním téměř neznal.

Věnoval jste se ve své diplomové práci Vítězslavu Nezvalovi: Nebyly tehdy problémy se jmény jako Karel Teige nebo se samotným pojmem *avantgarda*?

Samozřejmě že problémy jsem měl značné. Teige byl v obrovské nemilosti, napsal jsem například do *Literárek* článek *Wolker a Teige*, kolem kterého se rozvinuly veliké tahanice. Ale já se znal s Vítězslavem Nezvalem, takže vím, proč ten boj o avantgardu nakonec dopadl vítězně. Nezval sice bojoval hlavně za sebe, ale tím rozšiřoval prostor i pro druhé. Říkali jsme tomu „nosorožčí běh“, protože Nezval se uměl strašlivým způsobem rozčítit. To své si dokázal obhájit – obhájil i „svého“ Apollinaira, který se příliš nehodil do krámu oficiálním dogmatikům.

S Nezvalem jsem se seznámil ještě jako student. Někdo mě a Milana Schulze představil Nezvalovi na pohřbu Jaromíra Johna a Nezval, k němuž jsem měl obrovskou úctu, nás pozval hned ten večer k sobě domů. S Milanem Schulzem jsme totiž otiskli v *Novém životě* delší stať o Nezvalově poezii. Já jsem ho pak navštěvoval častěji – bylo zajímavé, že se za ním mohlo docházet buď časné ráno, anebo pozdě večer. Jinak pracoval, psal, jezdil malovat. Nejideálnější bylo navštívit ho po osmé ranní, kdy seděl doma často ještě v županu. Probíhalo to tak, že se mu telefonem zavolalo (a já doteď slyším jeho sonorní hlas a jeho: *Haló?*), zeptal jsem se, zda bych mohl přijít, a on souhlasil, nebo ne. Přes tuto neokázalost byl Nezval pochopitelně v první řadě oficiální básník, předválečný člen komunistické strany, který se navíc postavil v roce 1936 za vykonstruované procesy v Sovětském svazu. A měl za sebou Zdeňka Nejedlého, Ladislava Štolla a Jiřího Taueru.

Když jste Nezvala navštěvoval, začaly mu zrovna vycházet sebrané spisy, v nichž své sbírky z dvacátých a třicátých let podstatně redukoval a přepracovával. Bavili jste se o tom, proč k tomu přistoupil?

Ano. Dělal to z jediného důvodu – aby spisy mohly vycházet. Nebylo to z přesvědčení, spíš to cítil jako nutnost. Nezval potřeboval být publikovaný za každou cenu, na rozdíl třeba od Vladimíra Holana. Na celou koncepci spisů byl silný tlak Ladislava Štolla. Vzpomínám si, že jsem za Nezvalem přišel v době, kdy znovu vyšla *Žena v množném čísle*, a on si dělal legraci, jak byl schopen některé verše umravnit. Já, jako takřka nepolíbený panic, jsem mu oponoval, že tam stejně zůstala nějaká temná místa. *Temná? Co je tam temné?* ptal se mě, a tak jsem mu přečetl obraz *tvé břicho jako ústa pijavice*. Nezval se zamyslel a řekl: *No to máš pravdu... To je temný... Ale když ono to tak opravdu je!* a začal mi líčit, jak se jedno břicho přilípne k druhému... Měl jsem samozřejmě raději vydání Nezvalových sbírek před válkou, takže pokud to bylo možné, sháněl jsem první vydání po antikvariátech.

Nestál za tím opravováním vlastního díla i strach?

Pravděpodobně. Vezměte si, jak Nezval v roce 1934 přednášel v Sovětském svazu o surrealismu a opíral se při tom o Bucharinu, tedy – jak se ukázalo později – o toho „nepravého“. Ke Stalinovým 70. narozeninám napsal poemu, která končí: *až usednete u řeky Styxu*. To se strašně nelíbilo, protože se tím říkalo, že je Stalin smrtelný. Ohlas na tu Nezvalovu poemu byl v Sovětském svazu značně nepříznivý. I tyto momenty jistě svou roli sehrály.

foto Tvar

Proč Nezval tolik tíhl k mladým lidem?

Mám za to, že mu mládí imponovalo a fascinovalo ho. Například učni z jedné pražské továrny se rozhodli, že udělají nezvalovské dopoledne v Divadle Jiřího Wolkeru. Byli jsme tam s Milanem Schulzem pozváni jako referenti a mě napadlo pozvat i Nezvala. Překvapilo mě, že si udělal čas a v to nedělní dopoledne přišel, aby si poslechl jednoduchá vyznání učňů a učnic. Byla to opravdu nestrojená poděkování typu: *Mně se líbí tahle básnička, děkuju vám*. Nezval tehdy velmi roztál a vyprávěl o svém dětství a o poezii. On ostatně vždy velice rád vyprávěl o tom, jak musí být poezie opojná a omamná.

Vzpomínám si, jak jsem ho později – když vydal sbírku *Z domoviny* – pozval na fakultu. Tenkrát jsme s Milanem Schulzem chodili pěšky po Moravě v Nezvalových stopách, a tak jsme ho jemně upozornili, že ta vesnice, o níž ve sbírce napsal, že má družstvo a lékaře a pekaře, je jediná vesnice, kde nebylo založeno jednotné zemědělské družstvo. Člověk byl tak naivní, že mu to řekl... Nezval se ovšem sám přiznal, že tam od doby svého mládí nikdy nebyl. Nechtěl si zkazit vzpomínky.

Když se ptáte na setkávání s mladými lidmi, vzpomněl bych znovu na Františka Branislavu. Kdysi jsem s ním byl na nějakém podobném setkání s učni, kde Branislav přečetl jakousi milostnou lyrickou báseň. Bohužel obsahovala slovo *ňadro*, a to vyvolalo obrovskou vlnu nevole. Někáká dívka povstala a v tehdejších frázích mu vytkla, že ona plní budovatelské úkoly na tolik a tolik procent a že od soudruhů básníků by čekala to a to... Branislav s ní začal zcela neotřesen diskutovat a říkal jí svým nezaměnitelným, trochu nosovým hlasem: *Soudružko, ten tvůj tě objímá ruka-ma, nebo ramenem jeřábu?* Holka nevěděla, co

na to říct, nato vstal nějaký chlapec a začal ji bránit, opět dobovými frázemi. Neotřesitelný Branislav mu na jeho proslov řekl: *Soudruhu, ty když jdeš na rande, tak s sebou táhneš ponk?* Tím naprosto celou debatu rozbil.

Vedle Nezvala a Branislava jste měl možnost setkávat se i s Holanem...

K Vladimíru Holanovi jsem se dostal náhodou. Na konci 50. let mezi lidmi koloval přepis jeho básně *Pršelo*. Ta začíná těmi fantastickými verši: *„Když prší, umírá prý opilec / a kohout nezpívá, neboť se štítí deště...“* Tehdy jsem pracoval v časopise *Plamen* a tu báseň jsem přinesl do redakce. Šéfredaktor Jiří Hájek byl tenkrát velmi liberální, báseň si přečetl a řekl, že ji otiskneme. Jenže já se dozvěděl, že už ji mají v *Hostu do domu* v Brně. Zavola jsem tedy Oldřichu Mikuláškov, že bychom rádi tu báseň publikovali, a Mikulášek mi ji ochotně přepustil, protože jim ji cenzura nepovolila. Pak jsem zvedl telefon, zavola Holanovi a vysvětlil jsem mu, o čem jde. První věta, kterou jsem od něj slyšel, byla: *Jméno Holan je na indexu*. Tak jsem mu řekl, že bychom i přesto jeho báseň rádi otiskli. Na to mi odpověděl: *Nejsem student, abych potřeboval být tištěn!* Nicméně mi dovolil, abych za ním přišel. Což jsem učinil a začal jsem pak za ním chodit častěji.

Jaký vlastně byl Holan na přelomu 50. a 60. let?

Hlavní pocit, který jsem z něho v tom období měl – byl to velký rusofil. Nejen že měl rád ruskou literaturu, ale on měl rád i ruskou fyziognomii. Jednou mi třeba ukazoval fotografii Borise Pasternaka a říkal: *Podívejte se, to je nádherná ruská tvář!* O pár týdnů později jsem poslouchal v noci rozhlas a tam jsem se dozvěděl, že Pasternak zemřel. Kolem půl-

noční jsem vytočil telefon k Holanovi a říkám mu: *Pane Holane, právě poslouchám Videň. Teď hlásili, že zemřel Boris Pasternak.* Holan mi na to odpověděl: *Vy jste anděl smrti. Mně tuto noc umírá matka.* Když jsem pak k němu přišel, tak jsem si nesměl sednout na židli, kde jeho matka sedávala. Jindy zase jsem nesměl sedět na židli, kde podle Holana v tu chvíli seděl František Halas. On s ním, mrtvým, komunikoval – chvíli se bavil se mnou a chvíli s nehmotným, neviditelným Halasem. Jednou ho takhle přišel navštívit abbé Dobrovský – a Holan mi říká: *Vy jste neslyšel, co mi teď odpověděl? Vždyť mě takhle vískal ve vlasech...* To bylo velmi podivuhodné...

Udělal jsem i takovou věc, o které jsem neměl předem jasno, jestli vyjde. Jiří Hájek, o němž jsem se již zmiňoval v souvislosti s časopisem *Plamen*, pracoval rovněž v nakladatelství *Mladá fronta*. Protože Holanova báseň *Pršelo v Plameni* nakonec vyšla, zeptal jsem se Holana, jestli by za ním mohl Hájek přijít na návštěvu, aby se případně dohodli na vydání nějaké Holanovy sbírky. K setká-

mě dokonce za spojnicí mezi Goldstückerem a Černíkem, což byl samozřejmě nesci. Má první práce pro Černíka se týkala Josefa Šimy. Šima měl tehdy po dlouhé době výstavu v Mánesu a já jsem předsedovi vlády velmi doporučil, aby navštívil vernisáž. Černík tam nedorazil, a tak jsem mu hned další den napsal, že je to škoda, že tam byl i prezident Ludvík Svoboda. Černík si mě nechal zavolat a řekl mi, abych se zeptal, kolik by stály Šimovy obrazy. Byl rozhodnutý uvolnit peníze pro Národní galerii. V Národní galerii si nejdříve mysleli, že si z nich dělám legraci, ale nakonec odjeli do Paříže a k nákupu čtyř obrazů došlo. Jiří Kotlík mi pak psal, že pro Černíka a pro mě udělá komorní vernisáž těch čtyř obrazů. Jenže byla naplánována na září 1968, a to už bylo všechno úplně jinak.

Jaké byly další „zakázky“ pro předsedu vlády před srpnem 1968?

Například jsem měl vytvořit seznam lidí z kulturní oblasti, se kterými se vláda chtě-

u Romana Jakobsona a profesor Škarka onemocněl a zemřel. Protože jsem se dříve věnoval i kateřinským legendám a maturoval jsem z latiny, nastalo určité řešení mého setrvání na katedře. Šel jsem dělat starší českou literaturu, trochu jsem se stydl před kapacitou, jakou Škarka bezpochyby byl. Ale ještě než zemřel, tak mě povzbuzoval, abych se nebál. Prý začnu číst starší českou literaturu jako literární vědec, a ne jako lingvista. Myslím, že to moje žáky docela bavilo, hledali jsme například v Komenském prvky humoru nebo fantastiky. Bohužel v roce 1972 přišel na katedru jako vedoucí Vítězslav Ržounek a položil mi podmínku, abych vystoupil před studenty s přednáškou buď na téma *Jak se připravovala kontrarevoluce v Literárních novinách*, nebo na téma *O dvojí tváři Oldřicha Černíka*. Řekl jsem mu, že nic takového dělat nebudu, a musel jsem odejít.

Jak jste se najednou dostal od české literatury na japonské velvyslanectví?

Když jsem odešel z FF UK, pokoušel jsem se dostat do Bratislavy na bohemistiku nebo na některou mimopražskou pedagogickou fakultu, ale nic z toho nevyšlo a vyjít nemohlo, v Památníku národního písemnictví mi ředitel „nabídl“ práci topiče. Mezi studenty jsem měl taky Japonce a jeden z nich, Isao Onoda (mimochodem oženil se s Japonkou, která přeložila do japonštiny Karla Poláčka), za mnou přišel a zeptal se mě, zda bych na velvyslanectví nechtěl dělat takového lepšího šoféra, kterému by mohli svěřit hosty. Isao zprostředkoval moje setkání s panem radou z velvyslanectví a ten mne přijal – požádal o mě diplomickou notou. Postupně jsem na velvyslanectví začal vydávat informační bulletin a skončil jsem v 90. letech jako poradce velvyslance.

Navštěvoval jste v té době ještě Vladimíra Holana?

Navštěvoval jsem ho do té doby, kdy bydlel v domě na Kampě s Janem Werichem coby sousedem. Velmi si na něj stěžoval. Například na zahradě tlela posekaná tráva, což se Holanovi velice líbilo, ale Werich ji nechal shrabat. Holan proto zašel za Werichem a řekl mu: *I vaše krásná dcera jednou bude tlít.* A Werich mu odpověděl, ať si jde na tu shraabanou trávu stěžovat k těm, o kterých tak pěkně psal – myslel tím rudoarmějce...

Holan byl velmi zvláštní, třeba i tím, jak nechtěl vycházet ven. Jednou se rozhodl, že chce vidět, kde bydlím. Začalo to tak, že se sám od sebe začal ptát po herečce Marii Tomášové, o níž se dozvěděl, že má ráda jeho verše. (Protože Marie bydlela vedle nás, dával jsem jí Holanovy rukopisy číst.) Holan se rozhodl, že ji mám k němu přivést – byl už, pravda, mírně opilý. Došel jsem pro Marii do Národního divadla, ještě než odehrála, jsem skočil naproti do Klubu spisovatelů

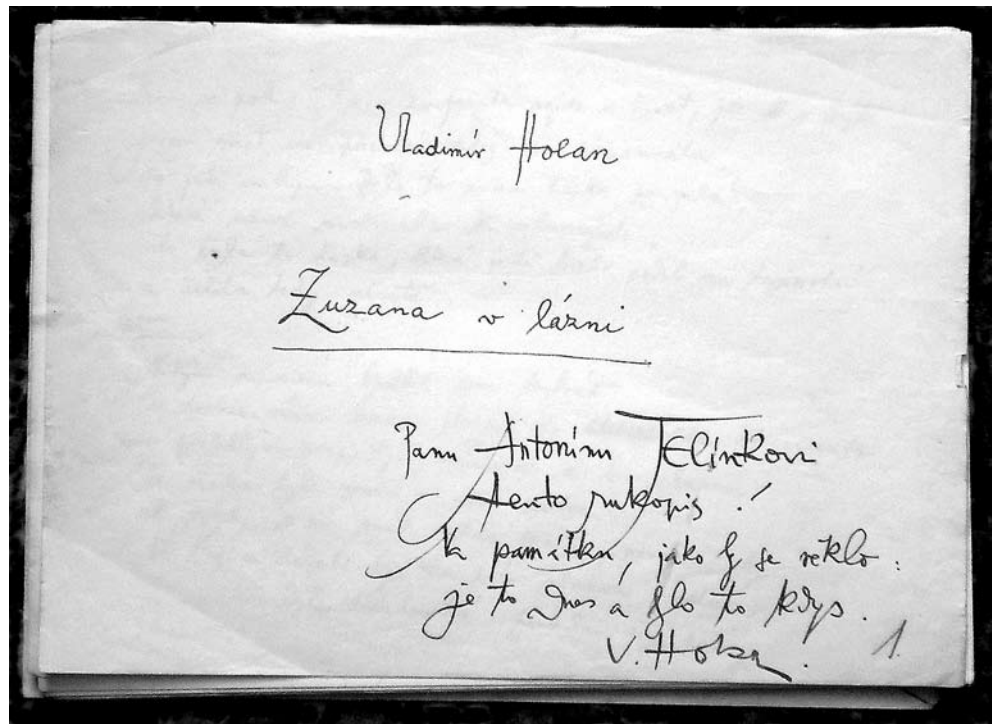
pro láhev Chianti a pak jsme šli na Kampu. Holan už měl hodně vypito a najednou se ukázalo, že jeho izolace a odmítání světa je taky někdy jenom maska a hra. Znal třeba většinu drbů o Marii Tomášové a s gustem se na ně vypyťoval. (Ostatně mi tento pocit z Holana potvrdil i italský bohemista Rippellino, který jeho „démonismus“ bral s rezervou.) Najednou se Holan rozhodl, že pojedete k nám – nastala anabáze při hledání bot, protože v nepořádku, který u něj vládnul, se ztratilo leccos. Nakonec jsme našli jak levou, tak i pravou botu, byť každá byla jiná. Vyšli jsme ven, byl hodně sychravý listopad a cestou jsme se zastavili u Panny Marie pod řetězem a Holan začal ten orosený kámen sochy líbat... Pokračovali jsme pak přes Velkopřevorské náměstí, kde proti nám vyšli policajti. Tenkrát nosili tmavomodré uniformy a Holan hned začal hodně nahlas ječet: *Černý ptáci, jdou na mě černý ptáci!!!* Tušil jsem průšvih, ale nakonec se nám podařilo z toho vyvázat. Starší policajt se zeptal, kdo to je, a já mu popravdě řekl, že je to geniální český básník... ale šilený. Doporučil nám jenom, ať tolik neřve, a mohli jsme jít dál.

Přijeli jsme pak taxíkem k nám, moje žena se vzbudila a přišla se podívat, co se děje. Holan se na ni upřeně díval a pak řekl: *Vy jste katolička.* „Odvedl“ si to z toho, že měla hodně rozespalé oči. Tu jedinou pak neurážel. Jinak se navázel do mě i do Marie Tomášové; mně například vytýkal, že my komunisté jsme zabili Garcíu Lorku. Něco jsem mu odpověděl a on vstal, přešel do rohu místnosti a vykřikoval: *Tak jsem tady, dál už nemůžu! Kam ještě mám jít?* Na to jsem mu mohl říct jediné: *Vždyť jste tam šel sám.* V tu chvíli byl jako beránek a pil víno až do rozednění. Dovedli jsme ho potom taxíkem domů a on nás ještě zval, že nám bude číst poemu *Smrt si jde pro básníka.*

V tomto čísle *Tvaru* je anketa věnovaná spisovatelským organizacím. Vy jste stál šest let v čele Obce spisovatelů – co si o ní myslíte? Jaký mají dnes smysl spisovatelské organizace?

Své organizace mají výtvarníci, filmaři, herci atd. a je také třeba jim být partnerem v Radě uměleckých obcí. A také partnerem pro Nadaci Český literární fond, popř. další instituce. V minulosti se Obec dokázala účinně postavit proti snahám zrušit české středisko v Sofii. Také s Českou televizí vyjednala lepší honoráře za slovesné práce. Její společenské postavení není zvlášť vysoké, ale stále jsou dobré důvody pro její existenci. Já sám jsem bral Obec jako určitý prostor pro setkávání autorů a pro diskuze. Zdálo se mi také přínosné, že jsme zvali zahraniční bohemisty a seznamovali je se současnou českou literaturou. Těch funkcí spisovatelské organizace je prostě víc.

Připravili Michal Jareš a Lubor Kasal

Titulní list Holanova rukopisu *Zuzany v lázni* věnovaného Antonínu Jelínkovi

ní došlo, oba se drželi v mezích slušnosti, takže nakonec Holanova sbírka *Příběhy*, psaná v průběhu 50. let, vyšla v nakladatelství *Mladá fronta*.

Jiří Hájek byl tehdy liberální, ostatně tak na něj vzpomíná jak Dušan Karpatský, tak Josef Hanzlík, kteří s ním v *Plameni* pracovali. Zažil jste Hájka později, za normalizace?

To už ne. V 60. letech ale patřil opravdu k lidem, s nimiž se dalo dohodnout. Ze svazácké *Mladé fronty* udělal prvotřídní nakladatelství, v *Plameni* publikovali třeba Josef Škvorecký nebo Karel Kosík. On sám strkal hlavu do průšvihů – na jedné straně miloval zcela nekriticky Zdeňka Nejedlého, na straně druhé třeba přijel odněkud z ciziny a všem sděloval, že potkal kamaráda z mládí Pavla Tigrida a že bychom s ním měli navázat spolupráci. Šel s touto myšlenkou na ústřední výbor komunistické strany, kde ho s takovým nápadem pochopitelně okamžitě vyhodili.

Věnoval jste se ve svých studiích především poezii. Vás samotného nikdy nelákalo psát básně?

Má zásluha o českou poezii tkví v tom, že jsem nikdy žádné básně nevydal.

Proč vám zakázali učit na katedře české literatury Filozofické fakulty Univerzity Karlovy?

Tím hlavním důvodem bylo, že jsem byl v roce 1968 poradcem předsedy vlády Oldřicha Černíka. Druhým důvodem byly moje vztahy s *Literárními novinami*. Ale daleko víc vadil právě vztah s Černíkem. Považovali

la sejít v Hrzánském paláci. Tam nečekaně přišel i Alexander Dubček a já se nějakou shodou okolností dostal ke stolu, kde seděl Dubček, Václav Havel, Josef Škvorecký a Antonín J. Liehm. (Havel se dodnes diví, kdo ho tehdy pozval – mohu snad ve vši skromnosti říct, že jsem to byl já, kdo mu do schránky házel pozvánku...) Byla to dost zvláštní situace, protože Havel se ptal Dubčeka, proč nepovolí znovuoobnovení sociální demokracie, a Dubček odpověděl, že to teď udělat nemůže, ale že se možná za čtyři pět let ukáže, že udělal chybu.

Když to skončilo, šel jsem s Josefem Škvoreckým pěšky domů, protože jsme bydleli kousek od sebe. Celou cestu jsme se o tom bavili – první tajemník komunistické strany se relativizoval a tvrdil, že možná udělal chybu... To bylo do té doby něco nepředstavitelného. Škvorecký později tu atmosféru a scénu popsal v *Miráklu*, myslím, že velmi přesně, a to i s dialogy, které tam proběhly.

Viděli jste se s Černíkem v průběhu normalizace?

Až hodně pozdě – jeli jsme se ženou na chmel za naším synem a byla tam i Černíkova dcera, za kterou její otec také přijel. Šel jsem se s Černíkem kousek projít do lesa, aby nás nikdo neslyšel. Tvrdil mi, že to, co zažil v srpnu 1968 v Moskvě, nemůže nikdy nikomu říct. Pak jsem ho potkal už jen párkrát v metru.

Trochu jsme odbočili od vašeho zákazu na fakultě...

Mně zakázali na rok učit. Jenže v té době zůstal František Svejkovský v Americe

EJHLE SLOVO

MIKROFILMOVAT

Mikro je i přes tu svou maličkost docela vytížené, nadužívané, a pokud tahá před sebou písmeno μ [mjú], které *mikro* označuje, nožičku, je to jen důsledek toho vytížení. Ve slavné řadě *deci-centi-mili-mikro-nano-piko-femto-atto-septo-yokto* není *mikro* zdaleka nejmenší, ale je dost malé. Fakt dost – deset na minus šestou je jedna miliontina. To už by ho jeden mohl klidně i minout a nechat *mikro* jen tak. Naši (osudem a policií zkoušení) chudáci řidiči, kteří pro jednotlivé šachovány s body (tady by to mohlo vyznít jako nechtěný anglicismus coby narážka na úmrtnost na našich silnicích) skoro ani nespí, jen tu a tam je zradí *mikrospánek*. O *zeptospánku* nebo *pikospánku* se neví. A možná třeba *pikospánkem* prochází každý z nás neustále, neustále se nám možná zdají i *pikosny*. Chudáci hlubinní pikoanalytici. Ta-

kové *piko* dovede pořádně zvednout ze židle, nehledě na to, že se „piko“ občas říká *pěčku*, *perníku*, *peří*, *speedu*, prostě *pervitinu*.

Nebo *nano*... *Nano* ne. A to ani *atto*.

Vratme se ještě k *mikru*: Taková *mikrovlnná* trouba je určitě schopná věc, ale *decivlnná* trouba by ohřála jídlo na několik týdnů dopředu a ještě by fungovala jako krb. *Mikro* má trochu pozlobit, trochu uspokojit, ale vždycky jen tak na (mikro)chvíli. Podobně jako třeba v básni, která mi nedávno dorazila poštou: „*Vážený pane / Vážená paní, // upozorňujeme Vás, že byl zrušen Váš požadavek na výpůjčku do studovny. // Důvod zrušení: mikrofilmuje se.*“ Pracovníci knihoven dovedou pozlobit. Maličko, tak trochu *mikro*, ale přece jen pozlobit i potěšit najednou. Jenom s tím filmováním by mohli sakra deka-hekto-kilo-mega-giga-tera-peta-exa-zetta-jotapohnout!!!

Michal Jareš

anketa o spisovatelských organizacích

Jste členem některé spisovatelské organizace? Proč? (Co vám členství přináší?)

Bohužel, nejsem členem žádné spisovatelské organizace, nadto jsem pořádně nepřemýšlel o tom proč. Nikdy jsem necítil žádný zajímavější tlak, nebo jak to říct – ani u sebe, ani u nich.

Petr Borkovec
(básník)

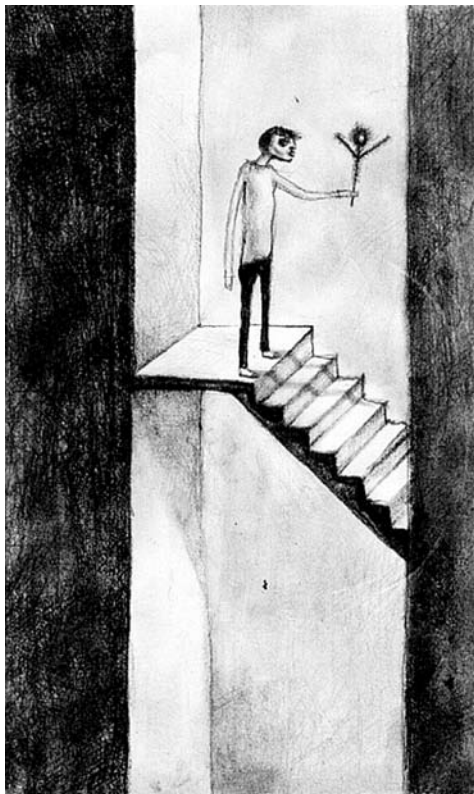
Přestože někam patřit je přirozená lidská potřeba, nejsem členem žádné organizace. Vždycky jsem si spíš pokládal otázku *Proč?* než *Proč ne?*

Uvažuji čistě pragmaticky: Co by mi takové členství řekněme v Obci spisovatelů dalo a jakým bych byl přínosem já? Obec spisovatelů deklaruje na svých internetových stránkách, že chrání tvůrčí, profesní, sociální a materiální zájmy a práva svých členů a zastupuje je ve styku se státními orgány a společenskými organizacemi. Nejsem si jist, že potřebuji, aby někdo chránil mé zájmy či aby mne zastupoval ve styku s jakýmikoliv orgány. Přičemž chápu, že někteří příslušnost k literárním sdružením považují za přínosnou a pro ně důležitou.

Jako mnozí jiní jsem byl vyzván (nejsem si jist, že to je to správné slovo) k tomu, abych se stal členem Obce spisovatelů. Přestože si toho vážím, nejsem asi ta správná cílová skupina. Jsem rád, že po mně nikdo nic nechce a já nemusím chtít nic od nikoho. Tak se cítím svobodně.

Milan Děžinský
(básník)

Jsem členem regionálního spolku KAL, což je Kruh autorů Liberecka; odtud se také almanach, jehož čtvrté číslo chystáme, jmenuje *Kalmanach*. To je jedna z věcí, která nás spojuje a motivuje. Pro mne osobně je užitečné a taky příjemné vidět tištěné věci, které buď nejsou nějakým způsobem hotové, což byl můj případ s právě chystanou sbírkou *Hoch s myší*, u které ne a ne usadit se název; nebo které jsou psány jaksi stranou, mimo větší kompoziční celky, což by mohl být případ *Evangelia podle Hynka*, které má vyjít ve čtvrtém čísle... Když jsme u těch tisků, musím říci, že se mi v Liberci podařilo najít nového nakladatele, když už jsme s tím *Petrovem* tak neslavně skončili a od *Druhého města* nemáme klíč... Jestli všechno dobře dopadne a magistrát města Liberce mi poskytne grant, mohl by mi na podzim v nakladatelství BOR paní Evy Koudelkové vyjít román *Zoufalství*. To je ta pragmatická rovina věci, kvůli které literární spolky na světě jsou, je tu ale ještě druhá, to jest ta regionální a tím pádem i osobní, protože se mezi sebou dost dobře známe... Duší KALu je básník Luboš Příhoda (svého času překládal Reinera Kunzeho a Hanse Cibulku; jeho elegie v *Promluvách do zdi* jsou výborné) a prozaik Jan Šebelka. Já sám mám nejbližší k Otto Hejnicovi, kterému jsem věnoval i svou poslední knihu a s kterým jsme se kdysi dávno ochomýтали v šedé zóně Okresního kulturního střediska, kde se dalo leccos podnikat a kde i vycházely almanášky *Proměny* a později *Cesty*, chodil tam ostatně i Šebelka, kterého jsem ovšem vídal už na gymnáziu v Liberci a pak na pedagogické fakultě v Ústí nad Labem... Víte, kdybych měl chodit do schůzí literátů a tam hlasovat a poslouchat referáty, to by se mi nechtělo; taky jsem to nikdy nedělal, nebyl jsem ve Svazu spisovatelů ani v Obci, ostatně do toho libereckého kroužku docházím tak posledního půldruha roku... A to je příjemné, to posezení starých kamarádů u piva, i když jsou to divoáci a někdy se rozhádají a vzduchem létají ostrá slova. Každý je prostě tak nějak odněkud, ať chce nebo nechce, a já jsem z Liberce. Dávám taky všem

Nikola Čulík, Projev, kresba, 2006

okatě najevo, že ve skutečnosti jsem jediným libereckým literátem já, protože jsem se v Liberci narodil, od narození tu žiju a rovněž nepíšu o Šumavě nebo o Příbrami jako oni, nýbrž nominálně o Liberci... Kdežto oni jsou „naplavenina“, jak to na jednom čtení KALu řekla moderátorka z rozhlasu, za což jsem jí z toho srdce vděčný, protože to cítím také tak! Prostě jediný pravý a skutečný sudetocheský spisovatel jsem já. To je tak všechno, co bych chtěl o té věci říci.

Milan Exner
(básník, prozaik a literární kritik)

V Obci spisovatelů jsem něco přes rok. Netoužím po nějaké funkci, spíše tak zpozvzdáli sleduji, co se děje. Rozhodně nepatřím k autorům, kteří mají na záložce svých knih tu osvědčenou poznámku – člen Obce spisovatelů, jako by členství bylo jakousi zárukou kvality.

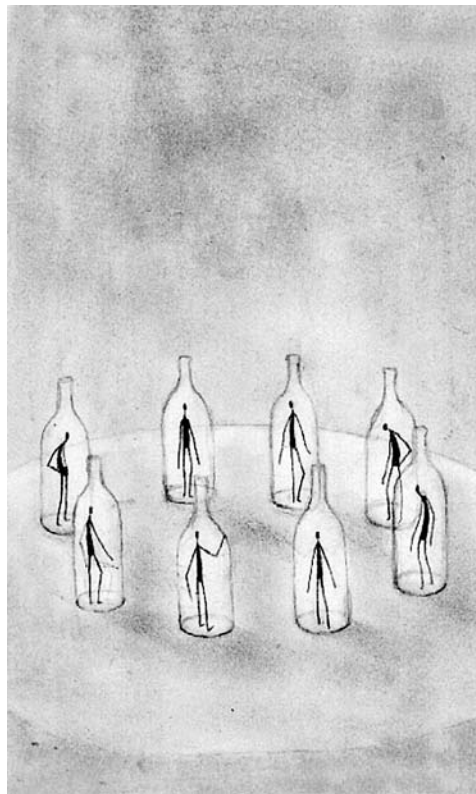
V jiných organizacích nejsem.

Radek Fridrich
(básník a literární kritik)

Nejsem členem žádné organizace jednoduše proto, že mě to nikdy nenapadlo.

Jakub Grombář
(básník a literární kritik)

Nejsem členem žádné takové organizace, ačkoliv jsem o členství několikrát vlažně uvažoval, předpokládal jsem totiž, že bych se jako člen nějakého spisovatelského spolku mohl více a snadněji něco dozvědět o přírodním literárním dění doma i za hranicemi,

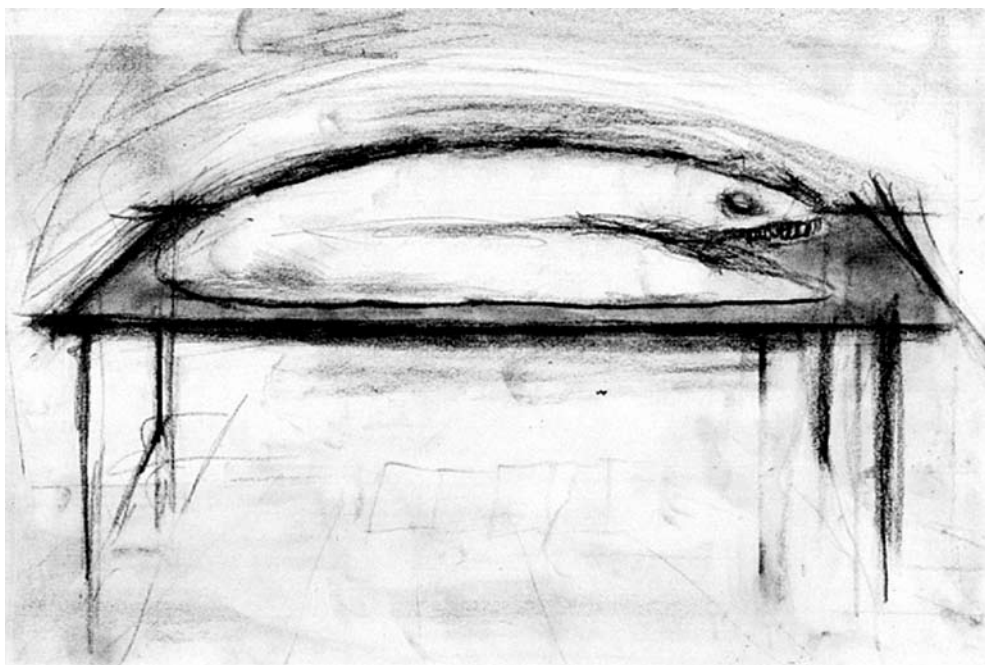

Nikola Čulík, Anonymní alkoholici, kresba, 2006

o autorech pro mne zajímavých, například. Že jsem se pro členství nakonec nerozhodl, vyplynulo z obav z nepříliš dobrých vztahů mezi literáty, jejichž psychika a chování jsou zatíženy chorobnou ješitností a vysokým stupněm psychopatie. Přitom netvrdím, že sám jsem v tomto směru lepší. Netolerantnost, nevzdělanost a zaslepenost, to je to, co mne stále znechucuje a čeho literáti nejsou ušetřeni, ba projevuje se to u nich s jakousi bujnější a nečekanější vitalitou.

Petr Hrbáč
(básník a prozaik)

Jsem členem Obce spisovatelů a PEN klubu. Do obou organizací jsem vstoupil hned na začátku 90. let. Tehdy jsem vnímal členství jako oficiální potvrzení svého spisovatelství. Bůhví, proč jsem tomu přikládal takovou váhu, asi to byl relikt z předcházejících bumážkových dob. Nyní obě organizace víc vnímám jako spolky, které hájí zájmy spisovatelů v jednání se státními institucemi. Když o tom přemýšlím, uvědomuji si, že to asi nebudou žádné moje bytostné zájmy, protože mě žádný konkrétní hajitelný zájem nenapadá, ty bytostné, jakož i živobyti si stejně musím uhájit sám... Členství v Obci mi přináší poštou bulletin *Dokořán*, kterého kdyby nebylo, tak bych měl dojem, že jsem členem mrtvolného spolku, jehož jedinou viditelnou činností jsou valné hromady. Takhle s podivem zjišťuji, že se toho děje relativně dost, že mnozí kolegové organizují literární soutěže, scházejí se v různých komisích, aby zasloužili poctili

Nikola Čulík, Pacient, kresba, 2006

rozličnými spisovatelskými cenami atd. atd. Ve spolkové činnosti Obce bych uvítal to, co se daří PENu, tj. pravidelné setkávání členů na čteních, vernisážích, neformálních setkáních při příležitostech oslav jubileí. Také chválím otevřenost PENu za „otevřené čtvrtky“ a aktuální komunikaci internetem. Měl bych pro obě organizace jeden návrh inspirovaný brněnským Parníkem literátů. Uspořádejte společně aspoň jednou ročně setkání literátů na vltavském parníku, spolková kasa neutrpí, vstupné si každý rád zaplatí sám. Příležitost, jak se setkat s kolegy, je málo. Vytváření těchto příležitostí by mělo být hlavní náplní práce placených i volených činovníků obou organizací.

Miroslav Huptych
(básník)

Nejsem a nikdy jsem nebyl členem žádné spisovatelské organizace. Nevím, čím jsou ani čím by chtěli být. Jsou to cechy, komise, odbory nebo diskuzní fóra? Jsou to stipendijní, vdovské či starobní fondy? Jsou to pohřební či pietní bratrstva? Nevím...

Bohdan Chlíbač
(básník)

Ve spisovatelské organizaci nejsem žádné. Ne programově, prostě mě to nikdy nenapadlo mít nějakou legitimu na básníka. Když jsem byl (jednou a naposledy) na lodi literátů v Brně, dost jsem se styděl, jestli tam vůbec patřím, či co... Ale přece jen se rád nacházím v některých „spolcích“.

První z nich, chronologicky, je redakční okruh časopisu *Texty*. To se dělá tak, že se pije plzeňské v některé z vsetínských hospod k tomu vybraných a mezi tím se zase na chvíli vyřeší svět: knihy se prodávat budou, knihkupectví Malina na náměstí ještě tento rok neskončí, ten Proust je přece jenom čtení a paní Zádrapová z Lidečka se stala víceméně literární postavou.

Druhý z nich je vlastně spíš spolek sportovní, ale v Ostravě se při florbale schází prostě aj básníci a po něm přicházejí i další. To se dělá tak, že se štráduje po městě, až se najde hospoda splňující několik podmínek (jídlo, čepovaná kofola, televize s fotbalem nebo hokejem, desítka, zahrádka atd.), tam se pak svět staví na nohy: Štítný je opravdu – zlatý svatý, Alexandr Stich – aktuální, *Přesuny* Petra Krále, to je nádherná a tvrdá a útočná a otevřená a vůbec sedmibolestná sbírka, a Mojmír Trávníček je stejně nedostizný ve schopnosti rozevřít kriticky text i rozevřít se mu.

A tak oba ty spolky dohromady (protože spolu komunikují, někdy na dálku, v rozhovorech, někdy přímo, při večírcích) jsou pro mě vyživující, nenahraditelné a stejně tak nebezpečné a nákladné. Bez nich by se zřejmě svět nerozpadl, ale je dost pravděpodobné, že by mi voněl a chutnal méně, že by mě zkrátka méně těšil.

Jakub Chrobák
(básník)

Díky literatuře jsem se seznámil se spoustou zajímavých lidí, s kterými se přátelím. Pro mne jsou však důležitá právě osobní přátelství, k nimž žádnou instituci nepotřebuji. Způsob psaní se u jednotlivých autorů velmi odlišuje – samotný fakt, že někdo píše, tedy není důvodem, abych měl potřebu být s ním v jedné organizaci, zvláště když stávající spisovatelské spolky žádný, pro mne viditelný servis autorům neposkytují.

Václav Kahuda
(prozaik)

Nejsem v žádné spisovatelské organizaci, protože literáti jsou osamělí jako stepní vlci a jejich sdružování podobá se zakládání svazu poustevníků.

Stanislav Komárek
(prozaik, esejist a básník)

Úplně první reakcí na vaši anketu byl lehký odpor prostrřídávaný skřipáním zubů (i když to se mi děje hlavně ze sna, když doprožívávám svoji skutečnější bytost), hladce přecházející v apatii, kterou ve vztahu k uměleckému ruchu u nás pocítuju, což se prohlubuje s věkem, ale nesouvisí to nijak se zatrpklostí nebo ometostí. Ale k věci... Jsem členem spolku Umělecká beseda, který sdružuje tři obory (literární, hudební, výtvarný), což mi vyhovuje, protože mne žvanění o literatuře z 99 % nezajímá. Raději vstřebávám muziku nebo obrazy. Shodou okolností pomáhám v redakční radě *Života* shánět do jednotlivých čísel příspěvky, to je spojeno s jistým penzem práce za nulový honorář (což je podle mne naprosto v pořádku). Za to je mi dáváno potkávat lidi, kterých si pro něco vážím. Představa ryze spisovatelské organizace je mi ale docela cizí. Vždy se mi vybaví nostalgické vyprávěnky starých pardálů, kteří se slzou v oku vzpomínali, jak jeli na nějakou tu daču Svazu spisovatelů a dobře se s manželkou zrekreovali. Psaní je proces, který když ho chceš dělat pořádně, tak neustále narážíš na nějaké své nemožnosti a hranice, a ty neukonejší možnosti v organizacích. Možná by mohla být Organizace ženou... Měla by na starost mne: vařila by mi, smilnila s mou duší a hladila mou utahanou hlavu.... Ale nesměla by vypadat jako Kantůrková!

Martin Langer
(básník)

Na začátku roku 1990 mě přijali do Obce spisovatelů. Prožíval jsem to tehdy jako životní změnu, malou revoluci. V samizdatu mi sice vyšly povídky *Mezi obrazy* a novela *Album*, nicméně jsem si nebyl jist, zda to bude k mému členství stačit. A stačilo to. Do stat se do jiných spisovatelských organizací jsem se nesnažil. Ale ani bych z Obce spisovatelů nevystoupil. Přinejmenším s ní mám spojenou vzpomínku na třídní zájezd do Londýna. To však již je dávnou minulostí. Později jsem se díky Obci spisovatelů mohl zúčastnit cesty prozaiků do Brna. Rovněž nezapomenu na dva víkendy v Luhačovicích. Pokaždé jsem se na těchto akcích sblížil s několika milými kolegy spisovateli, což pro mě, který pracuje v továrně, není

nic samozřejmého, i když se dnes továrně říká *společnost a skupina*.

Ivan Matoušek
(prozaik)

Byl jsem členem Obce spisovatelů i PEN klubu. Jako začínajícímu literátovi mi to připadalo úžasné – poznávat starší a slavnější kolegy a dlít mezi nimi „jako jeden z nich“. Po čase člověk nabyl sebevědomí a pozbyl iluzí. A až mi bylo – a je – milé obcovat s lidmi jako Eva Kantůrková či Alexandra Berková, obcování s literátskými institucemi jakožto celky připadalo mi stále bezesmyslnější. Dorazil mne obludný časopis *Dokořán*, který Obec spisovatelů vydává a ze kterého jsem se co čtvrt roku dozvídal o obskurních akcích a o počtách pro obskurní literáty – a tak jsem z obou institucí vystoupil.

Martin Putna
(literární historik)

Když mě někdo oslovil *básníku*, měl jsem vždycky puzení ohlédnout se, o kom je vlastně řeč. Už to asi vysvětluje, proč nejsem členem žádného sdružení spisovatelů. Navíc úplně přesně nevím, co by spisovatelské spolky měly prosazovat.

Aby byly vyšší honoráře, když všichni vědí, že literárníčení je holt takové zahradičení? Aby knihkupci snížili marže a brali i knížky, které nejsou bestsellery, když vydělávají na maržích z bestsellerů? Aby se kritici snažili objevovat neznámé tituly, když se přece „píše, o čem se píše“?

Je samozřejmě milé, jestliže se spisovatelské sdružení postaví za autora pronásledovaného kvůli jeho textům. Obávám se ale, že doba spisovatelů jako „svědomí národa“ minula – především pro ty národy. Literátská petice snad může být i účinná, jenže ani to ji nezbaví klanového nádechu.

A hlavně: Spisování pokládám za boj „muž proti muži“, tedy spíše „muž proti papíru“, nebo ještě lépe „muž proti sobě“. Spisovatelský spolek se pak jeví jako absurdní záležitost. (Něco jako klub nočních hlídačů či rovnou klub ostřelovačů.)

Něco jiného je spolek čtenářský! Čtenáři jsou totiž pro literaturu minimálně tak důležití jako spisovatelé. – Veřejně a hrdě

přiznávám, že jsem držitelem legitimace Městské knihovny v Praze.

Marek Toman
(básník)

Do žádné spisovatelské organizace jsem nikdy nevstoupil, protože jak vidím víc než tři spisovatele pohromadě, jímá mě nepopsatelná úzkost.

Jaromír Typlt
(básník a prozaik)

Členem žádného takového spolku ani organizace nejsem – tak jako většina lidí, co něco píší a snaží se to dostat mezi jiné lidi, k tomu nevidím sebemenší důvod. Ale kdyby mi někdo takový důvod vysvětlil, možná bych se někam dostat chtěl. V některých zemích je takové členství prestižní záležitost – třeba v Řecku. Svaz spisovatelů tam pro členy pořádá výroční trachtace, výstupy na Olymp s piknikem a podobně, dokonce snad mají jakousi výhodu či přednost při vydávání svých knih, ale neporozuměl jsem proč. Když jsem tam před časem byl, zrovna se chystali uspořádat akci ve prospěch vybraných přestárých spisovatelů – chtěli veřejnou petici donutit vládu, aby těm, co celý život jen psali a nic jiného nedělali, přiznala starobní důchod. Tenkrát jsem se tomu hystericky smál (byl jsem dost opilý), ale dívali se na mě nechápavě a hodně studeně. Možná že na ten důchod taky pomýšleli.

Miloš Urban
(prozaik)

Co pokládáte za největší úspěch a co za největší neúspěch Obce spisovatelů v době, kdy jste ji vedl?

V té době se nám podařilo sjednotit umělecké obce ke společnému postupu při vymáhání jednoho procenta na kulturu ze státního rozpočtu.

Nepodařilo se nám to jedno procento na kulturu vymoci. Také se nepodařilo přesvědčit populaci a reprezentaci České republiky o tom, že literatura je pro národní identitu důležitější než fotbal nebo hokej.

Ivan Binar
(prozaik, předseda Obce spisovatelů v letech 2002–2004)

byl vznik nové asociace autorů střední a mladší generace.

Tereza Riedlbauchová
(básnířka, nar. 1977)

O vstupu do spisovatelské organizace zatím neuvažuji. Jednak mám dojem, že takovéto organizace jsou vyhrazeny „zasloužilejším“ a starším literátům (byť nově zvolený předseda PEN klubu Jiří Dědeček slíbil přilákat ty mladé), jednak jsem už předem v opozici ke všemu, co zavání oficiálními funkcemi, povinnými příspěvky a prominentstvím.

Milan Šťastný
(prozaik, nar. 1973)

Až do obdržení dotazu jsem o vstupu do organizace neuvažoval, čili ve skutečnosti příliš nevím, co takové členství obnáší, jaké výhody a závazky. Je to tedy buď mou neinformovaností, anebo spíš tím, že se organizace málo prezentují a působí (alespoň na mě) jako uzavřené sekty velkých pánů spisovatelů a dam spisovatelek. Mohly by se více otevřít mladým autorům a členství jim nabídnout a objasnit. Nemyslím tím, že snad neoslovili přímo mě, ale že by mohli svou „náruč“ otevřít na stránkách některého periodika, prostě více komunikovat s autory, ne tolik profiláklými, které by členství v organizaci motivovalo k lepším uměleckým výkonům.

Milan Urza
(básník, nar. 1983)

Řekne-li se spisovatelská organizace, má takový pojem velice široké rozpětí – nejširší asi na širé Rusi, kde bylo členem Svazu spisovatelů SSSR bratru deset tisíc pisatelů nejrůznějšího kalibru. Šlo spíše o bizarní syndikát ideologického ražení, v němž se (namátkou) za Okudžavou nebo Trifonovem skrývalo všemocné předsednictvo a za ním celé pluky psavých neumětelů. Tohle literátům malých zemí českých nehrozí, u nás je nepřirozenějším spolením tvůrců cosi jako stolní společnost, autorské okruhy kol redakcí, regionální spolky, generační či různorodá seskupení apod. Nicméně máme také spisovatelské organizace celorepublikové, a to s nemálo početnou členskou základnou, ale i ty bývají obhospodařovány de facto stolními úradky svého druhu.

Tak například Obec spisovatelů, v níž se sesetersky rozpustila Obec moravskoslezských spisovatelů, nepochybně neleží ladem, ale ne vše, co počíná a podniká, čili snažení její „rady starších“, se dá rozpoznat pouhým okem. Pokud mě neklame paměť, o Obci spisovatelů se v poslední době mluvilo pouze a především v souvislosti s návštěvami její předsedkyně Evy Kantůrkové v Číně a s jejími diskutabilními výroky o tamějším režimu. Tehdy se utrousilo přemnoho závažných slov ideologických a politických, přičemž se, žel, vůbec nepřihlédlo k určujícímu principu stolní společnosti: Eva Kantůrková a Jan Cimický všehovšudy strašně rádi jezdí do Číny! Zdali za peníze ministerské, obecní, vlastní, lhostejno – vážně se jim tam moc líbí! Jednou k sobě vzali i Michala Viewegha, což neměli, neboť ten své velkočínské hotelové dojmy rozmázl v opusku Případ nevěrné Kláry. Ale jen ať se jezdí! Vždyť už Komenský hlásal, že se má cestovat; myslel sice mladé lidi, avšak takoví v Obci nejsou, tak co zbývá. Koneckonců, Čína je blízko.

Pak tu máme PEN klub a někde v cizině máme českého prezidenta Mezinárodního PEN klubu. To se máme! Ale stolní společnost čile funguje i zde. Kupříkladu onehdy se hojně psalo o kauze Günter Grass, vyslovovali se k tomu historikové, publicisté, ostatně i sám Grass se vyjádřil dostatečně jednoznačně. Rovněž tady už padlo mnoho pádných slov a záhy se svou troškou do té hospodské polizance přispěchal i český PEN klub. Ten přece svého času udělil Grassovi naši prestižní Cenu Karla Čapka: On totiž ten ex-esesák notně, ba i finančně pomáhal českým disidentům, jako málokterý západní spisovatel odsoudil srpnovou okupaci 1968 – leč nynčko pražská stolní společnost PEN klubu koumá, zda mu tu Cenu nemají zpětně odebrat, i když tedy asi spíše ne, ale zase na druhé straně jaksi žejo. Co kdyby z toho byla mezinárodní ostuda? Přitom je to tak jednoduché: Má-li se to řešit zásadově, měli by na protest proti tomu lotrovi Grassovi medle vrátit „penklubí“ Cenu Karla Čapka a zejména finanční obnos s ní spojený všichni pohoršení čeští laureáti, neboť když svatouškovat, tak svatouškovat! Například dlouholetý (dnes již bývalý) předseda PEN klubu Jiří Stránský si v lednu nechal přidělit Cenu Karla Čapka na odchodnou z funkce (jistě, může za to nezávislá a objektivní odborná porota v čele se Stránského hagiografem Janem Lukešem, no ale nechňapněte po Ceně, když vám ji servilně přistrkávají) a určitě z toho nemá dobrý pocit. Vždyť za vrácené peníze by se klidně dalo jezdit do Číny za Kantůrkovou a za Cimickým! S celou stolní společností!

Vladimír Novotný

Uvažujete o vstupu do některé ze spisovatelských organizací? Proč?

O vstupu do žádné spisovatelské organizace neuvažuji. Nejen že bych se sotva mohl nazývat spisovatelem, ale hlavně nevím, komu by k čemu mohlo být užitečné, kdybych se kdekoli sdružil. Mně určitě ne, už takhle musím jednou měsíčně na schůzi profesorského sboru!

Jan Jícha
(prozaik, nar. 1980)

O vstupu do žádné spisovatelské organizace zatím neuvažuji; pravda je, že o nich vím velice málo. Vlastně ani podrobně nesleduji aktivity Obce spisovatelů na Ústecku, zaregistroval jsem jen časopis *Sluneční koróna*, jenž mi přišel, snad mi pan Muška odpustí, formou i obsahem dokonale nepodařený. Členství bych zvažoval, pokud bych viděl nějaké konkrétní výsledky: nejlépe knihy, které by bez peněz dané organizace vyjít nemohly.

Jiří Koten
(básník a literární kritik, nar. 1979)

O vstupu do spisovatelské organizace neuvažuji, protože se obecně nerada jakýmkoliv způsobem organizuji. Myslím si samozřejmě, že být v takové organizaci by asi mělo být výhodné. Záleží samozřejmě na tom, jaká ta organizace je. Ale je to také určitá forma závazku, který se mi zatím jeví

v souvislosti s psaním a s tím, co k němu v této chvíli potřebuji, zbytečný.

Kateřina Kováčová
(básnířka a prozaička, nar. 1982)

Necítím obecně potřebu se nějak družít, ale v zásadě se tomu nevzpírám, je-li mi to nabídnuto. Je zvláštní, že existence např. Obce spisovatelů mi přijde užitečná jako svého druhu odbory, rovněž v tom smyslu vyvíjejí aktivitu. Ale spisovatelé jsou podle mě natolik různorodí lidé, že si nedovedu představit, kam vlastně táhnout za jeden provaz – ale jistě se najdou zkušení jedinci, kteří tu představu – a mou důvěru – v tomto směru mají.

Nicméně předloni jsem nenápadně vstoupil do Obce spisovatelů. Uvažuji dále o vstupu do českého centra PEN klubu, protože mi to bylo nabídnuto a takové nabídky si vážím. Pokud vím, musí to ještě schválit jejich představenstvo, takže jsem zatím – pravděpodobně – ve stadiu navržení.

Radek Malý
(básník a překladatel, nar. 1977)

Stávající organizace spisovatelů sdružují převážně autory starší generace a nejsou otevřeny mladým lidem, novým projektům a nápadům. Jsou to trochu zastaralé struktury v samopohybu. Popravdě řečeno nijak zvlášť netoužím spadat pod instituci tohoto typu. Možná bych ale o účasti v nich uvažovala, kdyby se výrazně proměnily v živou součást literárního života. Dalším řešením

vůbec obec

aneb

paradoxy vzniku a tušeného konce

Pavel Janoušek

Když jsem byl redakcí *Tvaru* vyzván, abych se vyjádřil k otázce spisovatelských organizací, začal jsem se obávat, že nejsem ta pravá osoba, která je schopna nezaujatě odpovědět. Možná že se vám to také někdy stalo: Investovali jste do něčeho (nebo někoho) nemalé množství energie, času, slov a vnitřního úsilí a najednou po letech nevíte, proč vlastně, a už ani nemáte chuť se k tomu ve vzpomínkách vracet. Jestliže se tedy v následujícím článku k problematice Obce spisovatelů přece jenom ještě jednou vrátím, slibuji, že to bude naposledy.

Shodou okolností jsem se na přelomu listopadu a prosince 1989 ocitl mezi lidmi, kteří připravovali vznik nové spisovatelské organizace, a onu památnou neděli 3. prosince jsem spolu s Alexandrou Berkovou, Ivanem Klímou, Vladimírem Macurou a právníkem Tomášem Sokolem seděl na jevišti Realistického divadla Zdeňka Nejedlého (dnešního Švandova) a spoluzakládal Obec spisovatelů. V následujících měsících jsem měl rozhodující vliv na podobu jejích stanov a po příštích bezmála patnáct let jsem střídavě byl a nebyl členem její rady. Z předposlední rady jsem demonstrativně vystoupil poté, co jsem se spolu s dalšími, kterým ležel osud Obce na mysli, marně snažil změnit nejen dosavadní pravidla jejího hospodaření, ale i mechanismy jejího vnitřního fungování. Když tento směr uvažování o budoucnosti Obce na valné hromadě v roce 2004 prohrál svůj souboj s většinou členské základny, která se bojí jakékoli změny, vzdal jsem se rovněž členství v Obci. (A protože jsem v té době začal více než pochybovat o samotném smyslu obdobných spisovatelských organizací *dnes a tady*, vzdal jsem se i členství v PEN klubu.) Dva roky života „mimo“ mě pak přesvědčily, že jsem svým odchodem o mnoho nepřišel – spisovatelské organizace nechybí mně a já nechybím jim. Staly se mi zasunutou zkušeností...

Vznik Obce

Obávám se, že hořké konce, k nimž dle mého přesvědčení dnešní Obec spisovatelů míří, jsou zakódovány již v okamžiku jejího založení, v oné samozřejmosti, s níž jsme tehdy předpokládali, že nějaká spisovatelská organizace tohoto typu tady být musí, aniž bychom si položili otázku, proč vlastně musí.

Prvotní příčina vzniku Obce a její první fáze existence byla jasně politická a deklarativní: Vzhledem ke kulturně-politickému významu, který byl tradičně v české společnosti a kultuře – oficiální i opoziční – přikládán spisovatelům, bylo potřeba demonstrativně vytvořit organizaci, která by bez ideologického klíče sdružovala všechny spisovatele, a to včetně těch zakázaných či ignorovaných. Již samotný vznik takové organizace byl politickým gestem jasně odmítajícím dosavadní omezování svobody slova nejen v literatuře, ale i v celé společnosti.

Potřeba vymezit se vůči Svazu českých spisovatelů se přitom promítla i do zamítnutí původně navrhovaného názvu *Syndikát českých spisovatelů*, který by sice tuto organizaci symbolicky spojil se situací před únorem 1948, avšak měl by stejnou zkratku (SČS) jako Svaz. Zakládajcímu shromáždění bylo tudíž navrženo archaicky znějící jméno *Obec českých spisovatelů*. (Slovo *obec* se tehdy ještě spojovalo především s mytickými baráčníky a sokoly.) Prostřední slovo, označující národnost, však z názvu během jednání zmizelo, neboť bylo třeba

Divadlo na pražském Smíchově, kde byla 3. 12. 1989 založena Obec spisovatelů. Tehdy se jmenovalo Realistické divadlo Zdeňka Nejedlého, poté neslo název Labyrint a dnes je to Švandovo divadlo. Ta jména jako kdyby metaforicky postihovala i sedmnáctiletý vývoj Obce spisovatelů.

kompromisem vyřešit situaci, kdy se někteří dožadovali, aby název byl rozšířen o slovo *moravských*, a další ještě o slovo *slezských*.

Pro pamětníky, ale i pro nás, tenkrát mladé a mladší, byla impulzem k utváření Obce vzpomínka na opoziční roli, kterou spisovatelská organizace – či alespoň její část – hrála v 60. letech, a jistota, že i v nové době taková organizace bude důležitým politickým a kulturním činitelem, který musí ovládnout rozumní lidé. Dokladem toho je, že její vznik se také stal významnou mediální zprávou a i v tehdejší dramatické době obsadil jedno z prvních míst v televizním a novinovém zpravodajství.

Málokdo z nás ovšem tušil, že v nové společenské situaci politický rozměr spisovatelského sněmování zakrátko poklesne na úroveň schůze dobrovolných hasičů či filatelistů, tedy na úroveň – v rámci dané společnosti – víceméně okrajové události, byť práce jednotlivých účastníků sněmu je (či může být) velmi účtyhodná a potřebná. Televize z nostalgie či stereotypu na valné hromady Obce zajela ještě jednou či dvakrát, její zprávy však byly stále marginálnější. Vzpomínám na redaktorku Michaelu Jílkovou, budoucí hvězdu stanice *Nova*, jak bloudila po Slovanském domě a dožadovala se, aby jí někdo o spisovatelském shromáždění na kameru přece jenom řekl něco zajímavějšího, než že se sešli různí spisovatelé a nebyli schopni si zvolit novou radu, protože se jich nesešel stanovami předepsaný počet.

Obec jako politická organizace

Představa Obce spisovatelů (a dalších podobných organizací) jako činitele aktivně vstupujícího do politického života země je

prvním argumentem pro obhajobu její existence. Je to představa přirozená, nicméně v nejbližších letech nenaplnitelná. Spisovatelé jako náhrada za politiky jsou totiž potřební pouze tehdy, když je společnost z toho či onoho důvodu v latentní nebo zjevné krizi a nefungují její přirozené samoregulační mechanismy, případně když je ohrožena zvenku, anebo se stane objektem jediné politické moci. Dějiny učí, že v těchto chvílích začíná být literatura v zemích českých vnímána jako jeden z vrcholných projevů národního života a spisovatelé jako jeho reprezentanti a mluvčí. Za normálního běhu věcí – a zdá se, že dnešní společenská situace je přes všechny své rozpory a negativa vlastně normální – se spisovatelská organizace mění ve sdružení lidí různorodých osobních i politických postojů – lidí, které spojuje pouze to, že s větším nebo menším talentem popisují či znehodnocují papír. (Tím samozřejmě nikterak nezpochybnují význam literatury jako způsobu sebevyjádření a poznání a společenskou roli individuálního tvůrce.)

Jestliže – zaplatpánbů – spisovatelé dnes nejsou v úloze vůdců národa potřeba, ještě to neznamená, že jim to nechybí. I proto na všech dosud konaných valných hromadách Obce spisovatelů vždy povstal minimálně jeden patetický řečník, který chtěl shromážděným připomenout ztracenou odpovědnost spisovatele za celou společnost a „vyhecovat“ je k zaujetí nějakého politického stanoviska, nebo častěji: k zaujetí stanoviska, že by měli zaujímat nějaká politická stanoviska. Odpovědi mu ale vždy byly rozpaky a bezradné ticho. „No jo, mělo by se... Ale jaké stanovisko?... A proč zrovna teď?... A proč zrovna my?... Ale mělo by se... Ale proč?“

A tak z kýžené politické role Obce zbylo snad jen to, že se příležitostně vyjádří k některému návrhu zákona dotýkajícího se kultury a občas se v novinách objeví její jméno, když předseda či předsedkyně cestují, kam se obvykle nejezdí, nebo když glosují tu či onu společenskou aktualitu. Pokud tedy Obec nebudeme vnímat jako hibernáta či blanické vojsko čekající na okamžik, až bude v zemi české zle, je jako společensko-politický reprezentant elity národa (případně „inženýrů lidských duší“) de facto zbytečná a nemusela by vůbec existovat.

Obec jako odbory

Jaké jsou další důvody pro existenci Obce? Přestože politický rozměr jejího vzniku byl zřetelný, samotná slovní argumentace účastníků zakládajícího shromáždění byla protipolitická. Zdůrazňováno bylo, že nebude literaturu politicky a ideově řídit a regulovat, nýbrž že bude mít charakter odborů, tj. organizace ochraňující své členy.

Jako druhý argument pro její existenci se tudíž nabízí míra ochrany, kterou členství spisovatelům dává. A nutno přiznat, že tato míra není velká: Po dobu, co jsem Obec znal, se omezovala na užitečné bezplatné rady právníčky, např. pokud jde o autorské právo (nevím ovšem, nebyla-li tato pomoc již zrušena).

Záměr, že Obec má hovořit např. do vydavatelské praxe a výše honorářů, se neuskutečnil prostě proto, že o zboží, které spisovatelé na dnešním trhu nabízejí, není zas tak velký zájem, většina spisovatelů (na trhu jsou to ovšem prodávající) je ráda, když svou knížku uvidí vytištěnou, i kdyby ji měli dát zadarmo nebo si na ni měli připlatit. Nakladatelé se bez původní domácí tvorby – s výjimkou několika málo dobře prodávajících jedinců – obejdou, a tak vyjednávací pozice Obce je v tomto směru nulová, takže z odborových povinností zůstává občas projevovaná snaha dostat literaturu – nějak – do médií, zvláště do televize.

Ochrana úzce souvisí i s potenciálními výhodami. Jakkoli Obec při vzniku demonstrativně odmítla všechny výhody spojované se členstvím ve Svazu spisovatelů, zdá se, že mnozí její oudové by si přáli, aby to bylo jako kdysi, kdy samotné členství usnadňovalo vydávání knih a jejich publicitu v médiích a přímo či nepřímou také zvyšovalo honoráře. Z těchto výhod nezbylo v polistopadové realitě v podstatě vůbec nic. Jedinou výhodou, kterou členství v Obci dává, je tedy písemné potvrzení, že dotyčný či dotyčná je úředně uznaným spisovatelem prvního, druhého či třetího stupně (v hierarchii: člen – funkcionář místní pobočky – pražský funkcionář).

To je ovšem valuta velmi proměnná a její hodnotu snižuje i skutečnost, že při vzniku Obce byla odmítnuta „výběrovost“ bývalého Svazu, neboť zvitězila víra, že každý, kdo vydá alespoň jednu knihu, je opravdovým spisovatelem. V následujících letech pod náporom komerce se sice toto kritérium postupně přitvrzovalo, do hry začala vstupovat kritéria estetická a mechanická přijímání bylo nahrazeno přijímáním komisionálním, přesto vzhledem k prestiži, kterou si Obec ve společnosti nevydobyvala, členství v ní přitahovalo především ty nejisté, kteří si potřebují své spisovatelství dosvědčit nějakým úředním potvrzením. (To musí být radosti, když se táta vrátí z pole role a vesele volá: „Mámo, děti! Tak už to konečně přišlo, že jsem spisovatel!“) Důsledkem je, že mladší spisovatelé o členství v Obci většinou nemají zájem a členská základna

se pozvolna mění v klub důchodců, žijící v minulosti.

Obec jako spolek

Zbývá třetí důvod, proč by měla Obec spisovatelů existovat. Tím je základní vlastnost všech spolků, tj. *spojovat, dávat dohromady* členy a vytvářet prostor pro komunikaci mezi těmi, kdo toho využijí. Takovým spojovacím spolkem je podle mého názhledu například PEN klub, alespoň pro ty, kteří do jeho pražských prostor pravidelně docházejí a skutečně jej pojmají jako klub, místo setkávání vybraných. Osobní spisovatelské kvality přitom nehrají roli – důležitější je ochota spoluutvářet *partu*. A takto patrně fungují i některé regionální složky Obce, sdružující ve svém prostoru psavé lidi.

Jako celek s centrem v Praze je však Obec spisovatelů typicky funkcionářská organizace, ouřad, jehož identitu neutváří setkávání lidí, nýbrž sekretariát, bez něhož si obecní členové a radní nedovedou fungování organizace představit. *Prostor pro partu* je pak suplován především interním bulletinem *Dokořán*. Obec sice příležitostně i pravidelně pořádá různé více či méně užitečné literární akce, konference či shromáždění, na nichž se členové mohou setkat, ale všeho toho je ochotna se vzdát, jen sekretariátu a bulletinu ne – a to i za cenu ekonomického sebezničení.

Obec spisovatelů sama sebe vede do organizační a ekonomické pasti.

Obec jako Svaz

Základní problém, který byl Obci dán do vínku již v okamžiku jejího vzniku, totiž je, že se sice politicky distancovala od Svazu českých spisovatelů, fakticky však na něj přímo navázala. Zřetelně se to ukázalo hned v zimě roku 1990, když se nově ustavená rada na jedné z prvních schůzí jako symbolu minulého režimu zřekla dobříšského zámku

a toto své gesto veřejně vyhlásila do světa. Spontánní reakce členů ji však přinutila, aby ho hned na svém příštím zasedání potichu stáhla.

Pokusem zabránit tomu, aby se Obec spisovatelů nestala druhým Svazem, byly její stanovy, které se snažily rozbourat tradiční model pražského centra a jím řízených krajských poboček. V představě pružné organizace vedle individuálního členství pak stanovy postulovaly i institut členství kolektivního, které mělo umožnit, aby pod hlavičkou Obce vystupovaly – dynamicky vznikaly a zase zanikaly – nejrůznější literární iniciativy, skupiny a aktivity. Vycházeli jsme přitom z předpokladu (přiznávám, naivního), že spisovatelé a další lidé kolem literatury, kteří takové aktivity spontánně provozují, rádi přijmou zastřešení Obce, a tak skrze ně, tj. zezdola, bude celá organizace fungovat. Projekt však ztroskotal. Praxe ukázala, že Obec není takového postupu schopna, že nejrůznější literární aktivity a skupiny se bez ní docela obejdou, a tudíž ani ona nemá pro tyto potenciální členy tu správnou přitažlivost.

Potíž byla v tom, že v hlavách většiny členů Obce byly pevně uhnížděny mechanismy státem financovaného Svazu českých spisovatelů, a to bez ohledu na to, zda šlo o členy, kteří bezprostředně přešli z jedné organizace do druhé, nebo o ty, kteří dvacet let nesměli vkročit do zvýhodněné restaurace, jež se nazývala *Klub spisovatelů* a sídlila na pražské Národní třídě, anebo o ženy a muže, kteří o svém členství mezi spisovatelskou elitou dosud jen snili. Představy o jiných možnostech, jak rozvíjet institut kolektivního členství a celou Obec, byly proto rychle převálcovány modelem *centrum a krajské pobočky* a vše bylo vybaveno příslušnými placenými funkcionáři a sekretářkami.

Polistopadová realita spisovatele postupně připravila nejen o auta, o *Klub spisovatelů*,

o Národní 9, ale i o spisovatelské domovy na Dobříši, na Ždání a v Karlových Varech (prodej posledního ovšem Obec zatím ekonomicky drží nad vodou). S tím vším se členové smířili. Jako největší problém však pocítují to, že stávající finanční poměry nejen neumožňují dostatečně rozvinout úřednický aparát, ale dokonce tlačí na jeho snižování. V Obci totiž zůstala pevně zakotvena představa centralistického funkcionářského Svazu jako normální podoby, již by spisovatelská organizace měla mít, kterou sice díky nepřízni doby nelze naplnit, k níž je však nutné směřovat.

Možná to není špatný model spisovatelské organizace, rozhodně ale patří do jiné doby. Vzpomínám na pozoruhodný střet mezi Alexandrou Berkovou a Edou Kriseovou na jedné z prvních rad Obce (tuším někdy v lednu 1990). Zatímco jedna vyzývala zastupujícího předsedu Karla Šiktance, aby okamžitě napsal na ministerstvo, že Obec ke svému fungování potřebuje hned dva až tři miliony, druhá tvrdila, že nezávislá spisovatelská organizace by neměla od státu nic chtít, protože pak nám peníze přestanou dávat američtí sponzoři. Šiktanc si na ministerstvo napsal asi o milion a dostali jsme asi dvě stě padesát tisíc. Američtí multimilionáři se dodnes neozvali.

Je to prostě tak: Státní podpora akcí nedosahuje potřebné výše a navíc vždy musí být doprovázena nemalým příspěvkem z vlastních peněz. Ochota členské základny platit velké členské příspěvky je malá, ostatně ani ty poměrně nízké značná část členů neplatí. Pokusy podnikat z počátku 90. let (tiskárna, loterie) skončily víceméně neúspěchem. Byly nahrazeny snem o bohatých sponzorech, kteří ročně „vypláznou“ dva miliony na funkcionáře Obce a chod obecního sekretariátu, ale těmito sny se dnes sem tam opíjejí již jen členové rady, a to ještě z „povinnosti“ a neochoty domyslet reálný stav.

si také literátů váží – svět se zajímá spíše o sportovce, herečky a populární zpěváky. Ano, tak jest, a těžko se s tím něco zmůže. Na druhé straně však prestiž instituce na venek lze těžko budovat, když ji instituce nemá (jak patrnó z ankety) ani mezi literáty samotnými.

Uvnitř

Zdá se, že velkým problémem zejména Obce spisovatelů, ale i PEN klubu je složení členské základny. Ti, kteří by tam měli být (a svou přítomností zvyšovat prestiž spolku), tam nejsou nebo neplatí příspěvky a spolkové činnosti se neúčastní, zatímco jiní (snad kvůli různým historickým peripetiím a nejasným kritériím pro vstup) v nich stále straší a svými prapodivnými aktivitami ty první odpuzují. Smutný je i věkový průměr – ukazuje se, že aritmeticky průměrný člen Obce spisovatelů je pán docela letitý. „Zlí jazykové“ říkají něco o spisovatelském klubu důchodců. Pořád se mluví o jakémsi lákání mladých spisovatelů, ale jak patrnó právě z anketních odpovědí mladších a mladých autorů, málokdo z nich cítí potřebu se přidat k něčemu, čemu jasně deklarovaný účel buď chybí vůbec, anebo není naplňován.

Dveře dokořán?

Členství v současných spisovatelských organizacích tedy ani nedává možnost mluvit do věcí veřejných, ani není otázkou cti. A nekouká z něj pro potenciální členy ani žádná podstatná podpora – nejen ta finanční (např. tvůrčí stipendia), ale ani morální, třeba pro autory začínající, podpora při vydávání knih doma i v zahraničí, a dokonce ani to vytváření příležitostí k setkávání se příliš neděje. Ne že by snad tyto instituce nedělaly vůbec nic, avšak informace o jejich možnostech, nabídkách, skutcích a akcích nejsou k dispozici v přehledné formě všem, kterých by

Obec jako sebevrah?

Obec se stává závislou na deficitním hospodaření a rychle utrácí rezervy, získané prodejem nemovitostí. Její funkcionáři pak nad tím zavírají oči a doufají, že to ještě nějaký ten rok uhradí a že ono to nakonec nějak půjde, však ono se snad, možná, asi něco stane… Bojím se, že nestane a Obec zbavena nejen vnitřní motivace, ale i peněz za pár let samovolně zanikne.

Jak jsem se již v úvodu zmínil, před časem jsme s Miroslavem Balaščíkem, Luborem Kasalem a Bogdanem Trojakem iniciovali pokus pojmout Obec poněkud jinak. Věřili jsme, že lze změnit charakter Obce tak, aby se transformovala ve skutečnou *obec* těch, kteří se chtějí účastnit jejího života. Doufali jsme, že kombinací různých opatření, zejména úsporami, a to včetně personálních úspor v pražském sekretariátu, dosáhneme relativní vyrovnanosti rozpočtu. Klíčovým prvkem proměny měla být podpora spisovatelského sdružování na místní, regionální úrovni. Šlo nám o vytvoření regionálních organizací (včetně pražské), které by byly samostatnými právními subjekty a vyvíjely vlastní činnost, jež by ale byla součástí celku. Každá z nich by byla místem setkávání tvůrčích lidí a cítila by se odpovědná za své vlastní fungování a financování. V kontextu převládajícího chápání Obce jako nepříznivými okolnostmi okleštěného Svazu jsme však své názory na valné hromadě neprosadili.

Myslím, že to bylo dobře. Dnes, z odstupu dvou let si totiž přiznávám, že jsme se asi mylili, respektive počítali jsme s úplně jinou členskou základnou, než jakou Obec reálně má. Náš pokus by patrně skončil krachem, neboť většině organizovaných spisovatelů stačí ta služba, že dostanou legitimaci, v níž je napsáno, že jsou spisovatelé.

Zajistit takovou službu zase tolik peněz nestojí. Tak proč by vlastně Obec měla zaniknout?

dovnitř a ven

Božena Správcová

Od profesních a zájmových sdružení se jaksi obecně očekává, že budou něco dělat pro své členy (uvnitř) a že také budou v jejich zájmu nějak jednat navenek. V případě spisovatelských organizací by asi měly být čestnými, nikoli však nepodstatnými členy rovněž Literatura a Kultura vůbec – ať už tyto dvě dámy příspěvky platí, či nikoliv. Stejně tak, jako by v ideálním případě měla být čestnou členkou rybářského či chovatelského spolku paní Příroda a spolek by měl v neposlední řadě hájit také její zájmy. Snad to není představa příliš naivní.

Do jaké míry spisovatelské organizace (především Obec spisovatelů a české centrum PEN klubu) reprezentují českou literaturu, případně zájmy českých literátů? To je otázka, kterou si redakce položila při přípravě části tohoto čísla *Tvaru*. Nad došlými anketními odpověďmi (viz str. 6 a 7) však vyvstala ještě jedna otázka navíc: Do jaké míry tyto instituce české spisovatele vůbec zajímají?

Redakce *Tvaru* oslovila jak autory mladší, kteří do literatury (potažmo literárního života) teprve vstupují, tak autory střední generace. Respondenty vybírala namátkově a spíše „po ovoci“ než podle dostupných seznamů členů spisovatelských organizací. Oslovila také vrcholné funkcionáře těchto institucí, konkrétně bývalé předsedy Obce spisovatelů Ivana Binara a Antonína Jelínka a nového předsedu PEN klubu Jiřího Dědečka (viz rozhovor na následující straně). Současná

předsedkyně Obce Eva Kantůrková, bohužel, ani na opakovanou výzvu nereagovala.

Navenek

Spolek spisovatelů by v ideálním případě mohl fungovat jako určitá společenská (občanská) síla, vyvíjet různé ušlechtilé tlaky na státní orgány, na média, na společnost, hlasitěji mluvit do věcí veřejných – a to jednak v zájmu kultury a kulturnosti obecně (tak trochu ve stylu rady moudrých), jednak v zájmu spisovatelstva a literatury (účastnit se přípravy některých zákonů týkajících se např. financování kultury apod., být zkrátka partnerem ve všelijakých jednáních těch, kteří o kultuře rozhodují). Dával by tak o sobě více vědět a jako vedlejší produkt by mohl snáze „páchat“ i osvětovou činnost – jak v zájmu Literatury, tak veřejnosti. Literatura by se totiž stala zajímavější pro média, přivábila by zpět zájem nedocenenitelné vrstvy snobů – těch nejšikovnějších a nejnezištnějších pí árů literatury a umění vůbec, a svět by se stal jemnějším, ušlechtlejším a krásnějším. Snad by něco takového ani nemuselo vést ke katastrofě spojené se zakazováním, cenzurou a potlačováním jakéhokoli uměleckého či názorového proudu, demokratické mechanismy by to, doufáme, pohlídaly.

K tomu ovšem cosi důležitého chybí. Tím nejpodstatnějším deficitem je asi váha, autorita, prestiž spisovatelských spolků a literatury vůbec v rámci společnosti. Na tomto místě by se dalo zaskuhrat, že taková je prostě doba, že literaturu čtou jen ti nejosvícenější (případně banda frustrovaných podivínů, záleží na úhlu pohledu) a jen ti

vystupovat ve prospěch literatury

ROZHOVOR S JIŘÍM DĚDEČKEM, PŘEDSEDOU ČESKÉHO CENTRA PEN KLUBU

Jiří Dědeček, z plakátu knihupectví Hej, Jemnice

Básník, spisovatel, písničkář a publicista Jiří Dědeček se narodil 13. 2. 1953 v Karlových Varech (od roku 1964 žije v Praze) a vystudoval knihovnictví na FF UK a scenáristiku a dramaturgii na FAMU. Vydal řadu knih pro dospělé i pro děti, jakož i audio- a videonosiče. Jeho zatím poslední knížka – sbírka fejetonů – se jmenuje *Bát se a krást* (2005) a zatím poslední CD *Řekněte to mému psovi* (2006). V dubnu letošního roku se stal předsedou českého centra PEN klubu.

Proč a s jakým programem jste se rozhodl kandidovat na předsedu PENu?

Rozhodl jsem se kandidovat, protože mě o to Jiří Stránský a Ivan Klíma požádali. Přesvědčili mě, že by to mohlo být pro dobro klubu a že by se mým prostřednictvím dalo úspěšně čelit některým nedobrým politicko-ekonomickým tendencím zevnitř organizace. Odtud také vyplynula má prvotní představa o programu – navázat na Jiřího Stránského v jeho jasné politické linii, udržet hospodářství klubu, jemuž právě on položil pevné základy, a pokusit se je rozvíjet. A pracovat na dalším šíření dobrého jména PENu propagací tvorby jeho členů.

Jaký je podle vašeho názoru smysl spisovatelských organizací v českých zemích?

Jako všude ve světě – porovnávat navzájem své názory a inspirovat se uvnitř, vystupovat silně a ve prospěch literatury navenek.

V čem by se měl PEN odlišovat od ostatních organizací?

Svou výlučností v rámci „cechu“ (která je dána kritérii přijímání), tedy kvalitou tvorby a jejím společenským dopadem, spřízněností v oduševnělosti, odporem k bulváru a špatným mravům. Ovšem prozatím je váš kondicionál nemile na místě...

Jak konkrétně PEN slouží jednotlivým spisovatelům, jak české literatuře a jak společnosti jako celku?

Vždycky zdůrazňuji, že jde o klub, který nemá službu přímo v popisu práce. Obecně vzato bdí sice nad dodržováním svobody slova, bere se za vězněné a perzekvované kolegy v cizině, pomáhá vahou své autority cizím literátům prosadit se (i usadit se!) u nás, v tom lze vidět jeho společenskou funkci. Ale jinak jednotlivým spisovatelům může sloužit jenom na oplátku, jak budou sloužit oni jemu. Pokud si uvědomí, že v té elitní jednotě opravdu může být síla, a budou ochotni pro věc něco obětovat...

Jak hodnotíte dosavadní činnost PENu? Co se mu podařilo a co pokládáte za chyby?

Myslím, že ani sedmnáct let po revoluci nemůžeme pominout fakt, že se mu podařilo díky Klímovi a Stránskému vstát z mrtvých. Etablovat u nás českou pobočku mezinárodní organizace, která nemá ze zákona žádný nárok na státní příspěvky, která naopak platí ročně za každého člena pravidelně centru, a získat jí prestiž, to byl velký čin. Založení a udílení Čapkovy ceny, přítomnost významných členů PENu v různých uměleckých komisích, jednoznačná morální stanoviska k problémům této země, to jsou věci, které jen podtrhují význam PEN klubu ve společnosti. Ale protože nic není dokonalé, i PEN má podle mého názoru rezervy především v morální čistotě členské základny, která dodnes trpí případy nešťastného porevolučního „přelítí“ členstva někdejšího Svazu spisovatelů.

Co vás příjemně a co nepříjemně překvapilo na PENu během těch několika měsíců, kdy stojíte v jeho čele, a kdy jste tedy měl možnost vidět PEN z větší blízkosti než doposud?

Žádná velká překvapení mě nečekala, býval jsem už půl roku před volbou pravidelně zván jako host na schůzi výboru, a tak jsem věděl, do čeho půjdu, pokud mne valná hromada zvolí. Velmi milým lidským překvapením bylo pro mne nasazení obou sekretářek při stěhování a přípravě nových prostor, opravdu radostným překvapením pak přístup obou našich největších sponzorů, podniků ICZ a ECONOMIA, právě k mé osobě. Nepříjemným překvapením byla snad jen platební morálka mnoha (někdy i velmi významných!) členů, ale i s tím se musím utkat...

Co pokládáte za neaktuálnější a co za dlouhodobý úkol PENu?

Aktuální – stabilizace financí a prostor tak, abychom na ně mohli přestat myslet a abychom se mohli zabývat tím dlouhodobým. Chtěli bychom klub více prosadit do médií (připravujeme pravidelné okénko PENu v denním tisku i cyklický televizní pořad autorského čtení), chtěli bychom pravidelná setkání PENu v našich prostorech více otevřít veřejnosti, aby fungovala jako literární kavárna s pevnou dramaturgií, chtěli bychom podle svých sil pomáhat překladům českých autorů do světových jazyků... Ale hlavně scházet se, povídat si a věřit, že z toho něco vzejde.

Připravil Lubor Kasal

Název PEN klub se u nás vepsal do povědomí především svým spojením s prvním předsedou české odbočky Karlem Čapkem. Úkol, který si toto sdružení předsevzalo už při založení, bylo „*bojovat za svobodu projevu, za svobodu tisku, na ochranu lidských práv*“.

Co vůbec znamená zkratka PEN klub? I když bychom mohli mít dojem, že jde o „nomen omen“ (tedy pero = pen), je to dobře vymyšlená zkratka. Jednotlivá písmenka symbolizují jednotlivé literární kategorie – tj. básníci (Poets), publicisti (Essayists) a spisovatelé (Novelists). PEN klub vznikl ve Velké Británii v roce 1921 a navazoval na tradici anglických klubů, jejichž členové se scházeli a diskutovali při večerech. Prozradíme, že prvním českým členem se stal v roce 1923 Alois Jirásek.

Vzhledem k tomu, že počátek 20. století přál i u nás nejrůznějším spolkům, v roce 1924 z iniciativy anglisty a amerikanisty Otakara Vočadla a spisovatele Karla Čapka vznikla česká odbočka PEN klubu. Čapkovy první dojmy z návštěvy PEN klubu ve Velké Británii známe díky dopisu, který tehdy poslal Olze Scheinpflugové: „Člověče, bylo to ohromně parádní, po mě levici rumunská královna a Mr. Galsworthy, po pravici Mr. Chesterton a španělská infantka Beatrice. Má řeč prý se moc líbila, má ji tisknout Times. Jsem zván k Shawovi, Wellsovi, jmenovali mě členem nejnoblesnějšího klubu...“ První schůze českého PEN klubu se konala 15. února 1925 v dnešní kavárně Louvre na Národní třídě v Praze.

Z článku Jany Soprové, *Scena.cz*, 21. 2. 2005 (<http://archiv.scena.cz>)

• • •

Odpověď Jiřího Stránského na otázku, jakou zkušenost mu přineslo předsednictví českého centra PEN klubu:

Mě život naučil nebrat věci smrtelně vážně. Ale najednou, když jste šéfem takové organizace, která je mezinárodně propojena, musíte některé věci brát vážně, i když se vám nechce. Například proto, že jsme tu v roce 1994 uspořádali kongres PEN klubu, který se mezi světovými kongresy této organizace stal legendou. Celou dobu jsem si musel také dávat pozor, abychom se nechovali inflačně, abychom se neustále k něčemu nevyslovovali. Ale když už se vyslovíme, aby nás bylo slyšet. Vyslovovali jsme se především tehdy, když byly porušovány základní humanistické ideje, za které Karel Čapek svým dílem bojoval. Mělo to podmínku, že musíme být vždy naprosto nezávislí, politicky nezranitelní. O to víc všechny štveme.

Hospodářské noviny, 25. 1. 2006

sladká tráva

Je pod námi, nasáklá deštěm, anebo se občas vlní pod nárazy větru. Zaplňuje prostor, po kterém se dobře šlape. Tráva na každém kroku. Měkká i pichlavá, pokaždé na dosah ruky. Roste mezi vápnem rozpadajících se zdí a ploty, v kamení, uprostřed cesty, i mezi odpadky novodobého ghettá. Dá se po ní utíkat do všech stran, kdykoliv se člověku zachce, třeba až na samotný konec světa.

Baro drom je cesta, po které se vydala skupina brněnských muzikantů z romského ghettá. Že bude dlouhá tak jako každá z předchozích, ví ten, kdo se pokouší přežít na okraji naší dobře strážené civilizace. V ústraní velkoměsta na hromadě cihel, rozmočených papírových krabic a změti drátů, jejichž labyrint je stejně tak neuchopitelný jako sám život.

Říkají si GULO ČAR, Sladká tráva. Anebo taky Sladká mísa, jestli chcete, pokud jde o pamlsky a vzpomínky na dětství v romské osadě. V jazyce romanes se totiž dobře frázuje

a zpěvák se v rytmu pak o to lépe vyzná. Ne překážejí mu vokály, ani roztahaná skladba vět, jak tomu bývá v češtině. Zkrátka, samá dobře směřitelná aktiva...

„Na zemi není místo, o kterém bych jako Romka mohla říct: To je moje země,“ říká zpěvačka Irena Horváthová, zatímco její temperament a hlasový feeling dokážou strhnout masu diváků ke společnému tanci jako k rituálu der- višů, při kterém dotyk nohou se zemi jen o to víc potvrzuje naše právo ji celým tělem vlastnit. Slovo amaro (náš) je pohyblivý fantom. Stejně tak jako tanec, který je živelný jako práce prstů na strunách kytary, klávesách keyboardu, hladkém povrchu percussion nebo klapkách saxofonu. Kontakt s publikem je bezprostřední. Tak jako nás dokáže vzít s sebou dobrá hudba nejen díky své instrumentální kvalitě, prochází naším tělem až do dna i souzvuk nástrojů a přelévají se v nás od hlavy až k patě barvy jednotlivých slov písní. Že v jejich pozadí se

často vychází z melodické škály indické bhairavi, která se v romské vokální tvorbě dodnes užívá, nevědí většinou ani samotní lavutaris, romští hudebníci. Také rytmické spelování slabik spolu s chrlením krátkých skřeků imitujících zvuky tónově odstupňovaných bubinků je druhem indické ústní hudby zvané bol.

Spojení s minulostí funguje podvědomě. Spontánní je i propojení elementů hudby bílých, plnicích zavedené kategorie funky a pop music, s všudypřítomným pozadím rom soulu.

Stejně jako první CD-album Baro drom s predikátem „Anděl“ v kategorii world music sousedství s romano vodi (romskou duší) rádo vyhledává, je i letošní CD-přírůstek s bursleskním názvem Gipsy goes to Hollywood na nastoupené cestě likvidace romských ghett jejich úspěšným završením.

Útek z jejich dusných uliček do trávy vysoké jako domy, které zeleně světlé, se podaří

Roman Erben

jen málokomu. Dirdova rodina je muzická už od samé kolébky a její cesta do světa se také proto vyplatila. Pavel je duší keyboardu, skládá, zpívá a aranžuje, basista Vladimír přejíždí v pulzujícím rytmu dlouhý krk kytary a šéfuje kapele, mladší bratr Libor „obsluhuje“ bici.

Zbývá ještě sedm členů kapely, kteří se jejich kvalitě i co do zpěvu plně vyrovnají.

Říkal-li Louis Armstrong o Kometách Billa Haleya, že jsou jako jednotlivci skvělí hudebníci, ale neměli by se pouštět pohromadě do světa, je dobré o lidech z kapely Gulo čar poznamenat, že k jejich hudebnímu výkonu by světové renomé určitě nemělo chybět.

Jejich letošní koncert v areálu letního kina na Střeleckém ostrově v Praze minulý pátek přistavěl pár dalších kamenů k pyramidě romské hudební kvality. V životě lidí této kapely jde v tomto směru možná ještě o něco navíc: Slovo romipen (romství) je ekvivalentem slova poezie...

Petr A. Bílek (nar. 1962), vysokoškolský učitel, literární kritik

Pouštím se do téhle čtenářské anabáze s rozpaky. I když jsem o básničkách léta psal a pár let jejich interpretaci učil, nemám na ty krátké řádky vůbec paměť. Ještě tak někam uložím a občas pak i vyštrachám jednu metaforu, ale celý verš či strofu? Literaturu si celkem sebevědomě troufám učit, ale u poznávaček poezie by mne trumfнул každý průměrný středoškolák. A taky už je to pro mne spíše minulost, byť ze zpětného pohledu velice krásná: publikační průvan na počátku 90. let a ta potřeba vše nové vykládat, *Iniciály*, mladé básnířky... Jenže pak se to v mé hlavě kdesi v půlce 90. let nějak semlelo a mne začala mnohem víc bavit próza, teorie, a pak i média a popkultura. Dneska jsem vůči básničkám spíš takový požitkářský uživatel: pochutnat si jak Hrabalův Haňta na metafoře, všimnout si významového průniku v rýmovém propojení. Ale hledat a nacházet básníkovo svébytné vidění světa, ocenit přirozený posun odněkud někam – tenhle typ soustředění a přístupu se mi už nějak nedostává. Budu-li sobě přikládat nějakou důležitost, vím, že tím asi přispívám k marginalizaci poezie. Ale zas tolik mne to netrápí, protože tam, kde pracuju, jsou jiní, kterým ta schopnost vhledu a zanícení zůstala. No tak teda pojďme na to.

Chudičce II

Vratký pařez se usmívá.
Na lesní pumpu
naléhá těžké nebe
s mihotáním vody.
Hrbatý svah rokle
hraje palubní hudbu
pro létající kořeny.
Morda podzemního děla
vymokvala
do potoka.

Petr Hrbáč in Weles 26

Jo tohle když se umí, tak to mám rád: lyrický subjekt líčí předmětné dění a skrze takto zakládáný či utvářený svět promlouvá i o sobě. Imaginárním viděním, tím, co a jak mu z dění světa filtrem selekce a kombinace do básně projde, pointováním či obecně uzavíráním celku. V tomhle případě mi to přijde opravdu příjemné a přirozené, zde se mluvčí nepitvoří ornamentizováním za každou cenu, ale ani okázalým směřováním ke konci ve stylu: fakt všichni chápete, co a proč já tady dělám? A voda, když se to s ní umí, je mohutný, krásně ambivalentní a vydatně archetypální motiv. Hezky se to posouvá od detailu (pařez) k panoramatu (nebe, rokle, konekconců i to letadlo, i když to už mi přijde trochu okázale naroubované, aby tam bylo všechno, co dobře chutná) a pak zas zpět k detailu, ale mnohem expresivnějšimu: až ta mokvající morda naznačuje, proč by pařez měl být vratký a ještě se usmívat; a přitom se ten kruh neuzavírá na plnou hubu.

Že je to Petr Hrbáč? To bych si ani nepomyslel, že mu to takhle píše. Já jsem ho někdy kolem roku 2000 přestal číst, protože mi přišlo, že se už nějak příliš pitvoří, aby si ho už někdo kurva seriózně všimnul. No, dočtu si ho, když je to tedy takhle.

Ale až za koncem a nejhlob
touha být jako všichni:
obcházet svůj dům jako obcházíme
mlhu,
zasadit strom
a nerozumět prorokům.
Já jsem taky chtěla
jíst ústřice s citronem
na ulici Montmartru,
já jsem taky chtěla klid a prachy
a jasné barvy kamenů pod vodou.
Jasné barvy kamenů pod vodou
Sylvia Fischerová: Šance (Petrov, 1999)

Á, deklamace a vyznání. Nemám tenhle tón moc rád: zklamání očekávání – já dobrý,

foto archiv P. A. B.

svět špatný. To už přece za všechny udělal Mácha s tím *v světě jsem vstoupil, doufaje...* či jak to přesně zní. Tady je to našťásti tak na plnou hubu, že to ponechává jistý prostor na distanci: lyrický subjekt se nám stylizuje, variačně si nám s tématem pohrává. Přece tu mluví nemůžeme brát doslova: jíst ústřice na Montmartru, z toho člověk vyrostе s koncem puberty, že. Jasné barvy kamenů pod vodou, to asi má být ta čistota, průzračnost a tak. No, však já vím. Když se už ale té metaforiky mám držet, no tak jistě, mělo a mohlo by to tak být, jenže český rybník je zakalený vždy a v potoce je to taky přirozená fáze, že teče bahno a žáby do něj čůrají. A všichni nemůžeme utéct do hor, k průzračným říčkám. Třeba je to jen část básně a to, co přijde, to pak zachrání nějakým kontrapunktem, vztažením k většímu celku, tak jako je ta voda v potoce součástí většího prostoru i času. Jenže bacha, všechno zpět: ono to přece má ten vstupní rám a signál ke čtení a já to úplně přehlédli: „*touha být jako všichni*“. Ten výčet potom je tedy jen vyjadřováním onoho „oni“, ti všichni ostatní, a nikoli proklamací tuh lyrického já. Nevím, jestli je potřeba popisovat stádní, stereotypní myšlení takhle dlouze, když celá ta enumerace je ozvláštněna jen oním „já (tehdy) taky“, ale to vyznění celku se pak mění radikálně. Nicméně i tak mi tam zbývá příchut' deníčkovitosti: jasně, motiv prozření, že teď už tedy vím, ale stejně by s tím asi šlo vyvést víc.

Sylvia Fischerová? A jejej. Já měl moc rád její prvotinu *Chvění závodních koní*. Pak se na můj vkus nějak příliš zesofistikovala, ale právě ta sbírka *Šance* ji zas vrátila k tomu, co umí: vytrvale obrábět nosné motivy, které budují celek, nabízet mnohohlasí různých pohledů, kde až čtenář se k některému může přiklonit. Sice to vyzní, že si to teď u ní jen žehlím, ale ona je právě tím typem, který těží až z celku sbírky, kde jeden hlas a vyznění jedné básně jsou korigovány hlasy a vyzněními jinými.

Balada o muži

Do té poklidné vesnice vstoupil vpodvečer
a psi zešileli
Šel sebestý silný Voněl potem a větrem
Tiše hvízdal
zatímco psi zuby a drápy drásaly ploty
jako by se ti pokojní čeští vořeši
rozpomenuli

na ubité vlky v sobě
Otcové rodin odtrhli ústa od pivních lahví
a odkudsi z podbřišku
se jim na rty dralo mručivé
Vem si ho! Vem!
Přesto nevstali z lehátek
nevypustili psy
Až teprve jejich ženy v noci
splnily ten rozkaz
ve snu

Jan Macháček: Dobrou noc (Paseka, 2005)

Taková básnická parafráze *Sedmi statečných*, ve vsí úctě. Yul Brynner a spol. vstupují do vesnice ochránit nevojácké mexické vesničany. A že je *Sedm statečných* kanonickou součástí kultury 20. století, to už se snad říkat smí. Ta básnička má i podobné pozvolné

houpavé tempo. A nezakolísá, vše je tam motivicky tak, jak má být. Jen ten hrdina by měl ještě vonět taky tabákem, ale rozhodilo by to rytmus. Mám rád tenhle čistý svět emblematických redukcí, vždycky mne dojmе, když už jen sto yardů zbývá k Mary Ann. Celé se to pochopitelně dynamizuje tou pointou: *Až ženy ... splnily ten rozkaz*. A tajemno zůstává: jednak nevíme, co tedy „ten rozkaz“ byl, jednak ho splnily „ve snu“. A ani titul nezklame žánrové ladění: tohle se vskutku má jmenovat *Balada*. A ocenit musím i tu úspornost: kdyby se v titulu řeklo třeba „*o statečném muži*“, vše by se zkazilo: tady je tím baladickým mužem jak ten tiše hvízdající, tak i otcové od rodin s pivními lahvemi. Ano, obojí máme v sobě, my muži. Tak mi už prozrad', kdo to je, tenhle autor mne fakt baví a zajímá.

Tý jó, Macháček. Ani jeho jsem neudržel v paměti. Básničky Honzy Macháčka jsem měl vždycky rád. To je prostě ta výhoda či nevýhoda, že literaturu dělají i žijící autoři a že člověk některé zná a pak své sympatie či antipatie jistě i do četby přenáší. Ale na Macháčkovi je mi sympatické i to, že rozhodně naše knihovny či knihkupectví svou tvorbou nezahluje. Dvě sbírky v padesáti, to mi přijde sympatické a ohleduplné k našim lesům i k budoucím literárním historikům.

Jeleni

Šel jsem
cestou lesní,
když tu ze všech stran
jeleni.
Bylo mi všelijak.
Vím, co jeleni jsou,
rohatici pekelní,
co noha, to pendrek,
co oko, to handgranát,
co zub, to bajonetu špička.
Co teď?

Pak mne to napadlo!
Zůstal jsem stát
a začal sebou cukat
jako teta Barešová,
když se jí v krku
postaví kost.
Jelen desátník cosi zahuhlal,
jeleni se seřadili
do trojstupu
a ráz dva, ráz dva
odpochoovali
do kasáren.

Vladimír Vlasatý: Molomor (Host, 2006)

Tak teda od pistolníků k myslivcům a vojákům? Tohle je typ poezie, u které si říkám, zda se to opravdu musí lámat do těch veršových celků. Ivan Wernisch našel už dávno odvahu to veršové zalomení odbourat a přitom to stále jako poezii psát. Tady se to do veršů seká poněkud monotónně, automaticky. Plyne to docela příjemně, ale na rozdíl od té předchozí balady je to takové rozvláčné a pomalé, aniž se něco odehrává v pozadí. Na čtenáře se apeluje ich-formovým lyrickým vyprávěním, synkretizací spákráté zvěře a čertů (ti se v našich kulturách neloví) a odkazem na tetu Barešovou. Tady je ale možnost odcizit empirického čtenáře nevyužita: prozradí se, čím se teta Barešová vyznačuje, což je mi líto, zvlášť když jde jen o to, že jí ryby i s kostmi. No a z jelenů-čertů se stanou navíc i vojáci. Proč ne. Neuráží to, ale ani příliš netěší.

Vladimír Vlasatý? No, proč ne.

Úplněk

Žiznivě ruce mé se opíjejí
na přání milencino –
neboj se, noci, sladké vlasy její
rozlítí jako víno.

Mdlé prsty světél rozhrnují kvítí
na kraji tvého lůna –
Na konci louky odcházejíc svítí
nahými zády luna.

František Hrubín: Krásná po chudobě, 1935

No díky za nahrávku, že konečně něco poznám: Hrubín, *Krásná po chudobě*. To jsou ty

metafory, co se vryjí: *odcházejíc svítí nahými zády luna*. Kvůli tomu – alespoň pro mne – ta poezie je. Ono by to stačilo i bez toho předtím či potom, akorát že by se to v předpočítavé éře blbě skladovalo a zpřístupňovalo. Slovník rýmů lze celkem smysluplně uspořádat a hledat v něm, slovník povedených metafor takhle nefunguje, protože jak je řadit? Podle prvního písmene? Jenže kde vlastně přesně ten metaforický trs začíná? Podle motiviky? To by byl nechutný guláš. Ne, poezie je pochopitelně i něčím jiným než kumulací metafor, ale bez nich, jenom tím analytickým myšlením a racionální kompozicí to není ono. Třeba to, co psal Miroslav Holub, to je jen takový básnický pahýl, i když se to jistě dobře překládá. Nu, zpátky k textu. Na začátku je standardní lyrický loudil: já toužící, lákané, sváděné. Jenže už ta apostrofa noci tam vnese jakousi transcendentálu: milenka je vložena do noci noci; a vstupní žízeň může být ukojena nikoli přímo, ale skrz přirovnání, čili skrze básnění, básnický výkon: vlasy rozliti jako víno. A to, jak lyrický subjekt dodává odvalu něčemu tak nadlidskému, jej překračujícím – „*neboj se, noci*“ – je opět jemným rozkmítáním obraznosti: tohle prostě nejde čist doslova, protože pak by to bylo blbě. A to je, jak se dobře ví, i základ poezie: aby to nešlo čist jako zprávu o stavu věcí a jevů. No a ta druhá strofa: na květy jejího lůna nesahá on (blbý básník by se v této situaci udělal včelkou či čmelákem), ale „*mdlé prsty světél*“. A pro koho to rozhrnují? Pro sebe, či pro lyrického mluvčího? Kdo je kdo? Milenka v noci či milenka noc? Či obojí či cosi mezi? A místo středu, centra se pozornost věnuje okraji: konec louky, záda, nebe. Vím, že to zní staromilsky, ale tehdy poezie unesla takovouhle dikci. Tehdy to napsat ještě šlo, s tím vším étosem i patosem.

To staromilství mne asi napadá i kvůli tomu, že o lyrickém subjektu u Hrubína jsem sepsal svoji diplomku. Je to už dvacet jedna let. Pak jsem několik let troufale věřil, že jednou o něm dám dohromady i pěknou monografii. Dneska vím, že už ne.

Po půlnoci III.

Ó, jak jsem tichounký! Ó, jak jsem plachý!

Běžím podél řeky, chodidla se jenjen dotýkají orosené trávy.

K lesíku už to není daleko. Vyplaším srny, ony mne též.

Vít Kremlíčka: Staré zpěvy (Revolver Revue, 1997)

No, možná jsme mohli tím hrubínovským rozněžněním skončit... Udělat v české poezii Ó po Březinovi už nelze, je to proveditelné jen jako hra, ironizace. A tady se nenabízí, zdá se mi, vydatné spektrum pravidel hry, do nichž by se vyplatilo pronikat. Pointa pěkná, jemná, jak víno s dobrým konečkem. Ale všechno to k ní směřuje a s ní to stojí i padá. Což u takhle krátké a takhle vystavěné básně ani jinak nejde. Nejsme přece jen komunita čtenářů haiku. Přijde mi to jako něco, co může fungovat na jistém pozadí, ať už celku sbírky, autorské poetiky, nebo třeba dobového kontextu, tak jako Bondyho či Vodseďálkova poezie 50. let. Jsou, zdá se mi, básničky, které jsou snadno vytrhnutelné z kontextu, které jsou pěkné samy o sobě. Je jim rozumět z nich samých, otevírají se před čtenářem a provádějí jej svou textovou strukturací. Ty jsou vděčné pro antologie či autorské výbory. Jiné, a vůbec neříkám, že horší, vyznají jen v patričních rámech: sbírka, autorské dílo, dobový kontext. Odpichuji se od něčeho, odrážejí se: a pro ocenění délky skoku člověk potřebuje vidět nejen dopad, ale i odrazové prkno a celý let. Upozorňuje nás na to ostatně i autor tím titulem: Zní-li *Po půlnoci III.*, měli bychom se ptát po básních *Po půlnoci I., II., IV.* atd. Což neznám, že musejí existovat.

Vít Kremlíčka? No to je pro mne opravdu autor vyložitelný až právě sumou svého díla.

Připravila Božena Správcová

nástup mladé básnické generace v době prvního bítova

Miroslav Balaščík

Polemiky kolem manifestů (Typlovy Rozžhavené kry, uveřejněné v Iniciálách č. 31 a 32/1993, a manifestu Skrz Putny a Borkovce, publikovaného v Souvislostech č. 16/1993) a následné diskuze o budoucím směřování literatury obrátily v roce 1993 pozornost k poezii mladých autorů. V té době však debata nemohla vyústit jinam než do ztracena, neboť nebyla k dispozici prakticky žádná významnější díla nebo autoři, kteří by představovali skutečný příslib do budoucna. („Inventura“ autorů časopisu Iniciály, kterou provedl Petr A. Bílek [Iniciály č. 35/1993], odhalila v tomto směru spíše manko. Ostatně většina autorů nejmladší generace ještě neměla vydanou ani jedinou sbírku a u mnoha z nich to tak zůstalo i nadále.) Očekávání v tomto směru však přetrvalo a spolu s literárním vývojem následujících let vytvořilo velmi příhodné podmínky pro faktický nástup mladé básnické generace.

Projdeme-li hlavní literární časopisy v letech 1994–1996, pak obraz, který o tehdejším literárním dění získáme, bude připomínat nejspíše inkubátor. Z časopisů postupně mizí reflexe společenských témat, která byla dříve jejich samozřejmou součástí. Týká se to nejen časopisu *Tvar*, kde se tento posun projevil s nástupem básníka Lubora Kasala do funkce šéfredaktora (roku 1993), ale výraznější zaměření na literaturu bylo znát i v *Literárních novinách*, které dávaly tradičně prostor i tématům politickým. Časopis *Iniciály*, jenž se mladé a nezavedené poezii věnoval nejvíce, sice v roce 1994 zaniká, nahrazuje jej však revue *Host*, která od roku 1995 začíná vycházet pravidelně pětkrát do roka a je zaměřena rovněž výhradně na literaturu, a především poezii. Výlučná je v tomto směru i *Revolver Revue*, která navíc přistupuje k reflexi literatury s poměrně vyhraněnou estetickou koncepcí. Analogicky s tím, jak se literární periodika specializují na výlučně literární témata, mizí naopak z denního tisku a kulturních příloh větší kritická pojednání o soudobé literatuře. Příznačný je v tomto směru vývoj, kterým prošly *Lidové noviny*, jež zprvu měly největší ambice hrát roli elitního zpravodajského a zároveň kulturního deníku. (V roce 1990 vycházely jako součást tohoto deníku i *Literární noviny*. Ty se v roce 1991 osamostatnily a nahradila je rozsáhlá a fundovaná literární příloha *Národní 9*, v roce 1997 však její vydávání končí a v *Lidových novinách* se objevuje víceméně pouze obecně informativní příloha *Kultura*. O rok později sice vzniká nová příloha – *Umění a kritika*, která je opět zaměřena na hlubší reflexi kulturních událostí, avšak i ta v roce 2000 bez náhrady zaniká.)

Nástup

Inkubátor tehdejší literatura nepřipomíná jen izolaci vůči společenským tématům. Uzavíráním literatury je poznamenáno také dění uvnitř. Zde se projevuje častým zdůrazňováním autonomie literatury vůči realitě a také pocitem ohrožení, který vede k potřebě ochraňovat a vstřícně hodnotit především poezii mladých autorů (zejména v *Tvaru* a *Hostu*).

Výjimečná je v tomto směru pouze situace v časopisu *Kritická příloha Revolver Revue*, jenž se však reflexi mladé literatury věnuje jen sporadicky. Kritika se zde orientuje především na „boření mýtů“, a proto jsou terčem jejich odsudků buď knihy, které vzbudily výraznější společenský ohlas, jejichž autoři patří k „legendám“ české literatury, anebo byli ocenění některou z literárních cen. Z tohoto důvodu stojí sbírky mladých autorů spíše stranou pozornosti *KP RR*, příznačnou výjimkou je pouze *Výmluva*

Bítov před deseti lety: Ivan Jirous (vpravo) a Karel Sýs

Boženy Správcové, za niž autorka dostala Cenu Jiřího Ortena. Důvodem k „popravě“ této sbírky (v *KP RR* č. 8/1997) je zde jisté mj. též fakt, že Správcová působí v té době jako redaktorka *Tvaru*, který je v *Kritické příloze* často napadán (a také naopak). Příčinou vzájemné nevrzivosti jsou právě odlišné přístupy k literatuře, která je na jedné straně vnímána jako autonomní vůči obecně sdílené realitě (*Tvar*), na straně druhé (*KP RR*) naopak jako autentický projev autorovy osobnosti a dalších vnéliterárních vztahů (společenských, mravních atd.).

Z ostatních kritických ohlasů, kterých – jak bylo řečeno – se mladé poezii dostávalo jen výjimečně, lze uvést především recenzi Jana Štolby na knihu Petra Borkovce *Mezi oknem, stolem a postelí* (*Literární noviny* č. 40/1996) a Marie Langerové, která se zabývala sbírkou Pavla Petra *Trojloď Jakuba* (*Literární noviny* č. 22/1996).

Kromě těchto víceméně ojedinelých hlasů však v literárním inkubátoru let 1993 až 1996 nenajdeme výraznější literární polemiku nebo diskuzi, která by přesáhla hranice osobních sporů. Toto vyčkávání, které zavládlo po vzrušených debatách o dalším směřování české literatury na počátku 90. let, tak fakticky pomohlo ke skutečnému nástupu mladé generace. Soustředilo totiž pozornost literárních časopisů, kritiky i nakladatelů právě na poezii začínajících autorů. Završením tohoto období je rok 1997, kdy bylo již zřejmé, že počet vydaných knih a jejich kritický ohlas umožňuje hovo-

řit o nové básnické generaci. Poukázalo na to především několik shrnujících studií, které se pokoušely exaktně definovat mladou generaci a vymezit základní tendence v její poezii (srov. autorův článek ve *Tvaru* č. 2/2006). První impuls k reflexi soudobé literatury, a tedy i novým diskuzím o mladé generaci však přišel již o rok dříve.

Předznamenání Bítova

Stala se jím anketa *Tvaru* o literární kritice a zejména pak událost, která výrazně zasáhla do vývoje poezie v 90. letech. Na sklonku září 1996 se pod názvem *Poezie dnes – Slovo na konci milénia* konalo setkání básníků a kritiků, které nemá počtem zúčastněných autorů pravděpodobně v historii obdoby.

Bítovské setkání proběhlo ve dnech 26. 9. až 29. 9. 1996, avšak jen o pár dní dříve uspořádal Ústav pro českou literaturu AV ČR konferenci s velmi podobným názvem: *Česká a slovenská literatura dnes*; konala se v rámci 39. ročníku Bezručovy Opavy ve dnech 16. 9.–18. 9. 1996. V několika příspěvcích na ní byla zmiňována také mladá básnická generace. Petr Hruška vyzdvihl především tvorbu křesťansky orientovaných autorů Pavla Petra, Pavla Kolmačky a Petra Borkovce, jejichž poezie tihnutím k „nad-osobní“ perspektivě překonává tendenci k relativizaci hodnot a přiznává se „k potřebě stability“. To jí dává „elementární prostorovou i časovou perspektivu“ a „obohacuje básně věcností“. Jejich význam pak podle Hrušky spočívá v tom, že v situaci, kdy poezie, „zbavena

Bítov před deseti lety: Milan Blahynka (vpravo) a Martin Putna

melosu i étosu trčí zatím jako zadržnutý orloj, do něhož sáhly zlé ruce rezignace“, přináší určité východisko a evokuje budoucnost. Spíše pozitivisticky se pak pokusil zmapovat mladou básnickou generaci Lubomír Machala, přičemž základem se mu staly různé literární skupiny a autorské okruhy, které se objevily v literatuře od poloviny 80. let.

Bítov 96

Na pozvání Jiřího Kuběny a Martina Pluháčka se na třídním sympoziu na hradě Bítově sešli básníci všech generací, poetik i politických názorů, aby – jak avizovali oba organizátoři – fakticky došlo ke sjednocení literárního prostoru, který „ani sedm let po Listopadu [...] netvoří organický celek“ (viz *Host* č. 6/1996). Roztříštěnost literárního prostoru a existence nesourodých, vzájemně nekomunikujících skupin byla pocítována jako problém už v roce 1993 a upozorňovala na něj i řada kritických textů. Tehdy však šlo spíše o výzvu literární kritice, aby se pokoušela utřídit a reflektovat množství vydávaných titulů, zejména s ohledem na propojování tří dosud paralelních okruhů v české literatuře. Během let 1993–1996 se v tomto směru situace relativně normalizovala, a jestliže stranou pozornosti kritiky zůstávali mnozí autoři tzv. oficiální literatury (ale stejně tak i část exilových či ineditních autorů), pak šlo o selekci kvalitativní, a nikoliv již ideologickou. Skutečným cílem bítovského setkání tedy nebylo propojit ony tři hlavní linie, ale integrovat literární život. Jeho roztříštěnost na vzájemně špatně komunikující skupiny autorů a výrazné básnické individuality totiž začínala být vnímána úkorně právě v situaci, kdy se poezie ocitá na okraji zájmu společnosti, a sílí tak pocit izolace.

O tom, že tento pocit byl obecně sdíleným, svědčí právě obrovská účast autorů, kteří se zde sešli přes veškeré historické, ideologické či lidské a básnické antagonismy. Šlo tedy o jakési manifestační vyjádření příslušnosti k „cechu“ a pokus pozvednout sebevědomí básnictví tím, že se „postaví všechna česká poezie vedle sebe, do pomyslné jedné řady jako na přehlídce“, jak se vyjádřil Martin Pluháček (*Host* č. 6/1996). Různými způsoby na to reagovala i vystoupení jednotlivých řečníků.

Jiří Trávniček definoval dějinné pozadí současné poezie na základě několika historických milníků ve vývoji básnictví; těmi jsou podle něj roky 1945, 1939, 1895, 1785. Milan Blahynka se v duchu bítovské „ekumeny“ pokusil načrtnout nezvalovskou linii v české poezii a postavil do jedné řady Jiřího Kuběnu, Jiřího Veselského a básníky nejmladší generace (K. J. Čapka, M. Stöhra, Tomáše Reichela a další) spolu s Karlem Sýsem nebo Jiřím Žáčkem. Podobný řez novodobou českou poezií vedl i Petr Král, který tak ovšem učinil na základě vztahu jednotlivých autorů k prostoru a metafyzičnu. Další příspěvky pak poukazovaly především na marginalizaci poezie v rámci společnosti (Martin Putna, Miloš Vacík, Karel Sýs), přinášely osobní vyznání o tom, co je poezie (Petr Kabeš, Věra Jirousová, ex post i Ivan Slavík a Jan M. Tomeš), případně spojovaly obojí (Ivan Diviš, J. H. Krchovský). Jediným řečníkem, který se pokusil hovořit o budoucnosti poezie, byl Martin Putna. Zvolil však lehce ironický tón, jímž básníky vyzval, aby – pokud chtějí, aby je společnost brala vážně – vykořili z gheta a sami aktivně začali působit napříkld v reklamě a showbyznysu. („Nečekejme, až publikum konečně zmoudří, ale vyjděme za ním. Pokud mu totiž máme a chceme co říci.“) Zcela opačně vyzníval závěrečný patetický projev Jiřího Kuběny, který vyzval všechny přítomné básníky ke smíření pod zástavou poezie. Situace je podle něj vážná, neboť

poezie mizí z našeho života, a proto je třeba se semknout a důvěřovat v moc slova.

Výsledek Bítova 96

S odstupem deseti let se však zdá být výsledek Bítova 96 poněkud problematický. Pokus o „básnickou ekumenu“, jak bítovské setkání označil Jiří Veselský, se nezdařil a jistě ani zdařit nemohl. Setkání nebylo s to otupit mnohé antagonismy, a už vůbec ne udělat tlustou čáru za minulostí. Projevilo se to především ve střetu (verbálním i fyzickém) mezi undergroundovými autory (reprezentovanými zejména Ivanem Jirousem a Ludkem Marksem) a bývalými oficiálními básníky z doby před listopadem 1989 v popředí s Karlem Sýsem. Účast bývalých režimních autorů však otevřeně odmítali i básníci z řad disentu (Petr Kabeš či Věra Jirousová). Vůle k integraci nebyla příliš přesvědčivá ani na druhé straně. Příznačným se v tomto směru jevil nejen pamfletický projev Karla Sýse, ale také příspěvek Alexeje Mikuláška, který sice na bítovském setkání nezazněl, ale byl otištěn ve *Sborníku Bítov '96*. Mikulášek v něm poděkoval organizátorům za to, že „umožnil účast spisovatelům a badatelům, kteří jsou většinou opomíjeni na pozvánkách k podobným akcím“, a vyjádřil přesvědčení, že tím je prolomena bariéra, která ideologicky dělí českou literaturu. Vzápětí však hystericky zaútočil na současnou kritiku (jmenovitě Petra A. Bílka, Jiřího Trávnicka a Aleše Hamana), kterou označil za propagandistický balast stejně jako literární časopisy, do kterých píše. Rozdělení na „my“ a „oni“ se tedy nepodařilo překonat a příští ročníky bítovských setkání se již konaly bez účasti „levé fronty“.

Ani bez těchto autorů však nedošlo k nějaké výraznější integraci, nebudeme-li za ni považovat obecně sdílený (a v mnoha referátech artikulovaný) pocit, že poezie se ocitá v krizi, ztrácí čtenáře a společenskou rezonanci. Bítovské setkání tak nakonec nevyústilo v sebevědomou demonstraci příslušnosti k básnickému cechu, nýbrž odhalilo počínající frustraci z možného směřování do básnického ghetta. Tento pocit jistě nemohl souznít s vypjatým individualismem, který s sebou tvůrčí činnost přirozeně nese, a tak v dalších ročnících byla účast básníků výrazně slabší. Následující Bítovy se proto odehrávaly především na bázi přátelských setkávání zejména mladší generace, přičemž otázky poezie a jejího směřování zůstávaly už spíše v pozadí.

Anketa o mladé generaci

V pomyslné řadě, kterou na prvním Bítově čeští básníci vytvořili, měli poněkud výsadní postavení autoři nejmladší generace. Pro ně šlo totiž současně o řadu startovacích, kte-

rá jim umožnila „srovnat krok“ a etablovat se jako svébytná generace v české poezii. Bylo tedy zcela přirozené, že se ústředním tématem příštího bítovského setkání stala právě „mladá poezie dnes“.

Už s výhledem na toto téma uspořádal na jaře roku 1997 obydělník *Tvar* anketu, která se týkala právě mladé literární generace (viz *Tvar* č. 12 a 13/1997). V odpovědích respondentů, kterými byli převážně kritici a historici (Jaroslav Med, Aleš Haman, Pavel Švanda, Petr Cekota, Pavel Kotrla, Michal Bauer, Milan Jungmann, dále pak organizátoři bítovských setkání Martin Pluháček a Jiří Kuběna a básník Miloš Vacík), je na první pohled patrný posun od podobně zaměřené ankety *Iniciál* z roku 1993. I zde je ovšem několik předpokladů společných.

Ačkoliv se otázka týkala literatury obecně, stejně jako v roce 1993 se odpovědi zaměřily výhradně na poezii – už výběr oslove-

ných osobností, mezi nimiž nebyl tentokrát jediný prozaik, byl v tomto směru jasně determinující. (Všiml si toho už Jaroslav Med, který ve své odpovědi srovnává tuto situaci se situací konce devatenáctého století, kdy „próza také poněkud pokulhávala za vývojem a cestu vpřed určovala poezie“.) Podobně také část respondentů odmítala vnímat tento pojem jako kvalitativně hodnotící a hovořila pouze o pomocném literárněhistorickém označení věkově mladších autorů (Švanda, Kuběna, Pluháček, Haman, Jungmann). Na rozdíl od ankety z roku 1993, kdy literatura byla vnímána jako jednotný prostor či dějinné kontinuum, v němž generační dělení nehraje výraznější roli, nyní již většina odpovědí pojem generace akceptovala a pokoušela se jej definovat s ohledem na konkrétní tvůrce (Kotrla, Cekota) i obecnější rysy poetiky (Med, Vacík, Bauer). Vládla víceméně shoda v tom, že „hranice mládí“

Bítov před deseti lety: Jiří Kuběna (vpravo) a Ivan Diviš

Bítov před deseti lety: Josef Híršal

leží v 90. letech mezi 30. a 40. rokem autora (Pavel Kotrla uvádí jako hranici 33 let, což je podle něj ale spíše symbolický mezník – „Kristova léta“, Michal Bauer ji nachází mezi dvaceti a třiceti lety, Martin Pluháček a Jiří Kuběna ji posouvají až na 40. rok věku autora) a že zatím nelze hovořit o jednotném proudu co do tvůrčích východisek nebo estetických programů. Mladá generace se paradoxně projevuje tím, že se nevymezuje vůči starším generacím (Bauer, Cekota, Švanda), ale nalézá u nich inspiraci. Přesto existují určité podobnosti u mladých tvůrců, které Jaroslav Med odhaluje v potřebě vertikality, a naopak Michal Bauer v „silácké výpovědi, která má většinou podobu ejakulace

slov nebo sepisovatelství, jež se často neudrží ani na pomezí kýče“. Většina kritiků se pak shoduje v tom, že jde o první generaci, jejíž tvorba už není vnímána na pozadí ideologického klíče (Med, Vacík, Bauer, Cekota).

Konec doby hájení

Generační dělení bylo v anketě *Iniciál* z roku 1993 víceméně odmítáno, a to i autory relativně mladými. Důvodem byl stále silný étos navazované kontinuity, na něž by pokus o generační členění mohl působit destruktivně. Svou roli však sehrál i fakt, že „mladá generace“ tehdy prakticky neexistovala. O čtyři roky později však již představuje pojem, který je sice možné definovat různě, ale o jeho existenci není pochyb. Vstřícnost, s jakou byla tato generace přijímána, byla jistě dána tím, že její nástup se odehrával postupně, bez velkých gest a vymezování se vůči předchůdcům. Mladí autoři se naopak otevřeně hlásili k mnoha vlivům a s respektem navazovali na autory starších generací, byť často na hraně epigonství či manýry. Na nebezpečí manýrismu v soudobé poezii upozornil už Jiří Trávnický v článku *Básnické pokolení 90. let* (*Host* č. 1/1997) a vzápětí také Pavel Švanda v odpovědi na anketu *Tvaru* (*Tvar* č. 13/1997). Švanda zde hovoří o tom, že autoři mladé generace vytvářejí texty „podobou a smyslem již dobře povědomé, a tedy vlastně staré“, což podle něj platí zejména dnes, „kdy se často pracuje s druhotnou materií a napodobivost je – jako vždy v epoše manýrismu – vysoce ceněna“.

Na vstřícném přijetí mladé generace stejně jako na její nevybojnosti vůči generacím starším se následně podepsalo i ohrožení přicházející zvnějšku, přinášející společenskou marginalizaci poezie jako žánru. S tím byli nuceni se potýkat všichni autoři bez ohledu na věk, a nástup mladé generace tedy znamenal i posilu a naději do budoucna. Příznačně se tehdy vyjádřil Jaroslav Med ve zmiňované anketě: „*Tahle mladá nová poezie je zde všemu navzdory, málokdo ji čte a skoro nikdo nesponzoruje, ale musí zde být, je instinktem budoucího a tušeného.*“

Druhé bítovské setkání konané na podzim roku 1997 s tématem *Mladá poezie dnes* tento stav jen potvrdilo. Referující už neproblematizovali či neobhajovali sám fakt, že mladá básnická generace existuje, ale pokoušeli se především definovat tento pojem s ohledem na tendence v poezii mladých autorů (Vladimír Novotný a autor tohoto článku). Tím však současně skončila i „doba hájení“ této generace. Což jednoznačně ukázal už projev Jana Štolby, který ostře kritizoval tvorbu většiny mladých autorů a podnítil tím důležitou diskuzi směřující k podstatě básnické tvorby vůbec.

FRANCOUZSKÉ OKNO

O AKTUALITÁCH Z FRANCOUZSKÉHO KULTURNÍHO ŽIVOTA REFERUJÍ LADISLAVA CHATEAU A ZDENA ŠMÍDOVÁ

Ohlédnutí za sedmým mezinárodním hudebním festivalem Letní slavnosti staré hudby

Zásluhami Collegia Mariana, Týnské vyšší odborné školy, se zabývaly už jiné příspěvky. Tentokrát bychom se chtěly zaměřit na divadelní představení, které přivezla francouzská taneční skupina zvaná la Compagnie l'Eventail. Představení, jež se mělo 27. července stát uměleckým vyvrcholením festivalu, bylo netrpělivě očekáváno všemi zájemci o balet i tanec a také francouzskou kulturní obcí žijící v naší zemi. Šlo totiž o převratné dílo z baletních dějin, o balet *Don Juan aneb kamenná hostina* Christopha Willibalda Glucka, reformátora nejen baletu, ale zejména opery jako takové. Zmíněný německý raně klasicistní skladatel začal ve

Vídni reformu tehdejší zpěvohry ve spolupráci s básníkem Calzabigim, budoucím libretistou Gluckova nejslavnějšího díla, opery *Orfeus a Eurydika*. Premiéra reformního baletního kusu proběhla ve vídeňském Burgtheatru 17. října 1761 v choreografii Gaspara Angioliniho, taktéž choreografa opery, italsky nazvané *Orfeo ed Euridice*. Jeho choreografie *Dona Juana* se však ztratila.

A právě v tom je zakopaný pes! Je nepochybně záslužné, když se současné evropské i světové soubory snaží svým současníkům představit či přiblížit skvělé dědictví minulosti, někteří pilní „oprašovatelé“ však zapomínají na skutečnost, že minulost nebyla tak zatížena nadprodukcí jako současnost a že v dobách, kdy byl umění přikládáno mnohem větší význam, než je tomu nyní, bylo publikum vybranější a vzdělanější, nedalo se tedy tak lehce „oblafnout“ a nemohl tvořit kdekdo. A pokud někdo průměrný tvořil, upadl během následujících desetiletí a staletí v zapomnění. Přežili jen velikáni, na které si nemůže troufnout jen tak někdo. A pokud si troufne, narazí... A tak jsme byly

svědky „upracované“ choreografie Francouzky Marie-Geneviève Masséové, pohybově málo nápaditých výjevů, které nepochybně nekorespondovaly s převratným tanečním dílem, o němž se nám dochovaly písemné materiály jako o něčem revolučním a nedostižném. Reforma tehdejší podoby baletu, spočívající v odklonu od pouhé dekorativnosti a ve zdůraznění tanečního výrazu a lidských stránek jednotlivých postav, se v rukou současných úspěšných žadatelů o granty proměnila v nudu a stereotypní rojení, které by se lépe než na scéně Divadla na Vinohradech, i když bylo původně pro kamenné divadlo psáno, vyjímalo v plenéru, například ve Vrtbovské zahradě nebo v nějakém zámeckém parku, kde už podobná představení v rámci tohoto festivalu v minulosti proběhla. Nevýrazná byla i první polovina večera, kde se divák měl navnadit baletem pozapomenutého francouzského houslisty a skladatele Rebelu. Jeho orchestrální svita *Živly*, Les Elements, v baletní podobě taktéž nenadchla, nebyl nalezen klíč k přiblížení díla dnešku. Anebo chy-

běli dostatečně talentovaní interpreti, aby z těchto v minulosti oblíbených „kousků“ vydolovali jiskru života. Představení nezachránil ani německý Amphion Bläseroktet. A ani Collegium Marianum s talentovanou, ba virtuózní uměleckou vedoucí – flétnistkou Janou Semerádovou, která v neděli 30. července v Českém muzeu hudby v rámci téhož festivalu během tzv. *Soirée classique* potvrdila, že je mistryní svého nástroje a že právě ona je tou správnou osobou, která se jako dědička může chopit děl předchozích velikánů a vdechnout jim život. Sama však nudné představení francouzského souboru, jehož jméno v češtině znamená „Vějíř“, oživit nedokázala.

Nadšené vzdychání snobů nepomůže. Musíme proto pro budoucnost vyslovit obavu, aby tato nynější obecně rozšířená praktika, že dotace dostávají hlavně ti, kteří nejhlasitěji žadoní, a ne ti, kteří mají opravdu umělecký talent, nepříznivě nepoznamenala celý kulturní vývoj.

Text je převzat z rozhlasového vysílání stanice Čro3-Vltava

hra je věčná a loto stále mladé

ROZHOVOR S ALEŠEM HUŠÁKEM, GENERÁLNÍM ŘEDITELEM SAZKA, a.s.

SAZKA slaví 50 let existence. V čem vidíte její největší přínos v době před rokem 1989 a v čem v době polistopadové?

Na rozdíl od názorů, které se čas od času objevují v médiích, chci zdůraznit, že SAZKA byla státním podnikem velmi krátce, a to pouze do konce roku 1956. Už od ledna 1957 ovšem působí v rámci sportovního hnutí, nejdříve jako účelové zařízení a později jako akciová společnost ve vlastnictví sportovních svazů a sdružení.

Po celou dobu plní dvojjediné poslání – sázejícím nabízí zábavu a vzrušení ze hry, včetně zajímavých výher, a pro sportovní a tělovýchovné prostředí vytváří finanční prostředky, nezbytné pro jejich činnost, výchovu mládeže a aktivity především na amatérské, výkonnostní nebo regionální úrovni. Za půl století odvedla na veřejně prospěšné účely přes 22 miliard korun, z toho více než polovinu po roce 1993. V tomto ohledu je její přínos stejný jak před revolucí, tak po ní.

Co SAZKA, a.s., plánuje v nejbližší a co ve vzdálenější budoucnosti?

Pokud se týče loterní činnosti, neustále rozvíjíme a doplňujeme portfolio nabízených her. Po dlouhou dobu si nás veřejnost spojovala hlavně se Sportkou, Sazkou nebo Matesem. Dnes se vedle Sportky hrají i číselné loterie Šťastných 10, Keno a Euromiliony, působíme na trhu kurzových sázek, pravidelně inovujeme okamžité loterie stíracích losů a provozujeme centrální loterní systém s interaktivními videoloterními terminály, produkt StarPort. Pokud dobře počítám, zákazníci si mohou vybrat celkem z pětaticeti sázkových her a loterií, které nabízíme.

SAZKA ovšem už dávno není pouze loterní společností. Po roce 2000 jsme začali s ambiciózním projektem neloterních služeb, takže dnes si můžete na našich terminálech třeba dobít kredit pro mobilní telefon, koupit vstupenku na sportovní, kulturní či jiné představení nebo zaplatit složenku, fakturu a pojištění. Tímto směrem také budeme pokračovat.

Myslíte si, že SAZKA bude existovat i po dalších padesáti letech? A pokud ano, jakou si ji představujete?

Hra je věčná a loto stále ještě mladé. Vzrušení ze hry o peníze musí sázejícím někdo zprostředkovat. Věřím proto, že tady budeme, navíc silnější a úspěšnější než kdykoli předtím. Musíme ovšem udržet krok

JUDr. Aleš Hušák se narodil 27. 7. 1957 v Trutnově, kde také prožil mládí. V roce 1985 absolvoval Právnickou fakultu UK, poté postupně pracoval jako podnikový právník, disponent SBČS, obchodní ředitel Výstaviště Praha, v roce 1994 se stal členem představenstva akciové společnosti SAZKA a následujícího roku předsedou jejího představenstva a generálním ředitelem. Je rovněž členem výkonného výboru Asociace evropských loterií (European Lotteries).

s trendy, které charakterizují sázkový a loterní průmysl jako celek. Určitě bude pokračovat integrace jednotlivých sázkových her a loterií, objeví se nové, dokonalejší technologie a pokračovat bude i propojování s dalšími oblastmi zábavního průmyslu. Výrazně širší bude také nabídka neloterních produktů, takže u sázkových společností si budete moci objednat řadu služeb, které dnes provozují třeba finanční ústavy, hypermarkety a jiné instituce.

V lednu letošního roku jste v Hospodářských novinách připomněl Desatero Johna D. Rockefellera jr.: „Jedno z jeho „příkazání“ zní: „Věřím, že prokazovat užitečnou službu je společnou povinností lidstva a jen očištný oheň obětování stráví kal sobeckosti a osvobodí velikost duše.“ Jakým očištným ohněm jste prošel v SAZCE vy?

Jsmo společnost s veřejně prospěšným posláním, největší poskytovatel prostředků

na veřejně prospěšné účely v České republice. Málokdo si uvědomuje, že v SAZCE nemá podíl žádná soukromá osoba a že prostředky, které vytváříme, proto neslouží jednotlivcům, ale občanským sdružením. Současně působíme jako obchodní společnost, a abychom se v tvrdém konkurenčním prostředí prosadili, musíme přijmout pravidla hry.

Sázkový průmysl, jeho produkty a technologie se bouřlivě rozvíjí, ale působí zde i určitá setrvačnost, takže občas nebylo jednoduché prosadit myšlenku, která se zdála příliš odvážná, příliš futuristická nebo nereálná. Stejně tak jsem se musel vyrovnávat s něčím, čemu pracovně říkám „česká ulička“. Věci, které jsou náročné a složité, se občas snažíme obejít, smést ze stolu nebo přehlížet. Na druhé straně z vlastní zkušenosti vím, že pokud máte jasný cíl a lidi, kteří se s ním ztotožní, neexistuje téměř nic, co by se nedalo uskutečnit. Nic se ovšem nevyrovnalo výstavbě SAZKA ARENY. To byl skutečný „očistec“.

Co si myslíte o těch, kteří tvrdí, že náhoda neexistuje?

Doporučil bych jim, aby si vsadili nebo přečetli pár historek, s nimiž se nám svěřují šťastní výherci. Cesta k mnohamilionovému jackpotu je velmi úzká, často rozhoduje pár metrů k nejbližšímu terminálu nebo pár minut nutných k vyplnění tiketu. Pracu-

struktury. V této souvislosti si vzpomínám především na divadla malých forem.

Z koncertů si určitě vybavuji *Koncert pro všechny slušné lidi*, který jsme uspořádali s kamarády ze sportovního klubu Výstaviště. Tím jsem si splnil životní sen, uspořádat písničkářský koncert se všemi žijícími písničkáři, až to „praskne“. Že tam bude i Karel Kryl, o tom se mi opravdu nesnilo.

Jaká kulturní aktivita, kterou SAZKA podporuje v posledních letech, se vám nejvíce líbí?

SAZKA, to zdaleka není jen sport a tělovýchova. Myslím, že velmi úspěšné jsou například ceny, které již několik let udělujeme v oblasti divadla, tance nebo kinematografie. Dokázaly si získat respekt u odborné i laické veřejnosti, pro jejich držitele se staly svého druhu referencemi a navíc jsou koncipovány tak, aby laureátům umožnily napsat nový scénář nebo nastudovat nové představení. Určitě jsou úspěšné i díky tomu, že do nominací nebo výsledků žádným způsobem nezasahujeme a volbu necháváme výlučně v rukách odborné poroty.

Mimochodem: je zajímavé, jak málo se u nás autoři – spisovatelé, scenáristé a dramatici, ale například i výtvarníci – věnují sportovní tematice. Přitom máme v uvedeném směru slušnou tradici, vždyť ve třicátých letech o sportu psali třeba Karel

Generální ředitel Sazky Aleš Hušák předává ocenění filmaři Fero Feničovi

jeme v sázkové společnosti, a dobře proto víme, že žádný stoprocentní recept na výhru neexistuje. Více než kdekoli jinde u nás platí, že rozhoduje právě náhoda a štěstí. Jdeme až tak daleko, že tvrdíme, že je-li něco pravděpodobnostně nemožné, pak se to stane.

Na začátku 90. let jste pracoval jako ředitel obchodní divize Výstaviště Praha. Z jaké kulturní akce na Výstavišti jste měl v té době největší radost?

Měl jsem na starosti výstavy, nikoli pořádání kulturních akcí. Na Výstavišti ovšem v té době pracoval poměrně malý, ale schopný tým doktorky Malé a pana Kratochvíla, který vytvářel podmínky pro spoustu zajímavých kulturních akcí a snažil se nabídnout prostory Výstaviště pro tzv. nezávislé

Poláček, Eduard Bass nebo Karel Konrád a ještě v šedesátých letech jste si v časopisech mohli přečíst sportovní publicistiku z dílny Oty Pavla, Josefa Velka nebo Jaroslava Dietla.

Kterého českého a kterého světového spisovatele máte v oblíbě a proč?

Jaroslava Haška pro jeho humor a Ericha Marii Remarquea pro jeho schopnost popsat hořký život.

Jakou knihu jste četl naposledy a jaký zážitek či poučení jste si z ní odnesl?

Labužníkův lexikon od Vladimíra Poštulky. Dozvěděl jsem se z ní konečně, jak se připravuje japonská polévka miso.

Zpracoval Petr Šimon

Víceúčelová hala SAZKA ARENA

dietrichsteinská knihovna na zámku mikulov

Dnešní zámecká knihovna v Mikulově je torzem jedné z největších a nejvýznamnějších šlechtických knihoven bývalého Předlitavska. Počtem prvotisků byla na

počátku našeho století pátou nejvýznamnější knihovnou na území dnešní České republiky, hned po univerzitní knihovně olomoucké, pražském Klementinu, cisterciácké knihovně ve Vyšším Brodě a fideikomisní knižnici lobkowiczské knihovně v Roudnici. Ve třicátých letech dvacátého století se její majitelé rozhodli prodat knihovnu v aukci. Neprodaný zbytek knihovny byl během doby sloučen s několika samostatně postavenými celky – s knihovnou Weintridtovou, Halaškovou, Alexandra Dietrichsteina a domácí příruční knihovnou obsahující převážně beletrii 19. století. Vzniklý celek (asi 11 500 svazků) byl několikrát přemístěn a teprve roku 1966 znovu instalován do původního knihovního sálu upraveného v letech 1730–1731.

Torzu dnešní dietrichsteinské knihovny předcházela evropsky proslulá knižní sbírka, která byla odvezena ze země švédskými vojsky během třicetileté války. Základy této zaniklé knihovny, později zvané „kardinálská“, byly položeny Adamem z Dietrichsteinu (1527–1590), který se v roce 1575 usadil v Mikulově. Během své diplomatické služby u španělského dvora zakoupil ve Španělsku několik set svazků knih a jejich počet rozšiřoval i za svých diplomatických misí v Německu, Uhrách a Itálii. K největšímu rozkvětu však knihovnu přivedl Adamův nejmladší syn, kardinál a biskup olomoucký František z Dietrichsteinu, který získal knihovnu brněnské humanisty a lékaře Jakuba Konráda Praetoria z Perlenbergu (narozen okolo roku 1560 v Brně). Perlenbergova knihovna obsahovala vedle literatury přírodovědné, lékařské, astronomické a numizmatické mnoho děl reformačních myslitelů včetně spisů Lutherových a Melachtonových. Po bitvě na Bílé Hoře obohatil kardinál svoji knihovnu mimo jiné i o konfiskované knihovny nekatolické šlechty. Tak se do jeho knihovny dostaly knihovny luterána Jiřího Ehrenreicha z Rogendorfu, Jana Staršího Kobylky z Kobylí, část knihovny Ladislava Veleny ze Žerotína a také valdejská knihovna a archiv z Brtnice a řada dalších knihoven, které většinou kardinál výhodně odkoupil za nízkou cenu.

V roce 1645 byl Mikulov dobyt švédskými vojsky pod velením generála Torstensona. Součástí válečné kořisti švédského vojska se stala i „kardinálská“ knihovna. Její rukopisy a knihy byly podle původního uložení zkatalogizovány a zabaleny do 49 sudů. Knihy byly odvezeny do Olomouce, kde pod vedením válečného komisaře Johanna Bosowa byly společně s knihami ukořistěnými v Olomouci pečlivě inventarizovány a baleny do beden určených k transportu. Během zimy 1646–1647 byly bedny s knihami odvezeny do Slezska a odtud putovaly loděmi po Odře do Štětína. Na začátku června 1647 konečně dorazily do Stockholmu. Rukopisy a nejčennější tisky byly zařazeny do knihovny královny Kristiny (královské knihovny). Když se královna v roce 1654 vzdala trůnu a opustila Švédsko, část mikulovských sbírek vyměnila v Paříži za jiné knihy. Zbytek mikulovských rukopisných sbírek byl spolu s knihovnou královny Kristiny uložen v Římě. Po smrti královny ji zakoupil papež Alexander VIII. a pod názvem *Codices Regienses* se stala součástí vatikánské knihovny. V roce 1878 se po složitých jednáních, vedených moravským historikem Bédou Dudíkem, vrátilo ze Švédska na Moravu třiatdacet vzácných bohemikálních rukopisů, které byly uloženy do Moravského zemského archivu. Tyto rukopisy, mající

nesmírnou cenu pro českou historiografii, jsou dnes jediným pozůstatkem „kardinálské“ knihovny, která se svými deseti tisíci svazků obsahovala reprezentativní většinu knih do té doby v Evropě vytištěných.

Po kardinálově smrti v roce 1636 připadlo mikulovské panství jeho synovci Maxmiliánovi (1596–1655). Maxmilián Dietrichstein, tajný rada, konferenční ministr a rytíř Řádu zlatého rouna, se stal zakladatelem mikulovského majorátu a v roce 1645 byl povýšen do stavu říšských hrabat. Z období Maxmiliánovy vlády a následujících několika desítek let po odvezení tzv. kardinálské knihovny Švédy nemáme o dalším vývoji mikulovské knihovny žádné zprávy. Mezi tisky z druhé poloviny 17. století nacházíme i řadu univerzitních dizertací.

Ferdinand, druhý kníže z Dietrichsteinu (1636–1698), byl od roku 1667 nejvyšším hofmistrem císařovny, od roku 1672 pak nejvyšším hofmistrem císaře Leopolda. Jako muž zcela oddaný katolické církvi se kníže Ferdinand projevil i při výchově nezletilých šlechticů Jany Xaverie (†1706) a Marie Alžběty (†1705) Hofmanových z Grünbüchlu. Obě sestry, poslední příslušnice svého rodu, darovaly knížeti Ferdinandovi, který Marii Alžbětu provdal posléze za svého bratra Filipa Sigmunda (1651–1716), i vzácnou rodovou knihovnu, uloženou na zámku v Janovicích u Rýmařova. A tak po ztrátě „kardinálské“ knihovny začala nová kapitola historie mikulovské knihovny akvizicí prakticky jediné ze skvělých renesančních knihoven rudolfínské doby, která jako celek přežila události třicetileté války.

Hofmanové pocházeli ze Štýrska, za které se Hans Hofman, nobilitovaný roku 1540, zúčastnil již v roce 1519 poselstva k císaři Karlovi a princů Ferdinandovi do Madridu. Později se Hans Hofman stal štýrským purkrabím a založil nové železnorudné doly. V důlním podnikání pokračovali i jeho synové Adam a Ferdinand, který shromáždil podstatnou část hofmanské knihovny. Ferdinand Hofman z Grünbüchlu a ze Stře-

chova byl ve svém mládí vychováván v Českém Krumlově společně s Petrem Vokem z Rožmberka a později zastával významné úřady u dvora císaře Rudolfa II. V Praze se přátelil mimo jiné s Johannem Keplerem, který u Hofmana po svém příchodu do Prahy nějaký čas bydlel. Hofman, který patřil k vážným představitelům nekatolictví v Čechách, zemřel roku 1607. Jeho synové zůstali věrni nekatolické víře až do roku 1655, kdy poslední mužský potomek rodu Wolfgang konvertoval ke katolictví. Po jeho smrti v roce 1664 se dědičkami knihovny staly nezletilé sestry Jana Xaverie a Marie Alžběta, o jejichž výchovu sváděla boj jejich babička, poslední odhodlaná představitelka protestantské víry v rodině, s jejich poručníkem, katolickým knížetem Ferdinandem Dietrichsteinem. Zápas o duchovní orientaci obou nezletilých dívek ukončila smrt jejich babičky; další výchova Jany Xaverie a Marie Alžběty Hofmanových z Grünbüchlu se již odehrála v přísně katolickém duchu. Není proto divu, že dědičky, které se později i provdaly za Dietrichsteiny, ponechaly patrně s lehkým srdcem rodovou knihovnu, k níž již asi necitily hlubšího vztahu, při dělení dědictví r. 1678–1679 svému poručníkovi jako odměnu za pečlivou správu majetku. Ferdinand z Dietrichsteinu tak po letech svému rodu plně nahradil ztrátu knihovny odvezené do Švédska.

Hofmanova knihovna obsahovala původně téměř tisícovku děl reformačních autorů, a nemohla proto uniknout pozornosti jezuitů, kteří ještě před převzetím knihovny Dietrichsteiny vyčlenili z hofmanské knihovny 842 svazky „kacířských“ knih. Ty se po zrušení jezuitského řádu dostaly do Univerzitní knihovny v Brně, a byly tak ušetřeny dražby v letech 1933–1934. Nejvzácnější část hofmanské knihovny však tvořily knihovny norimberských patriciů Hieronyma Holzschuhera a Hieronyma Münzera z Feldkirchu, zvaného Monetařius. Za jakých okolností přešly do knihovny Ferdinanda Hofmana z Grünbüchlu, není známo. To však nikterak nezmenšuje význam této akvizice, která

společně s knihovnou Kalvínova životopisce a blízkého spolupracovníka Theodora Bezy (1519–1605), kterou zakoupil v roce 1598 Jiří Zikmund Praksický ze Zástřizel a která dnes tvoří součást knihovny na hradě Buchlově, představuje významný import z ohniska reformačního a humanistického renesančního hnutí, na něž se orientovala část předbělohorské šlechtické inteligence.

Ačkoli rozprodejem mikulovské knihovny v třicátých letech došlo prakticky k likvidaci hofmanské knihovny, stala se tato výjimečná knižní sbírka významnou součástí historie mikulovské zámecké knihovny, a proto se alespoň v připomínce vrátíme k některým dílům, která byla z této knihovny nabízena, a tím i k osobnostem, které knihovnu shromáždily. Prvou z nich byl Hieronymus Holzschuher (†1529), purkmistr norimberský, který patřil k příznivcům Albrechta Dürera. Dürer je autorem Holzschuherova portrétu doprovázejícího *Vocabularius iuris utriusque*, Basel 1483. Tento prvotisk s Holzschuherovým vlastnoručním vpiskem byl dražen na aukci v Lucernu společně s *Trilogium animae Ludovica de Prusia* (Norimberk 1498), s titulním listem rytiny frenologické studie od Dürera a portrétem Dürerova přítele a bibliofila Wilibalda Pirckheimera.

Holzschuher nakupoval své knihy již během studií v Padově a později v Norimberku. Jádrem jeho knihovny a nejzajímavější částí dražené mikulovské sbírky však tvořila kolekce knih, které Holzschuher zdědil v roce 1508 po svém tchánovi doktoru Hieronymu Münzerovi z Feldkirchu, zvaném Monetařius. Münzerova knihovna, přirovnávaná ke knihovně jeho přítele Hartmana Schedela, vznikala postupně během Münzerových cest a studií. Monetařius, jak zněla latinizovaná forma jeho jména Münzer, pocházel z Feldkirchu ve Voralbergu, kde se narodil roku 1437. Studoval nejdříve v Lipsku a potom v Itálii, v roce 1478 se objevuje jako doktor medicíny v Norimberku, kde v roce 1480 získal měšťanství.

Cestovatelská vášeň šla u Münzera ruku v ruce s jeho bibliofilstvím. Monetařius, který si mezi norimberskými humanisty získal zvláštní pověst znalostí zeměpisu a kosmografie, byl vyzván Hartmannem Schedelem ke spolupráci na jeho známé *Kronice*. Pro Schedelovu *Liber chronicarum cum figuris et ymaginibus* (Norimberk 1493) vytvořil Münzer první moderní mapu zachycující oblast od Islandu přes Skandinávii až ke Konstantinopoli. Vedle svých zkušeností z cest se při tvorbě své mapy Münzer patrně opíral o rukopisnou mapu Mikuláše Kusánského vzniklou v letech 1439–1454.

Jiná významná geografická práce z mikulovské knihovny dražená v Luzernu je interpretace Ptolemaiovy *Geografie* od již zmíněného Wilibalda Pirckheimera vydaná ve Štrasburku v roce 1525. Práce vyšla již po Münzerově smrti, je však zajímavá tím, že se jedná o prvé vydání Ptolemaia, ve kterém se již objevuje nově objevený kontinent – Amerika. Právě Münzer měl schopnost předvídavosti, kterou uplatnil ve své podpoře projektu norimberského mořeplavce Martina Behaima. Ten se v roce 1490 vrátil z plavby do Guineje a na Azory. O své cestě vyprávěl Münzerovi a rozvinul před ním i odvážný plán plavby západním směrem přes oceán s cílem objevit tak novou cestu ke břehům Číny. Münzer napsal 14. července 1493 dopis portugalskému králi Janu II., ve kterém Behaimův záměr podpořil a přimlouval se za vypravení expedice, v jejímž čele by stál Behaim. Dopis byl ovšem napsán čtyři měsíce po prvé plavbě Kryštofa Kolumba ke břehům Ameriky.

Luboš Antonín,
Oddělení zámeckých knihoven
Knihovny Národního muzea

Le grand Calendrier et Compost des Bergeres... Paříž, pravděpodobně 1558. Vzácná sbírka francouzských a částečně latinských děl věnovaných astronomii, morálce a lékařství s více než padesáti kvalitními dřevorezy. Jde o jeden ze vzácných tisků nabízených na aukcích konaných při příležitosti rozprodeje historického jádra mikulovské knihovny v r. 1933.

zítra to bouchne

UKÁZKA Z NOVELY

„Ty, sousede.“

„No,“ houknu do větrací šachty.

„Už třetí den ti protejká hajzl, měl bys s tím něco udělat.“

„A co?“ říkám přiškrčeně; komunikovat za plného provozu není jen tak.

„Stará už nadává, že tu vodu platíme všichni. Asi bys měl vyměnit plovák. Kuš, ty smrdíš.“

„A umím to snad?“

„Ona teď strašně prudí, jak je v tom. Už aby porodila, nebo porodím sám. Co děláš?“

„No co asi?“

„Ty vole, myslím jako celkově. Už jsi sehnal nějaký flek?“

„Ne.“

„A sháníš?“

„Ani ne. Už mě to škemrání přestává bavit. Nikdy netrefím správněj poměr flexibility, vlezdoprdelectví a schopnosti vykazovat nějakou činnost, když zrovna není do čeho píchnout. Na to musí být zvláštní komediantskej talent. Víš, co jsem odpověděl na jednom konkurzu na otázku, kam bych to chtěl v životě dotáhnout?“

„Umírám zvědavostí.“

„Prosím vás, kam se to tak dá v životě dotáhnout? Leda do hrobu.“

„Ty seš máslo. Nemáš tolik chlastat. Už ti hrabe. Za chvíli propiješ i střechu nad hlavou. Babička se musí v hrobě obracet.“

Nový plovák, to zní hezky. Třeba bych s ním dokázal spláchnout to trápení, celý ty týdny, měsíce a roky, kterýma odtékám do stoky Styx.

„Nevyměnil bys mi to?“

„Ten plovák?“

„Jo, skočil bych pro něj. Teda kdybys mi půjčil tak dvě tři stovky.“

„Do háje, nemůžu, stará mě teď drží za koule. Nakupuje věci pro to malý. Zatím aspoň vypni vodu. Tím kohoutkem, jak k němu vede ta hadička napravo. Já se ti na to pak dívám, třeba až půjde Mařena na kontrolu. Možná to není plovák, ale jenom těsnění. Hele já končím, zas už paštěkuje, tak zatím.“

„Taky už skoro jsem, počkej, nemáš tam náhodou starý noviny?“

„Na čtení?“

„No... taky by se to tak dalo říct.“

„Vítám u obrazovek všechny příznivce zdravě přiměřeného riskování. Takže paní Květa je lakýrnice a ve volném čase pěstuje kaktusy, děkujeme za stručnou vizitku a u posledního stolečku už vítám minulého vítěze pana Romana, tak co byste na sebe ještě prozradil?“

„Zajímám se o nadpřirozené jevy.“

„To se přímo nabízí při vašem povolání. A jdeme na hru. První otázku vybírá Roman.“

„Hradní zříceniny za pět tisíc.“

„Cihlička! No to je tedy! Poslechněte, to mají všichni hrobníci takovéhle štěstí?“

„Nevím, ale vzal bych si slovní hrátky za dva.“

„Dobře, jen vždycky prosím počkejte, až vás vyzvu.“

Snažím se ukrotit roh papundeklu, nůžky jsem včera zakopl pod lednici a nože mám tupý. Tentokrát šplouchne na pohovku jen asi půl deci vína. Jsem už trochu piclej. Utřu to rukávem. Víím, proč kupuju bílý.

„Otázku za čtrnáct tisíc, prosím.“

„Pozor, opět jste nepočkal, až vám udělím slovo.“

„Pardon.“

„Kdo je to misantrop?“

„Já,“ hlesnu. „Už od narození.“

Óláá, povědomé zvuky! Že by telefon? Není možná, skoro se osypu vzrušením. Kdo to jen může...

„Dovolujeme si vás upozornit, že jste dosud neuhradil účet za telekomunikační služby...“

Praštím se sluchátkem. Teď mě budou štvát! Vydrž, Prťka, vydrž, utěšuju se, ale je mi ze sebe špatně a znovu musím. Skrz otvor slyším Depešáky. Tenhle koncert si nenechávám ujít, připomíná mi moje mládí. Dobře, že jsem věž i se všemi kompakty prodal holce, co bydlí přímo nade mnou.

Byl jsem si na poště vyzvednout sociálku, stavil jsem se na tři točená, podal jsem si sportku a plánoval jsem, za co ty miliony utratím, prostě po měsíci utrpení se rýsoval den, kterej by se dal jakž takž zaplácnout, jenže doma šok. Vlastně, zas až takovej otřes to, přiznám se, nebyl. Jsem už zvyklej, že jakmile mi není prachmizerně, ale jen medium mizerně, za rohem se zaručeně krčí průser. Televizi, led-

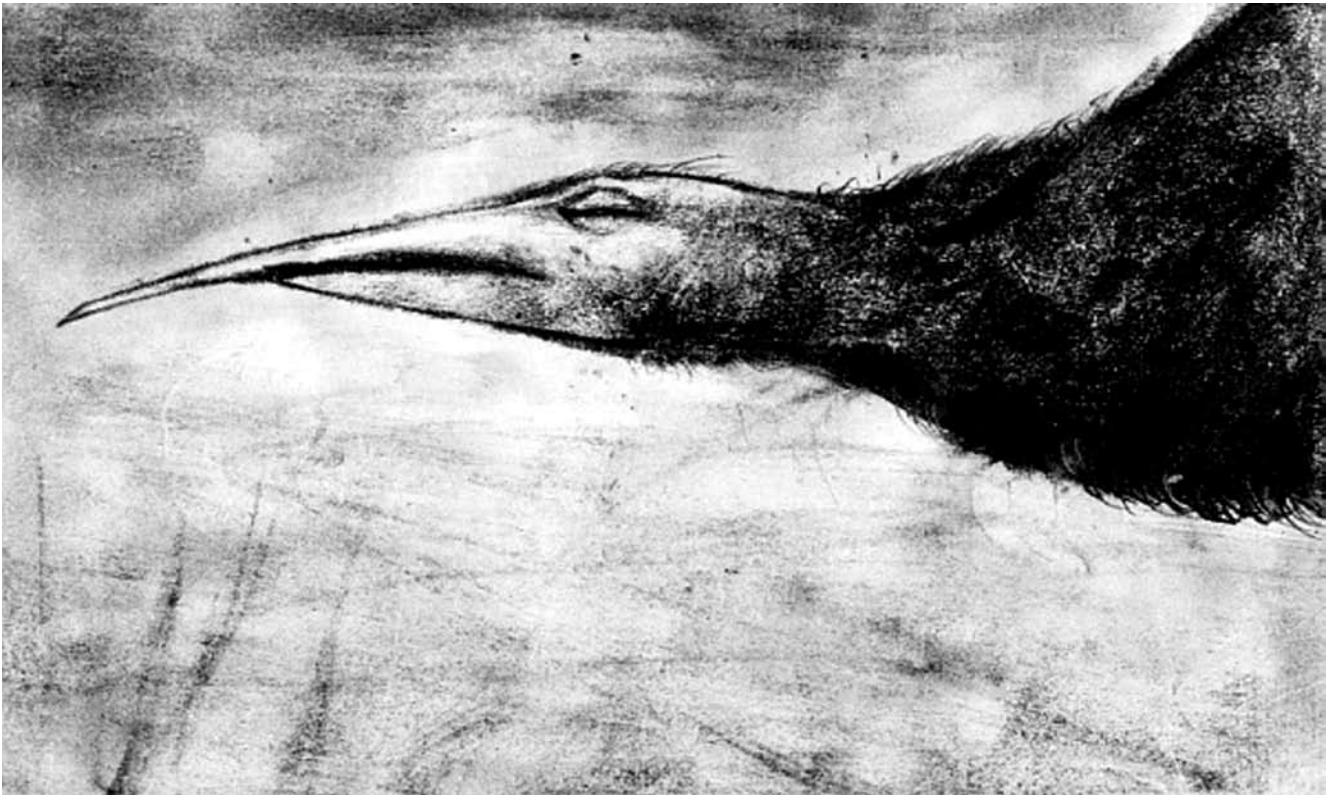
ničku, pračku i sporák mi někdo ozdobil štítkama s nápisem „exekučně zabaveno“. Bylo na nich i číslo, kam zavolat ohledně dalšího postupu. Ale telefon nefungoval. Odstřihli mě. No to je marast! Ty pokuty za černou jízdu MHD jsem asi trochu podcenil. K tomu pět nezaplacených noclehů na záchytce jen od doby, co jsem se vrátil z Izraele.

Zavřel jsem se na záchod s flaškou rumu, abych byl od té kalamity co nejdál. Voda ještě pořád cvrndala, protože soused na tu opravu nešel a nešel. Dokonce už se mnou ani nekecal přes šachtu. Párkrát jsem to na něj zkoušel, když tam určitě tlačil (jeho žena nikdy nešustí novinama). Ne-reagoval. Pokaždé ztichl a zůstával jak pěna. Asi od ženušky dostal kartáč.

Co teď a co potom? Takhle se přece nedá. Vzpomněl jsem si na Šarlotu K.

Trochu jsem se zcivilizoval a vyrazil jsem do jejího přístavu v mokré čtvrti. Na chodbě mě uhodila do očí cedule se vzka-

zem: Komu kape záchod, ať s tím laskavě něco udělá, a to

Nikola Čulík, Letec, kresba, 2006

bleskově! Už včera bylo pozdě. Nehodláme nadále přispívat na alkoholové dýchánky!

Strhl jsem to, zmačkal a hodil sousedovi do schránky. Tak s tebou jsem, kamaráde, taky skončil!

(...)

Stav, ve kterém většina lidí na všechno rezignuje, mě paradoxně vyburcoval k heroickému úsilí. Něco podobného se přihodilo i Hansi Falladovi.

Román Pijan napsal v nacistické léčebně pro lidi propadlé alkoholu a omamným jedům. V tom hrozném prostředí mezi šilenci a otupělými ubožáky se Fallada chytil práce jako jediné záchrany. Podařilo se mu do ústavu propašovat sto listů linkovaného papíru a opatřit si pero a inkoust. Protože v Pijanovi odkrýval plnou pravdu o nacistickém „lčení“ alkoholiků, obžalovával společnost s jejími peněžními vztahy, líčil obcházení spravedlnosti a úplatnost soudnictví, musel své psaní maskovat. Stránky pokrýval řádky v třicetimetrových odstupech písmem tak droboučkým, že se nedalo přečíst pouhým okem a vypadalo, jako by si blázen maloval na papír nějakou čmáranici, v níž tu a tam ještě trčí písmenko. Když došel na poslední stránku, obrátil papír vzhůru nohama a pokračoval doprostřed třicetimetrových mezer. A když opět dospěl ke konci, znovu otočil papír a vměstnal třetí vrstvu rukopisu mezi řádky.

Když se ve Falladově pozůstalosti našel balík počmáraného papíru, pokládali ho nejprve za nějakou podivnost, ale při zkoumání lupou se ukázalo, že jde o souvislý text. Měsíce trvalo, než byl rozluštěn a přepsán, zatímco Hans to měl hotové za šestnáct dní.

Hlad jsem většinou zaháněl tak, že jsem jedl v marketech přímo z regálů. Když mě sem tam chytili a bylo nejhůř, v nějakém sklepe už se našla zavařenina nebo konzerva. Stačilo vylomit dveře. Dvakrát jsem taky ukradl jízdní kolo a prodal ho. Přespával jsem v opuštěných polorozpadlých baráčích.

Michal Pohanka

Psal jsem většinou v nádražní čekárně. Na koleně jsem to tam smolil nohu přes nohu, v uších špunty, aby mě nerušil ten ruch kolem a ustavičné hlášení. Když bylo dobré počasí, uchyloval jsem se přes den na peron, kde jsem v přestávkách dokuřoval špačky a dojídal bagety, které zahodili do koše cestující.

Městští strážníci si na mě zvykli jako na zdejšího magora. Pokaždé jsem se totiž legitimoval a proukázal se platnou jízdenkou do první díry za městem, tak si mě už pak moc nevšíмали.

V té době jsem ještě zdaleka nebyl tak zpustlý, protože jsem se jednou týdně myl na benzince nebo u mekdonalda, a když mi oblečení zavánělo tolik, že hrozilo, že by mě mohli z nádraží předvést na stanici, aby mě tam prolustrovali, ukradl jsem si nějaké čisté šaty odněkud z balkonu. Jednou se mě četník zeptal, co tam pořád pohledávám.

„Nic,“ odpověděl jsem. „Píšu, nevidíte?“

„Proč ale furt tady?“ ušklíbl se; jeho kolega se šťoural v nose.

Nakukal jsem mu, že si dělám poznámky k budoucímu románu ze železničního prostředí, a měl jsem rázem od černých šerifů pokoj.

„To je ale cvok,“ zaslechl jsem; to už ti dva byli na odchodu. Pak mě ale poznala ta ženská, po které jsem kdysi v opilsti požadoval letenku do nebe, na kterýžto zážitek asi jen tak nezapomene. Poslala na mě hlídku státní policie a ta mě odvezla na kontrolu na obvodní oddělení. Odtamtud mě naštěstí záhy pustili, jelikož jsem měl na triku jen pár přestupků.

Později jsem se usadil v bunkru na periferii. Byl to ode mě husarský kousek, posunout za pomoci pácidla tu púltu-novou betonovou plotnu, která bránila vstupu do podzemí. Tolik jsem toužil po tom, aby po mně po smrti něco zůstalo, že jsem to dokázal.

Stačilo potříit kus látky sádlem a takový smotek pak dokázal hořet i půl hodiny, než jsem byl nucen vyrobit si nový. Vyšlo to sice jen o málo levněji než svíčky, ale plamen provizorní pochodně mi poskytoval mnohem lepší osvětlení. Zkažené sádlo nebo jiný tuk jsem kdykoliv našel v popelnici. Zabalil jsem se do spacáku, lehl jsem si na břicho, pod hlavu jsem si dal místo polštáře bágel, v němž byl veškerý můj majetek, a s očima několik centimetrů od hořícího žmolku, který jsem předtím zapasoval do vydlabaného jablka, jsem psal. Aby mě nezábly prsty, potíral jsem si je rovněž tukem; jenom rukavice už mi počátkem října nestačily, zvláště ne v noci.

Od konce října z mého podzemního úkrytu vyháněla múzu krutá zima. Stále více energie jsem spotřebovával na pouhé přežití. Častokrát jsem proto jen seděl, pozoroval potkany a klikyháky sprejerů na zdech a přitom jsem popíjel ovocné víno.

Onoho osudného večera, nevěda si rady se třetí kapitolou, usnul jsem nad prázdnou stránkou. Probudil mě záchvat kašle a pálení hlavy. Hořely mi vlasy. Ve zmatku jsem se polil zbytkem vína, které naštěstí s alkoholem nemělo příliš společného. Vysvobodil jsem se ze spacáku a utíkal jsem doutnající chodbou pryč. Když jsem se dostal ven, ošlehl mě ostrý

listopadový vítr a já si uvědomil, že tam dole zůstal i sešit, který je nenávratně ztracen. Zkolaboval jsem.

Promrzlého na kost mě asi po hodině našel jeden pán, který do těch končin zabloudil poté, co se s kolegy z odpolední směny v čokoládovně trochu namazal, usnul v tramvaji a na konečné ho vysadil řidič.

V nemocnici si mě nechali na pozorování celý týden s podezřením na otřes mozku. Doklady jsem měl našťestí u sebe, protože jsem je z náprsní kapsy vyndával jen ve chvíli, kdy mě kontrolovali policajti.

Díky pravidelné stravě a vitamínovým infuzím jsem nabral trochu síly a nepatrně i chuti do života, takže jsem si připustil i možnost, že se do knihy pustím od píky.

Doktor mi později řekl, že se mu nelíbí moje krevní testy. Prý by to chtělo komplexní vyšetření. Zbrkle jsem podepsal revers a odešel jsem. Už za hodinu jsem toho litoval (asi jsem se opravdu dost bouchl do hlavy), v nemocnici jsem se totiž měl jako v bavlne.

Naštěstí jsem hned vylovil z popelnice ten černobílý monitor, za který mi v bazaru na ruku vyplatili sto padesát korun, a v hospodě už se mi situace nejevila tak beznadějná. Po třetím pivu mě napadlo, že s trochou štěstí by se mi mohlo povést zašít se na zimu do psychiatrické léčebny.

Na příjem jsem se doškobrtal okolo půlnoci s žilama říznutýma na zápěstí; byla to zatím jen generálka. Mimochodem, z tohotohle místa to moc neteče, takže až budete chtít demonstrovat sebevraždu, šmikněte se nad dlaní.

Hystericky jsem ječel, že mě pronásledují ufoní. S depresí, zmarem a holým zadkem by mě k hospitalizaci pravděpodobně nepřijali, proto jsem raději předstíral pokus o sebevraždu a šílenství.

Felčar, co vypadal jako klaun (z kadeří mu totiž zbyla jen kudrnatá podkova), na to jen zívnuł a z huby se mu vykutálel soudek líhu.

„Nechcete se u nás jen zašít na noc?“ vybalil na mě hned zkraje.

Zakňoural jsem, že si u mě doma zřídil hlavní stan velitel Rudé galaxie, tak se potuluju po venku. Tenhle blábol jsem měl pochopitelně připravený. Do půlnoci jsem si lámal hlavu s tím, jak doktory obelstím.

Sestra mi mezitím ošetřovala tu pořezanou ruku.

„A jo, tím pádem se nemáte kde okoupat,“ všiml si žurnální doktůrek toho mýho smradu, co byl skoro viditelný.

V televizi zrovna běžela upoutávka na erotický film, který měl začít „už za chvíli“. Klaun se asi chtěl dívat, protože pak už to šlo jako po másle. Sestra mi píchla injekci na uklidnění. Klaun nakloval něco do stroje a ona mě pak s obálkou odvedla na oddělení 17 A.

„Dvěře od hajzlíku na rybářské lodi,“ šoupla mě pod sprchu služebně mladší sedmnáctková sestra.

„Spíš špinavý sedačky v autobuse, ten maggi puch,“ poznamenala její kolegyně a zmáčkla si nos. „Fuj tajxl!“

Tohle jsem fakt zbabral, došlo mi. Měl jsem se pořádně vydrhnout, než jsem si to namířil do špitálu. Kvůli mně se nadavovaly, chuděrky. Takový pěkný holky. Jenže já už

ten svůj smrad ani necítil, chápete? Na benzince už jsem se dávno nemyl. Tou dobou už mě všude znali a odevšad mě vyháněli.

I když by to stačilo oloupat, rochnil jsem si pod sprchou dobře půl hodiny. Paráda!

Ráno byla na programu velká vizita. Trnul jsem, že primář bude mnohem větší formát než klaun a prohlídne ten můj Barrandov i s dabingem. Zinscenoval jsem pro jistotu menší záchvat. Musely mě sejmout dvě gorily. Na kazajku jsem zvyklý, v té pomyslné jsem strávil minimálně půl života, v té skutečné už těch pár hodin nějak přežiji, říkal jsem si.

Ještě než mě gorily stačily odvléct, primář utrousil směrem k sedmnáctkovému doktůrkovi, že to vidí tak na tři měsíce. V duchu jsem si lebedil, že mám na čtvrt roku vystaráno, ale pro publikum jsem radši ještě chvíli vřeštěl, že za tři měsíce už Rudá galaxie zničí celou planetu a že musím zmizet z povrchu zemského hned, jinak se nedostanu do ráje a další podobný nesmysly, aby to jako bylo autentický.

Zřízení mě na oplátku autenticky přikurtovali k posteli a dostal jsem žihadlo. Včeličky lítaly jedna báseň. Napajcovali mě plegoškem, jak jsem si zjistil o pár týdnů později, když jsem si na momentik opatřil svůj D-kurz.

Plegomazin už se sice moc nepoužívá, ale na těžké případy zabírá spolehlivě a je levnej, občas po něm teda rádi sáhnou. Dojalo mě, že jsem je dokázal přesvědčit, že jsem těžké případ. A já opravdu BYL TĚŽKEJ PŘÍPAD. Kurevsky těžkej!

Takže už žádná morálka a podobnej přepych, to se mi náramně ulevilo. Neškodnej blázen, super! Škatulka, do které jsem se cpal a oni mě tam fakticky zařadili! Stíhá mě tady v pakárně, vedle velitele Rudé galaxie, jeden úspěch za druhým.

Jednou v noci, když jsem se trousil skrz oddělení na záchod, všimnu si, že v jídelně na stole leží chorobopisy. Z ošetřovny se linulo dvojhlasně ševelení, tak jsem to risknul a ten svůj vzal s sebou.

Někde jsem té medicínské hatmatilce nerozuměl, ale tak blbej, jak tvrdí fotřík, zase nejsem, abych nepřelousknul zápis obyčejných sester. Zhruba posledních čtrnáct dní prý se chovám vzorně. A jelikož na mým životě (kromě mě) nikdo nelpí, jsem vlastně blázen docela neškodnej (to tam napsaný nebylo, to jsem si odvodil).

Já a lpění na životě? Trklo vás to, že jo. Jenže za A: člověk v posledním tažení tak nějak změní názor a za B: začíná mě to šmejdství docela bavit.

Jak jsem šel z hajzlu nazpátek, naklepanej noční dávkou, zavadil jsem nohou o židli a sestry (uvyknuvší nočnímu chrápání) to vrznutí nenechalo netečnými. Ta věčně zmalovaná micka, co se mě tuhle ptala, jakže se to vlastně jmenuje velitel Rudé galaxie, a já jí odpověděl, že Miloš Václav Klauzeman, vylítla akorát ve chvíli, kdy jsem strkal svou složku zpátky. Sprdla mě, co si to jako dovoluju, to že je přísně zakázaný, komínek dokumentací si odnesla do ošetřovny, ale pak se jí to nějak rozleželo a vrátila se rovnou ke mně na pokoj, kde ostatní dávno chrněli spánkem spravedlivých, s prosíkem, aby se o tom jejím pracovním foupá náhodou nedozvěděl primář. Přísahal jsem na svou smrt, že o tom ani nemuknu. Chtěl jsem jí ještě říct, že už nejsem pako a že vím, že svět je utkanej ze lží, ale to by možná znělo moc přemoudřele, ona by ve mně začala kutat a nevydržel bych tu nakonec ani ty tři měsíce, co mi slíbil starej.

Nemohl jsem usnout a tak jsem trochu přemýšlel o zanedbaném stavu lidstva. Co je to vlastně za chamrad, tihle človíci, když je drží při životě jenom pokrytectví a faleš? Takový a další úvahy, prakticky ale už jen variace na původní téma, mi dlouho nevydržely, protože vždycky potřebujete svalit vinu na někoho konkrétního, vyřadit se na někóm z masa a kostí. Od hledání si obětního beránka vás neodradí ani poznání, že chyba je jaksi genetická, už od Adama a Evy.

Vzal jsem si v myšlenkách na paškál Vaňka, v tuhle chvíli byl nejkonkrétnější, neb jednak funěl hned vedle mě (vždycky si najdete někoho poblíž), ale hlavně kdysi ubodal a posléze rozčtvrtil manželku. Kvůli nevěře, jak tady roztrubuje po oddělení, nováčky s tím většinou seznámí mezi druhým a čtvrtým dnem po nástupu. Prý chce ulevit svému svědomí, ale to mu nežeru. Prostě si zjednává respekt.

Kusy mrtvol spálil a kosti s lebkou zakopal na zahrádě. Ženu pak nahlásil jako nezvěstnou. Jenže nebyl sofistikovaný vrah, spíš takový zabiják „udělej si sám“ a ke všemu flink. Jinak by nezapomněl zacetit díru v plotě. Sousedův pes to haraburdí vyčmuchal, Vaněk šel na dvacet let do tepláků a pak se na dožití převlékl do pyžama s razítkem „PL – odd. 17 A“, což je vyhlášený logo, bezmála punc duševní jakosti. Nenapravitelný psychopat s nekrosadistickou deviací. Nebožku totiž před naporcováním zprznil. Později se na vlastní žádost nechal vykastrovat, ale na svobodu mu to nepomohlo, takovou cenu zas koule nemají.

Pak je tu Arnošt zvanéj Arny. Nadává furt primářovi do debilů, je s ním fakt psina! Vzápětí se Klimešovi kajicně omlouvá, aby se ob vizitu opakovala tatáž alotria v modrým. „Klimeš je kretén!“

Taky se výborně vybarvil Broňa. Toho baštím. Buď si stěžuje, že mu někdo ukradl mýdlo na přirození, nebo se domáhá, aby ho nasadili k plínkám. On neříká: „Nasadte MI PLÍNKY“, ale „Nasadte MĚ K PLÍNKÁM“. Bravo, Broňo! Jen tak dál, švanda musí být, když už není Švandová a do čaje nám sypou brom, což je tady třetí nejčastější hláška. Nic proti takovýmhle legendám, leckdy činí svět útulnějším.

Zbytek chlapů, myslím teď furtáky, jak jim říká Vaněk, jako by se zpil do permanentní nemoty. Nikdo z těch cirka dvaceti kusů totiž nepromluví, jak je den dlouhý. Chudáci malí, slitoval by se nejeden opravdovej chudák. Já ne. Vsaďím erární trenky, že tihle pánové si užívají bezpočet soukromých fantazijských mejdanů a nám ostatním, co touhle jejich schopností nevládneme, se vysmívají pro to nutkání zvanit.

Jak mlčenliví filutové, tak všech pět stálých členů verbální sekce většinou bdí či pospávají v křeslech denní místnosti před zhasnutou televizí, kterou Vaněk zapíná na zprávy v sedm, až nafasuje ovladač, nebo pokuřují na záchodě. Čili nuda jak v Brně, z líných důvodů maskovaná za domácí řád. Malinko pookřejeme, když se Broňa pochčije a sestry kolem toho dělají kravál, nebo když Arny vysklí okno, ale to už musí mít jó den, aby na něj naběhli i zřízení z oddělení 17 B, běčkový korby, mimochodem.

Chvíli Arnyho honí po oddělení, on na ně dělá dlouhej nos, ale pak má najednou profil kolenem přibítej k podlaze, ani neví jak, a už ho ládujou do kazajky.

Jindříšek, jedna z němých tváří (nesvéprávný mim), mi dnes v poledne daroval cigaretu, kterou jsem si schoval napozději, pro případ nouze. V zásadě už nějaký čas raději dojíždím špačky, nebo, když se jich v popelníku navrší pěkná hromádka, vydrolím si je a z vajgloviny pak ubalím brčko. Jak si jednou na dlažbě zvyknete na tohle svinstvo, nic jinýho vám už nejede. Slabota. Málo dehtu a ostatních jedů.

Navečer jsem s Jindříškem osaměl na záchodě akorát v okamžiku, kdy típl poslední filtr. Posunkama mě urgoval, že by rád to rezervní žváro, co mi sedí za uchem. Přitom mi pod nosem provětrával Němcovou, jako že zaplatí. Všiml jsem si, že má coby silný kuřák vršek ukazováčku a palce zbarvený do žlutohněda. Dlouho jsem neotálel. Když ne já, riskne to Vaněk, řekl jsem si a kulatá rychle putovala k Jindrovi. Nato jsem se zašil v kabince. Pětikilo jsem smotal do ruličky, ruličku zabalil do dvou celofánů z krabiček od cigaret a výsledek si zasunul do konečníku. Vylezl jsem z kadibudky a skrz mračna nikotinu jsem prokrauloval k mimovi. Jak jsem předpokládal, ke strachu nebyl žádný důvod. Bláženě šlucoval filtr a dumal, koho pumpne o retko teď.

Jestli jsem měl výčitky svědomí? Přijďte se mě zeptat, až konečně otevřete oči a zabude vám z lidí, včetně sebe samých, na blití. Až si pak kolem sebe postavíte zeď a zbytek lidstva vám bude močit na hlavu za to, že mu ten spektakl nežerete. Pak si s váma rád pokecám o blbinách.

„Ty vole, on se pochcal,“ hýkal Arny, „debil, debil!“ obracel mě zády k ostatním.

Vážně: při tom konspirativním manévru v kadibudce jsem cíp županu nechťic smočil v míse. Broňa prohlásil, že by mě rozhodně měli nasadit k plínkám.

Bojíte se, že by mě Jindra mohl prásknout? Buďte v klidu. Naposledy promluvil v lednu 1996, když za ním byla na návštěvě tchyně. Ta památná věta podle veterána Vaňka zněla: „Chcípni, ludro!“ Vytesat do kamene. Co kdyby tchyně nedejbože přišla zas? Piánko, už je dávno pod drnem. Ale fakt vám moc děkuju, tolik péče mi už léta nikdo nevěnoval. Pane jo, jakěj já jsem najednou pašák! Stačí nadrápat pár kravin ze života, zveřejnit to a vy mi div neпадnete kolem krku! Škoda, že jste mě nepochválili dřív. Nemusel bych si strkat celofánovýho robertka někam a mohl bych s váma pohodlně kalit a vést uvalený pindy, hrát squash, bowling, šípky, kulečník, chodit na solárko, do sauny a do fitka, vyměňovat si pornokazety a později i manželky, rýpat se v záhonu mrkví, luštit křížovky na čas, vyšlápnout si z Prahy do Prčice, pošestnácté kempovat u Jadranu, fandit FC litrpůl a Julii Roberts, srovnávat autáky, výplatní pásky, panděra a plešní céděčka, serfovat na internetu, serfovat na serfu, poslouchat Kamila Emanuela Gotta, navštěvovat výstavy Milana Knížáka, blinkat do kříže na Silvestra, esemeskovat zadarmo po páté esemesce, telefonovat za polovic o víkendech, smát se silikonovým mozkům a závidět pracháčům, řezat se literárním pseudobadatelům, přemítat o kráterech na Měsíci a Kjótském protokolu, s holkama si postěžovat, jací jsou chlapi chlíváci, s mužským zanaříkat, že všechny baby jsou stejně lesby, který potřebujou jen dárce spermatu a někoho na těžkou práci, a tak dál a tak dál. Sakra, vidíte, o co všechno já už kvůli vám přišel?! Už vám dochází, jak jste mě nechali nesmírně strádat? To je k breku. K podělání. Dívejte se přistě trochu víc pod povrch, než jednoho odepíšete! Než jednomu postavíte hrobku. No nic, staniční už drkotá s vozičkem, budou se nadělovat klepky, radši končím, nebo se vážně rozpláču a budou si myslet, že mám záchvat.

Michal Pohanka vystudoval gymnázium a nedokončil Pedagogickou fakultu UP OL, obor angličtina. Pracuje ve vědecké knihovně v Olomouci, je mu 32 let. Vydal novelu *Kdo seje kvěťák, sklízí karfiól* (nakladatelství Rodiče, 2004).

vladislav reisinger

Asfaltové oko

krása na útěku
jak chlupy v barvě na obloze
švihají pruty
pohyb elektrické dráze
vítr
cosi mi udělal popelavými slovy, která přinesl
a nafoukal do mé hrudi

hlavu starým listům
drží mladá větev
aby uviděly zimu

a když vidím krásnou dívku – vše ve mně za ní
měla oči jak štěrky
obalený horkým asfaltem
jen chlupy v barvě – žilky v tkáni
plátna rozjetých zvířat
krví se snoubí s asfaltem – bezcenný hrbol – poskočí oči

život nás kličkováním zavazuje
vracet se k zimě jako ke studni
a dlouhými
doušky
pálit smrti prsty

Tření v klasu

sloup nese napětí do vodnických hrnků v lůně

štěstí pomalé a zapadlé až po kličky

větve nepravidelně ohýbány do stejného směru
a přece každý list
se pohybuje jinak
zrno vnáší sílu do těla
semeno bere sílu v zemi

když vylétá ti z krku
klín vzdychajících ptáků

vítr platí papírem
tupý a ostrý
se přetahují

zrna a ryby
ze stejné podstaty
s rozdílem mezi zrnem a semenem

Vzrušující

vůně vrzla

žloutek stekl pod víčko mraku

reliéf stěny mezi dvěma obrazy

mlha
ze které prosakují
pornografické křivky kosmu

klečím několik pater nad zemí
v krychli vápencové jeskyně
pak vstanu a vyběhám s kopím do krajiny

tělo se stává šicím strojem
oblek pro duši
zimou
pot
pro nepokoj
třas končí – načerpáno – pozvedni oči

štvavé zrcadlo

konečně večer
páry uchází
z hlavy korunu
kralupy na předkrm

dosednout

tam venku?
je nepřítel

Píseň ke šlehání

sloup nese napětí do vodnických hrnků v lůně

štěstí pomalé a zapadlé až po kličky

výhled na husté hnědobílé pole
traktor se pomalu blíží a šíří
po dlouhém cukru
přechází kávu akrobat

smetana na pranýři
krev z boku kopím útočí

ze struny sejmutý
ladící kolík

teď neodcházej
vím, nejsem tak hmotný
ale můžeš mě lžičkou vyjít

zůstaň u mě
chceš snad být povědomá žena?
u cizích cest postávat a připomínat
za tlustým sklem
umělý svatební dort...

vůně vrzla
když vylétá ti z krku
klín vzdychajících ptáků

Tělo básníka

krátké trati

obvykle ptáci listují
rozevřenými křídly
zvolna čtou krajinu

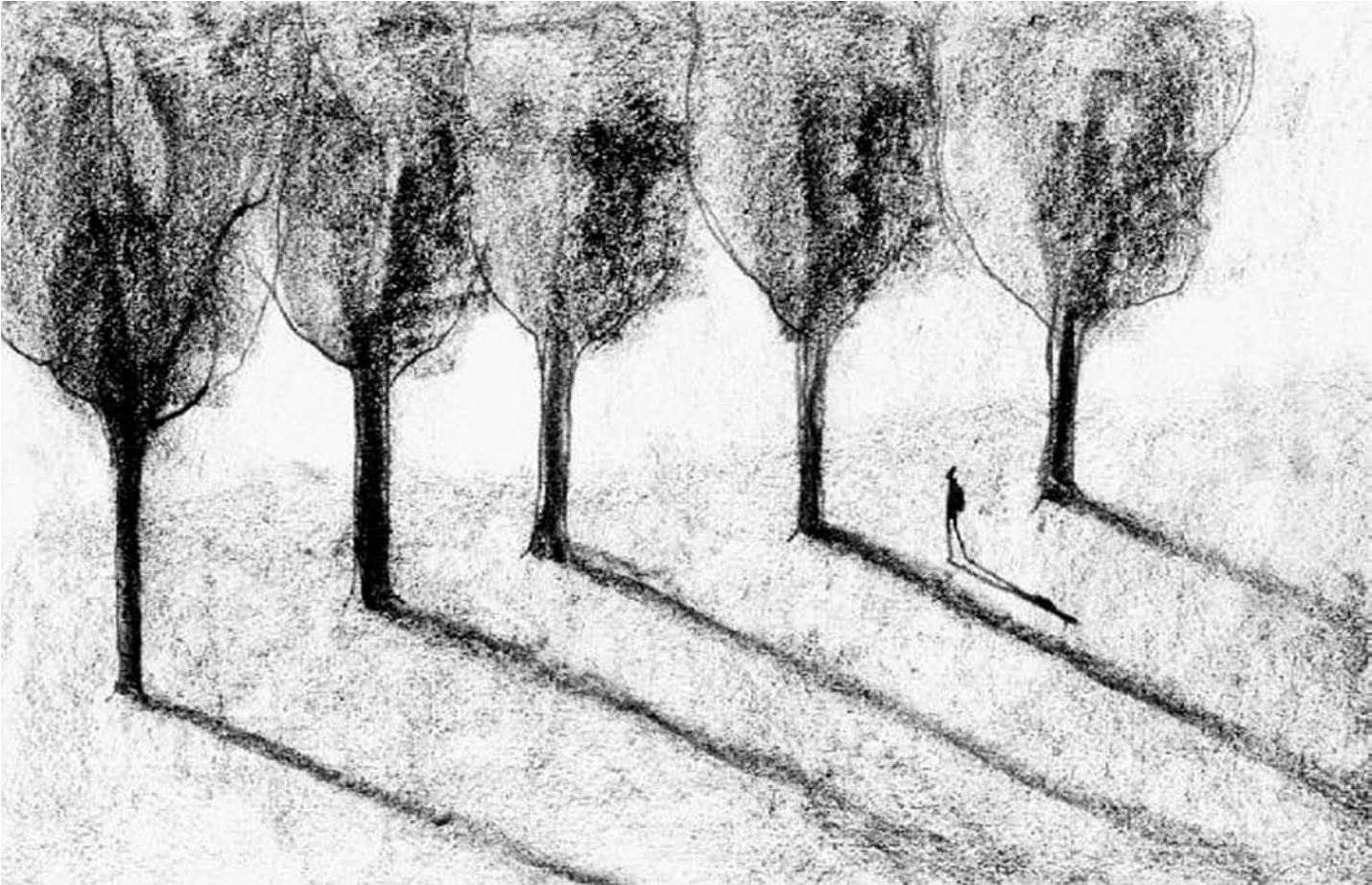
ale přichází chladná doba
kdy ptáci létají
s křídly u těla

Tělo nepotkat...
ukrytý pod papírem
zabodeným do mapy
sám svým jehlám uhýbat

v té krajině hoří ohně
u kterých nikdo nesedí
to pro mě asi hoří ohně
u kterých nikdo nesedí
to pro mě asi hoří, pro mě,
tak ze Snů každý sní

hned louče všichni připalují
smůla probublává
někoho hledají

krajinu tak tmavou
že musí vrhat světla místo stínů

Nikola Čulík, Přesila, kresba, 2005

Zmizelé štíty

den se tvářil jako by něco znamenal
ráno baroko, večer nevyslovitelné

ale v srdci vztek
a čekání na chybu přátel i nepřátel

co krvavě odrážíš
vrací lišejník
na značku zákaz pochopení

horo, jezero polyká za tebe
kameny slov mnou vržené

modrá deska nebe
balancuje na sedobílém hrotu
cesta skalnatým údolím
váží poutníka

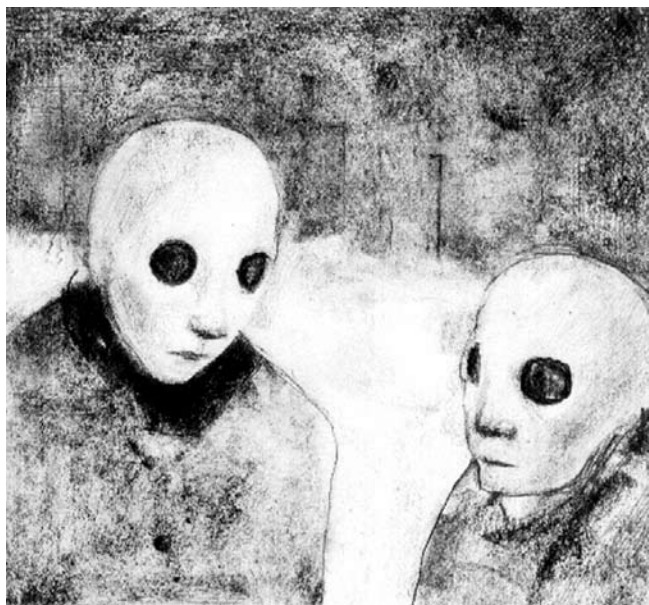
připadám si jako ufon který hází diskem
přetlačovaná
s okurkou v kafi na kluzáku
žaludek drží se mnou páku

paprsky ticha odnášíš v sobě z hor
aby ti doma
osvěžily vodu a rozfoukaly uhlíky

svalnatý den
šlachy větru
klouby kopců

sveřepá hlava mraku
chrást dusičnatých myšlenek
přežvykovat bez dressingu

krajina jak starověcí atleti

Nikola Čulík, Pátelé, kresba, 2005

Stěhování duší

zápal v dáli
klům vypadlým
stín prach

za kamennými víčky
oči křehké svítí do sluje
na stěnách zbytky srsti
a nepochopená jména

tón varhan z prsou nemůže
vrže jen vozík uhelný
na kterém do pravěku
stěhuješ svou dřevotřísku

v tramvaji jedu se svou knihovnou
a všechny mají hřbety zlaté
jediné čitelné
pohádky brdských hor
v tramvaji jedu s prázdnou dětskou postýlkou
vím – byla má
a nebude už ničí
skromná a tichá
apokalypsa se blíží

výklad, nebo hra barev?
suky v kartách
oči dřeva – smůla na krajíčku
léčím čas vodou, kávou, alkoholem
léčím čas
lelkováním
chytám ho za nos – ústa otvírám silou
štěrbiny v obkladech
plivou tmu
neviditelnou
sovy dřeva
houkají kamnům znamení
každý zvuk zapadne
do významu tmy

chlad s teplem hrají
oboustranně černé karty
skrz suky hledím
tvrdou dálku
věštím

Stěhování duší

Ze zbloudilé tramvaje vystoupí kouř
a zapálí si
sněhové koule
slehnou v břiše

zbloudilá tramvaj zastaví v lese
asfaltové pirohy
lesknou se nocí

hejna na anténách
přijímají ptačí program

dřevěné koleje
se zahřejí vrtáním tramvaj

doktor datel za volantem
má červenou čepičku
rozcáklou na čelním skle

předním
prvním
skle

Vladislav Reisinger (nar. 16. 6. 1971) vystřídal asi deset zaměstnání od kopáče přes vedoucího skladu až po rakváře. V současnosti je technickým pracovníkem v oboru doručování plateb.

V roce 2000 vydal soubor textů *Básně tohoto léta* (1989–2000) a v roce 2005 básnickou sbírku *Ticho a jiné stroje*.

Nikola Čulík, Vycházka, kresba, 2005

Oblázek hora

slunce je krví dne
poté co otok mlhy
vrátí se k mízám

konečně báseň ve které se nic neděje

když stromy klečí ve svahu
modlí se sepjatými stíny
aby mi ulehčily námahu
při vynášení pily

konečně báseň ve které se nic neděje

oblázek hora
vylovený ze dna tůně
silný a bezmocný
člověk

konečně báseň ve které se nic neděje

kolem kostela jak zhojená jizva
se protahuje potok
pod křížem na podstavci
kočka si olizuje tlapy

ryba dnes chutná jako loučení
na udici slz
bolí tvé oči

tak vidíš

mateřské znaménko stínu
zrcadlo i černá hůl
i vrba v suché tůni
všechno co nelze obelhat

VÝLOV

Protože o prázdninách bylo dosti teplo, klesla spodní voda. Štourám se v tom, co je, jako chudá holka ve věnu, a nevím, jestli je to na výlov, nebo ne. Spíš na samostatné recenze, ale jak říká přísloví: Kde voda není, ani hydrocefalus nebere.

Ivo Harák vydal letos v nakladatelství *Protis* sbírku **Měkké gummy**. Harákova poezie této sbírky je často naplněna nějakým erotickým chtěním, dokonce chtěním značně temným. Plíží se a šklebí jako rozevřená rána – a je jedno, jestli to je pohlaví nebo trhliny. V tom temném je Harák schopen naslouchat šumění krve, bublání bílkovin. Je tělesný až hrůza, nebojí se lepkavosti a smradu. A nebojí se ani je pojmenovávat – protože „(...) zůstala / bolest mokvající strup / slétnou se mouchy, nechápou –“ a bez bolesti a utrpení se nerodí nic, ani ten vážně myšlený verš. Osamocený, chladný, prázdný, cizí – to je slovník doplňující všechny ty hmatové vize. Mezi nimi se Harák rozkračuj, z jedné roviny (samota) proudí do druhé

(tělesnost) a to, co je mezi tím, je smutek, snění a stárnutí. A trochu něčeho, co by se mohlo nazývat nadějí. Jak říká přísloví: *Post coitum omne animal triste, exceptum gallum, qui cantat* (po koitu jsou všichni tvorové schliplí, jen Gal zpívá).

Soubor poezie z let 1990–2005 s názvem **Amortale** (*Torst* 2006) vyšel **Miloši Horanskému**, o němž bylo spíš slyšet v té době v rámci divadla; poslední sbírku (pod svým jménem) vydal v roce 1985. Chápejme tedy *Amortale* jako svědectví z jiné strany. Stejně jako u předchozí sbírky je tu vědomí bolesti, stárnutí a umírání. Daleko víc ovšem v prodchnutí s barokním odkazem. Expresce také slovní, ale ne prvoplánová. Spíš zadržovaná do bolestné extáze, hodně hrané a ve výsledku i patetizující. Jedním z pojmů Horanského básní jsou *kostřičky*. Už to trochu obrušuje špičatost, místo ní nastupuje oblost, měkkost, amorfnost. „Všechna naše sbohem jsou rozměklá / a hořekují po návratu“, píše se zde. Nevím, jestli všemohoucí zaklí-

nání zbylého citu, tedy lásky, který je patrný i v názvu sbírky, je východiskem. Stejně jako celkový rozsah knihy. Jak říká přísloví: *In medio virtus* (ve středu je ctnost).

Polabské evangelium Petra Kukala – sbírka čtyřverší, která vyšla letos nákladem *České křesťanské akademie* v Brandýse nad Labem. Cyklus byl mj. vyzdvižen na Ceně Vladimíra Vokolka v Děčíně v loňském roce. Jsou to tradiční, zadumané a hledající kousky trpící se po dešti. Drobiníky, které mají pro mnohé čtenáře funkci malých baterií. Dobijí vás, popřemýšlíte si, necháte plynout. Pro cy-niky zcela marné rýmované veršování nijaké chuti, pro blby navíc i zbytečnost. Nechme ty verše plynout, buď oživí, nebo popojedou dál. Sotva k takovým drobným textům dodávat víc, poškodilo by je to. Víra v nich obsažená má svou pevnost, která ještě víc ty kousky utemovala. „Noc v olivovém sadě / jablky pobitá. / Zase je na krok k zradě... / A po Jidášovi tma.“ (b. Jabloně). Jak říká přísloví: *Vita brevis, ars longa* (život je krátký, umění trvalé).

Začali jsme s nakladatelstvím *Protis*, bere-me jeho produkci ještě jednou do ruky – **Věra Dumková** a její sbírka **Bojíš se zrcadel ve tmě?** vydaná už v roce 2004. Na rozdíl od předchozích tří pánů tato bás-nírka verše nabírá z podstatně veselejšího nálevu. Na druhou stranu je právě v tom největší problém. Nic proti naivizujícím textům typu „Jsem studentka a studuji stud“, ale přece jen se po čtení takových veršů stá-váme obětí nechtěného přesycení. Zatímco smutky a z nich plynoucí nálady se dají snášet, veselí jako kdyby do poezie nepatři-lo. Underground si na zdánlivě naivitě nebo trapnosti dokázal vybudovat svou vlastní řeč. Tady nefunguje. Nebo jinak – tady je pro mě celek nepříliš zajímavý. Nudný ani ne, ale spíš předvídatelný. Tím ale nenazna-čuji, že je to špatné. To bych napsal. Jenom, že jsem v tom poněkud mimo a nechytá mě to. *Non omnia possumus omnes* (nemůžeme všichni všechno).

Michal Jareš

NEJEN O SMÍCHU PAVLA ŘEZNÍČKA

Pavel Řezníček: Kakodémonický kartáč dybbuk, Praha 2006

Ačkoliv bývá Pavel Řezníček většinou řadován k surrealistické linii české literatury, není taková lokalizace nejpřesnější. I surrealistická poetika má svá pravidla, svá dogmata, své stereotypy, a Řezníčka vše, co je předem dané, předepsané či doporučené, provokuje a svádí přinejmenším k sarkastickému gestu. Proto se také ve své tvorbě nejednou strefuje i do surrealistického kánonu. Není to ovšem výraz nelásky k surrealismu, který chápe širěji než jen jako umělecký směr, ale spíše k určitému omezujícímu sektářství v poetice a estetice. Řezníčkovy práce totiž originálně a osobitě navazují na to nejpłodnější, čím surrealismus obohatil umění i lidské myšlení, a zásadně přispívají k jeho dalším proměnám. Řezníčkovými surrealistickými východisky jsou především osvobozená imaginace a neortodoxní interpretování světa, které ovšem podkresluje všudypřítomný smích, upomínající na

ironické jádro básnickovy tvorby a vytrvale matoucí čtenáře.

Je tomu tak i v jeho nové sbírce *Kakodémonický kartáč*, kterou vydal letošního roku *dybbuk* jako první svazek své básnické řady. Řezníček ji sestavil z přibližně padesátky básní z posledních let.

Protože Řezníčka všechny domnělé i skutečné zákonitosti provokují, musí se alespoň prostřednictvím své poezie zmocnit celého světa, musí pokořit všechny objevy a pravdy, aby tak vyzdvihl jeho neproniknutelné tajemství (a zároveň jeho skrytou komiku). Básníkův lyrický subjekt často prochází celým světem a důvtipně vyvrací jednu skutečnost za druhou, relativizuje všechny principy a pravdy a objevuje nové, nečekané souvislosti. Toto putování je ovšem nekonkrétní, v textu se projevuje pouze prostřednictvím bohatých a různorodých obrazových montáží. V tomto podání se prostory prostupují, trhá se čas a věci i vlastnosti ožívají v nekončícím dramatickém pásmu. Celý svět tak působí jako podivná fluidní chiméra odsouzená k neustálému metamorfování. A lyrický hrdina hekticky zachycuje jednotlivé scény těchto dramatických přerodů, jejichž nepředvídatel-

nost je často obdařena závratnou směšností. Jedna velká groteska – takový je Řezníčkův básnický svět naplněný řinčivým smíchem svého rozjiveného demiurga. Groteska bez jasného scénáře, svět osvobozený od pravidel, svrchovaný chaos.

Řezníčkova poezie přitahuje v první řadě svou pestrostí. Vedle plynulých záznamů zpravidla absurdně laděných nadreálných situací se objevují již zmíněné montáže burcujících proměn, meditace nad slovem (kdy je vybrané slovo postupně zatěžováno různými kontexty) i anekdoticky pojaté souvislé příběhy. Právě v nich Řezníček uplatňuje nejsilnější svůj nekonečný smysl pro humor, charakteristický také pro jeho prozaickou tvorbu (jeho dosud patřičně nedoceněná románová trilogie *Hvězdy kvelbu* patří bezesporu k nejlepšímu humoristickým prózám v české literatuře druhé poloviny dvacátého století).

Na humorném vyznění Řezníčkových básní se podílí také jeho jazykový cit. Řezníček si bravurně hraje s homonymy, aktualizuje slovní obsahy, frazémy používá v doslovném významu a za pomoci kontextu bravurně zesměšňuje fráze... Jazyková hra v jeho poezii ovšem nemá pouze humorný efekt. Význam-

nou měrou také ovlivňuje nápaditou hudebnost básní (například při vrstvení eufonicky blízkých slov nebo při rafinovaném využití sporadického rýmu).

Nejpůsobivějšími Řezníčkovými texty jsou ale ty, v nichž surrealisticky stylizuje často existenciálně pojaté, překvapivě niterné sebereflexe. V nich se znovu zpřítomňuje jeho kritický a zároveň okouzlený přístup ke světu. Přítomná sbírka obsahuje například několik takových básní, které spojuje elegický tón (např. *Všech svatých, Dávno, Clapham Junction*, ale i vyhlášený *Bílý chléb*). Řezníčkův charakteristický smích zní v těchto textech zcela novým, nečekaně hořkým témbrem. Zdá se být jen maskou nebo oporou pro romanticky zapíranou svíravou bolest. Právě v takových textech dosahuje jeho poezie těch největších kvalit.

Pro dojetí ale není v Řezníčkových básních místo. Stačí, aby velký lyrik do dušičkové meditace zvolal: „*Ten tyrannosaurus mluví švédsky!*“ nebo něco podobného a celý svět se opět rozezvoní charakteristickým smíchem. Ten hořký smích, který zvěstuje, že „*Slzy pot a krev*“ jsou věčné, ovšem nic nepřehlásí...

Karel Kolařík

PLUS NEBO MÍNUS, HLAVNĚ AŽ SE MLADÍ VYDOVÁDÍ

Plus mínus.

Antologie izraelských povídek

Přeložil kolektiv

Argo, Praha 2006

Argo je nakladatelství, které přeje mladým. Přesněji mladým překladatelům, co se týče mladých autorů původní beletrie, nebyl bych zas tak hr. V jeho edici *Současná světová próza* už letos spatřil světlo světa svazek norských povídek *Krajina s pobřežím*, dílo nastupující norštinářské generace. A ten před prázdninami doplnil soubor moderních izraelských povídek s názvem *Plus mínus*. Čtrnáct překladatelů věnovalo svoji práci Jiřině Šedinové, která – jak říká přebal – „rozhodujícím způsobem přispěla k obnovení výuky hebraistiky na pražské Karlově univerzitě“. Článek o docentce Šedinové přinesl *Tvar* č. 13/2006.

14 překladatelů, 14 povídek, 14 autorů. *Reprezentativní výbor*, píše editor na záložce. A jak z jeho poněkud rozevlátého a básnivého průvodního slova plyne, reprezentativní znamená „zachycující v co největší šíři“ tematické a tvarové. Dozvíme se tedy, odkud a kam sahá asi území izraelské povídky, málo už o tom, kde a jak hustě je toto území osídlené. Sotva můžeme tušit, kdo je solitér, kdo reprezentuje nejsilnější proudy a kdo jde proti nim. A to je to první, to největší a vlastně jediné, co můžeme – nikoli – co *musíme* antologii vytknout: chybí doslov, který by čtenáři předestřel alespoň plánec, náčrt nedlouho existující literatury státu Izrael, vyznačil pár jmen – základních orientačních bodů a naznačil alespoň něco málo o jejích spleťtých kořenech. A který, především, by obhájil koncepci výboru. Protože jinak je bohužel možné a snadné se ptát, jestli by se místo o reprezentativnosti nedalo mluvit o tom, že zrovna něco bylo v domě a že dům dal. A trochu tomu nasvědčuje, že tiráž sice uvádí odpovědné redaktory, ale po editorovi ani vidu. A pak taky to, že originální povídky pocházejí ze tří antologií vydaných v letech 1993–1995. Srdečně doufám, že snad nejde o antologie odpovídající kvalitou a významem sbírkám tuzemského *Listenu*...

Abych ale nemaloval jen čerty na zeď, abych jedním velikým minus neškrtnal něco, o čem jsem nakonec v jádru přesvědčený, že je správné, důležité a přínosné. – Především několik nadšenců pro malý jazyk ví nyní podstatně líp, co je to doopravdy překládat a jak se vlastně dělá kniha. A to není malíč-

kost, co se filologických studií v Česku týká, na praktickou nohu vždycky kulhala, pokud dokonce neskákala po jediné teoretické. Za druhé už se nedá říkat, že nelze. Napřesrok se budu ptát, kde jsou mladí překladatelé z portugalského, kde nederlandistě. A určitě mě napadne ještě někdo do třetice.

A hlavně – v té knížce je několik výtečných povídek. Určitě je potřeba jmenovat *Neříkám to snad jasně?* Savjon Liebrechtové. Působivý text o traumatu z dětství, o vyrovnávání se s rodiči přes propast dvaceti let a o vnitřním míru, který hlavní hrdinka nalézá poněkud výstředním způsobem na podlaže bytu, ve kterém kdysi její trauma vzniklo. Problematický vztah mezi generacemi je akcentován ve více povídkách, třeba v *Babiččině peci na pítý*, příběhu se skvělou atmosférou a mnoha tajemstvími, u kterých jsem si nebyl jistý, kolik z nich je zamýšlených a kolik plyne z mojí neznalosti tradičních židovských zvyklostí. A tenhle spor mezi generací synů a generací otců by se dal zobecnit i na spor s židovským Otcem. Starozákonní dusno skvěle evokuje a Otce tak trochu s Velkým bratrem kříží Gajl Harevenová ve skvěle pointované alegorické povídce *Nevezmeš*.

Nějakým způsobem se s mezigeneračním tématem vypořádává taky Ejal Megeď v titulní povídce. Musím se přiznat, že pokud jsem teď vyjmenoval pár povídek, které pro mne měly znaménko kladné, téhle dávám minus. Je to nejspíš moje vina, minimedailonek autora skoro celý zabírá vypočítávání jeho zásluh a literárních cen, obálka neváhá s joyceovským přirovnáním – a mně je to těžké a intelektuálně blábolivé. Obdobné pře-konstruované se mi zdá *Ne a ne a ne a ne*, dobře desítka příkázání je přesněji desítka zakázání, samé ne a ne – ale jak se to vlastně má k hrdince povídky nebo k autorce, to je pro milovníky šifer. Stejně tak se mi zdá naprosto nadbytečné absurdní stylistické cvičení Etgara Kereta, dobré snad jen k tomu, aby z něj v denících vytáhli „šokantní“ větu o tom, jak někomu sajou slimáci brčkem mozek.

Kolem a kolem, ambivalentní název antologii prostě sedne jako ulitý, zvolit ho bylo z tohoto hlediska šťastné.

A monomanie mi velí vrátit se k neexistujícímu průvodnímu textu, případně sepsout básničku autora záložky... vítejte zpět a až vás přejde vztek, zkuste si jednu, co jsem doporučil, jednu, co jsem pohaněl. Protože je výbor reprezentativní, skoro ručím za to, že z jednoho ranku vám povídka určitě, do zajista nebo natuty sedne.

...milovník verneovek ve mně ještě dodává něco o tom, že duje-li *chamsín*, je předvečer

svátku *šavuot* nebo nastává-li konec měsíce *elulu*, každá z těchto událostí si zasluhuje když ne vysvětlení v předmluvě, tak aspoň hvězdičku a petitem poznámku pod čarou. Nutím ho ale pokorně mlčet, neboť nevím, jestli už dneska milovníci verneovek smějí mluvit do recenzí vážně míněných výborů vážně míněné cizozemské prózy. A že v tomhle cizozemí to myslí sakra vážně! Víte, nečekal jsem, že se budu v pase lámat, jako když Kohn potká Roubíčka, ale takovou dávku deprese jsem tedy nečekal. A zase

– nikoli zásluhou doslovu pečlivého editora, ale jen díky rozhovoru s jubilantkou, již je *Plus mínus* zasvěceno, tuším, že taková dnešní izraelská povídka skutečně je. Na druhou stranu... dobře, že tam ta předmluva nebo doslov nebo cokoli není. Ještě by se mi někdo snažil nakukat něco o tom, jak se někde odráží těžký osud židovského národa. Nebo současná geopolitická situace. Nebo všechno to, co je většinou alespoň z poloviny pravda a docela úplně polopravda.

Gabriel Pleska

INZERCE

w e l e s 26

Balvín • Fencel • Hrbáč • Jirous • Kovanda
Motýl • Popelínský • Prokůpek • Rejchrt
Szpuke • Štengl • Šťastný • Zmeškal

poezie ∞ próza ∞ kritiky ∞ recenze

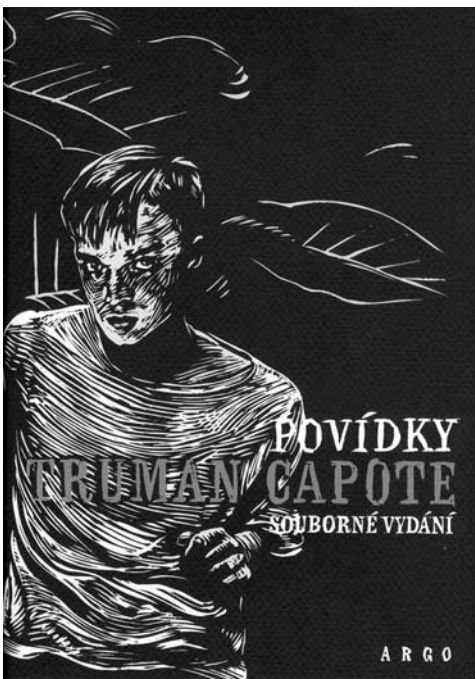
TAKZVANĚ SOUBORNÉ VYDÁNÍ

Truman Capote: Povídky. Souborné vydání
Přeložili Radoslav Nenadál, Hana Ulmanová, Martina Joujová
Argo, Praha 2006

Pokud se dnes čtenář bude snažit dohledat na webu informace o samotném díle amerického prozaika, scenáristy, bonvivána, homosexuála, narkomana... Trumana Capota, dostane se pomocí internetu do mnoha slepých uliček. Zase jedna ukázka toho, jak ta super síť světa (sss) není bezchybná, a zejména v případě zemřelých spisovatelů mnohdy dokonce skoupá. Takže ke knihám – staromilci odkáží na úvody a doslovy k již dříve vydaným Capotovým knihám, tu a tam někdo vzpomene na knihu Lawrence Grobela *Rozhovory s Capotem*, která vyšla ve vší tichosti i česky v roce 1996. To, že se o Capotem zase mluví, je způsobeno jednak nedávným filmem (*Capote*), který byl nominován na Oscara, a jednak i sympatickou snahou nakladatelství Argo zpřístupnit vcelku Capotovy povídky. Jsou samozřejmě dvě možnosti, jak na takový úkol jít: buď převezmeme vydání z amerického nakladatelství, nebo sami iniciativně posbíráme a poskládáme vše, co je od Capota z povídek dostupné, a vytvoříme si vlastní knihu. Ostatně Argo v tomto případě již několikrát projevilo vlastní aktivitu a vytvořilo si vlastní knihy – viz povídky dalšího Američana Donalda Berthelmeho. Nakladatelství šlo v případě Trumana Capota cestou nejmenšího odpo-

ru a převzalo celou knihu z nakladatelství *Random House* i s předmluvou Reynoldse Price. Tím samozřejmě nahráli zarputilým capotologům u nás, kteří hned vytáhnou do boje za Mistra: jak to, že v „souborném vydání“ chybí povídky ze souboru *Hudba pro chameleóny*. Třeba veleslavná – a veledlouhá – povídkonovela *Ručně vyřezávané rakvičky* (*Handcarved coffins*), která česky vyšla v roce 1992, dokonce v překladu Hany Ulmanové, jedné z překladatelů přítomného svazku. Proč je na druhou stranu zařazena povídka *Poušť Mojave* (*Mojave*), která patří do nedokončeného (a pravděpodobně nikdy nenapsaného) románu *Vyslyšené modlitby* (*Answered Prayers* – kolekce existujících fragmentů tohoto románu vyšla až po Capotově smrti v roce 1986). Je to samozřejmě otázka spíše na amerického vydavatele. Ale i tak lze tvrdit, že podtitul knihy „souborné vydání“ je zavádějící. Souborné zde znamená – souborné z počátku Capotovy éry, z období ještě před jeho nejslavnějším románem *Chladnokrevně*. K takovému úsudku nás vede i nahlédnutí do redakční poznámky svazku, kde více než tři čtvrtiny povídek spadají do období 1943–1956. I to, že na původním vydání je Capotovo fotografie z mládí (ostatně Michal Cihlář při přípravě obálky pro české vydání vycházel také z Capotovy fotky z mladších let).

Truman Capote patřil na konci 40. let 20. století k nejvýraznějším novým autorům Ameriky. Byl lepší než Hemingway té doby (což byl tehdy už ostatně skoro každý spisovatel), dokázal s naprostou jasností a čistotou vystavět dialog, s přehledem dokázal zapojit i jakousi vůdčickou

naléhavost. Jeho „jižanství“ je odlišné od všech slavných autorů amerického Jihu. Po neuvěřitelném úspěchu debutu *Jiné hlasy, jiné pokoje* (*Other voices, other rooms*, 1948, česky 1988) mohl čtyřřadvacetiletý Capote udělat cokoli. Byl nesestřelitelný; miláček žen i mužů, poslední z velkých vypravěčů. Přesně to je znát v jeho povídkách – i to, že si je toho všeho vědom. Stačí jen připomenout oceněnou povídku *Miriam* z roku 1945, za kterou získal Capote cenu O'Henryho.

Soubor raných povídek – mnohé jsou v češtině sice dostupné z dřívějších, ale

mnohé si zde odbyvají svou premiéru – je umělecky mimořádný počín. Capote dokázal napsat o mezilidských vztazích, komunikacích problémech, o smrti a smrtelnosti na několika stranách víc než jiný autor za celý svůj život. Zároveň se u něj dá snést míra patetizace, kterou dostal do vínku coby exaltovaný gay a Američan. Někdy je na evropský vkus až příliš nostalgický a patetický (*Vánoční povídka*), přesto je zábavný. Navíc povídka, to nedostatkové zboží dneška, by v současnosti byla bez Capotého jiná: nudnější, bez atmosféry.

Na přetlumočení svazku se podíleli tři lidé – zatímco překlady Radoslava Nenadála jsou notoricky známé z dřívějšího vydání Capotovo knih *Luční harfa* a *Strom noci* (1978), z překladů Hany Ulmanové jsme znali jen *Vánoční vzpomínku* a *Mojave*. Svazek přináší sedm dalších povídek v jejím přetlumočení; ve srovnání s Nenadálovým téměř třicet let starým překladem je Ulmanová kupodivu tradičnější. Přesto se oba dobře doplňují, i když mohla být redakce trochu pozornější. Třetí překladatel, Martina Joujová, má na svědomí pouze jednu povídku.

Bylo by dobré, kdyby se Argo, které již v minulosti po Capotem sáhlo (knihy *Tři povídky* z roku 2000, obsahující mimo jiné povídku *Vzpomínka na dědečka*, která v tomto souboru není), dokázalo iniciovat vydání dosud u nás úplně neznámých Capotovo knih, třeba i nedávno objevenou a vydanou prvotinu *Summer Crossing* (zhruba Letní přejezd nebo Letní míjení) nebo fragmenty z *Vyslyšených modliteb*. I tak je „souborné“ vydání povídek výborným počínem.

Michal Jareš

ZKUŠENOST VĚZNĚNÉHO NA RUSI I U NÁS

Tvůrci slovanské kultury ve vězení a o věznění
Kolektiv autorů
Indrik, Moskva 2006

Sborník *Tvůrci slovanské kultury ve vězení a o věznění* (Dějatelé slavjanskoy kultury v nevolje i o nevolje. XX. věk) přináší šest studií v oddíle Léta 1920–1940 a pět studií v oddíle Léta 1950–1980. L. Budagovová v úvodu konstatuje, že přes všechny potíže postsovětského období se otevřela možnost svobodně a otevřeně psát o jevech a lidech donedávna umlčovaných. Kniha je věnována obětem (žertvám) totalitních režimů. Autorka připomíná, že tvorba spisovatelů – obětí fašismu je sice známá, ale i jejich tvorbu je třeba oprostít jak od někdejší idealizace, tak i od nynější diskreditace. Hlavní dluh současné literární vědy však Budagovová pocituje ve zpracování osudů spisovatelů diskriminovaných ve stalinském i dalších totalitních obdobích. Většina statí knihy je proto věnována těm slovanským spisovatelům a literárním vědcům různých generací, kteří byli (obvykle i s celými rodinami) vystaveni fyzickému i morálnímu útlaču, o nichž ruský čtenář neví nic nebo skoro nic. Autorka konstatuje, že v nelidském jednání hitlerovského režimu byla alespoň jistá, byť zvrácená logika, kdežto v represích stalinského období žádná logika nebyla; byli pronásledováni a likvidováni i lidé, kteří byli ideově oddáni socialismu. V závěrečné větě úvodu říká: „Tato kniha není jen daní památce hrdinů, ale i odborným sledováním tvorby lidí, kteří v extrémních situacích projevili sílu ducha, neztratili lidskou důstojnost. – Tragická životní zkušenost člověka, přeživšího útlak (něvolju), se stala základem jednoho z nejvýznamnějších proudů dokumentárně umělecké literatury 20. století, kde se osobní zpráva stala poselstvím a varováním všemu lidstvu.“

O tom, jak „rudé koleso“ převálcovalo osudy vědců Gorkého institutu světové li-

teratury AV SSSR, mj. Genadije Alexejevič Smoljaninova, píše jeho dcera. Někdejší čas-to zpracováváný konflikt „rodiče–dětí“ se tu mění, u dětí se objevuje úcta „k mučeným, ubitým otcům“. V dalších statích první části jsou připomenuti slovinští spisovatelé Juša Kozak a Cyril Kosmač i osudy revolucionářů Bulhara Dmitrije Gačeva nebo polského dramaturga Vitolda Vandurského, kteří v 30. letech přišli do SSSR „budovat socialismus“ a těžce na svou naivitu doplatili. České literatury se v tomto oddíle týká studie L. N. Titové o E. F. Burianovi. Autorka tu shrnuje vcelku známá fakta, sleduje jeho život, vyzvedá období „Děčka“, nejpodrobněji se kupodivu věnuje protektorátnímu nastudování Nezvalovy *Manon Lescaut* (asi proto, že toto téma bylo už v ruštině zpracováno). Připomíná zavření divadla na jaře 1941 a následné uvěznění E. F. Buriana. V závěru konstatuje, že „v jeho režii z let poválečných nebyla ta svoboda tvůrčího sebevyjádření, jaká byla charakteristická v meziválečném období“.

Druhá část knihy (Léta 50.–80.) se věnuje „poválečným totalitním režimům v zemích socialistického tábora, zejména na rozhraní 40. a 50. let, v Československu také v 70. a 80. letech“. V úvodu se konstatuje např. mírnější přístup vůči (nejen) spisovatelům v Polsku oproti Československu. V Jugoslávii pak byl útlak veden jak proti „protivníkům“, tak proti „kominternovcům“. „Shora předepisované tvůrčí procesy a oficiální ustanovení, o čem a jak psát, na jaké tradice navazovat, jakými ideově estetickými orientacemi se nechat vést – to vše omezovalo vnitřní svobodu umělce, svazovalo křídla, vedlo buď k přizpůsobení se, nebo k disidentství.“ Z těch, kdo byli vlnami politických procesů postiženi, jsou do knihy zařazeni český básník Jan Zahradníček (odsouzený v r. 1952 k třinácti letům vězení), český prozaik Karel Pecka, srbský spisovatel Borislav Pekić, bulharský prozaik Jordan Vylčev a slovenský básník Laco Novomeský, obvykle v souvislosti jak s atmosférou doby a té které země, tak s dalšími autory.

Oddíl zahajuje studie L. N. Budagovové Jan Zahradníček – píseň zoufalství a naděje.

Autorka také přeložila do ruštiny jeho verše, které do statí vybrala. Sleduje celý Zahradníčkův život i jeho dílo a konstatuje, že po úvodním zaujetí nebytím „oceňoval v umění pravdu, prostotu, údiv z nejprostších věcí“. Vidí u něj barokní expresivitu, to, že ho na rozdíl od mnohých jeho současníků neovlivnila píseň, ale hymnus, modlitba a žalm. Vidí u něj „složitost vnějšího i vnitřního života osobnosti“, v době okupace pak občansko-vlasteneckou orientaci. Neopomněla ani Zahradníčkův podíl na řízení časopisu Akord do jeho zastavení v době války i v době krátkého poválečného trvání. Připomíná jeho poválečný sňatek i to, že „velmi brzy rodinný život básníka – ostrůvek štěstí v nešťastném světě – zmizel do oblasti vzpomínek“, dále zatčení a odsouzení, dlouholeté věznění, smrt dcer i pak několik posledních měsíců života po amnestování.

Hlavní pozornost Budagovová věnovala v souladu s posláním knihy poslednímu období jeho tvorby, básním z knih *Dům Strach* a *Čtyři léta*, veršům, které vznikaly v těžkých letech věznění. Právě z nich je také nejvíce přeložených veršů (kolem 150). Povšimla si, jakou roli hraje v této jeho poezii vězeňské okno, zvuky zvenčí, poznává v jeho verších ukrytou duševní sílu a moudrost. „Duše básníkova zůstala i ve vězení svobodná.“ Zásadní podíl na tom měla jeho víra. Vidí, že se básník straní politických realit, „v jeho verších není kontext národní (československý), ale všelidský, není kontext sociální, ale existenciální“. Konstatuje, že ve sbírce *Čtyři léta* výrazně převládá slovo láska nad slovem vězení. Zahradníčkův postoj u ní asociuje se srdcem Dankovým ve známé povídce Maxima Gorkého. V závěru si všímá mj. i na základě toho, že Zahradníčkovy verše nesměly vycházet ani v 70. a 80. letech, že „epocha stalinismu trvala v Československu déle než v SSSR“. Ruskému čtenáři tak zprostředkovala v širších souvislostech i přiměřené hloubce povědomí o českém básníkovi i jeho vlastní tvorbu.

I. A. Gerčíková se zaměřila na dílo Karla Pecky. V úvodu své statí připomíná poměrně obsáhle významné české osobnosti stí-

hané režimem, od Závěse Kalandry popraveného v roce 1950 po disidenty 70. a 80. let, a konstatuje, že bohužel ani v Rusku, ani u nás ještě nikdo podrobně téma vězeňské literatury (období socialismu) nezpracoval. Po této širší rekapitulaci přechází k vlastnímu tématu, k dílu Karla Pecky. Soudí, že „dobře znal a cenil dílo Solženicynovo i Šalamovovo, že jeho živnou půdou byl v mnohém Dostojevskij“. Zabývá se stručněji Peckovými pracemi vydanými v 60. letech, podrobněji pak těmi, které mohly vyjít jen v zahraničí (v nakladatelství Škvoreckých v Torontu), *Štěpením* a zejména *Motáky nezvěstnému*. V nich vidí mj. právě souvislost se Solženicynem i Dostojevským. Zdůrazňuje morální imperativy v jeho díle, duševní sílu hlavní postavy. Snaží se ukázat, v čem je dílo dokumentem doby, v čem je autobiografické i v čem jde nad to.

Další dvě studie se týkají literatury srbské a bulharské, závěrečná je věnována dílu Laca Novomeského. Autorka studie N. V. Švedová připomíná jeho téměř dětské počátky tvorby, prvorepublikové sbírky, jeho vztah k Apollinairovi a ovlivnění jeho estetikou, i Novomeského práci novinářskou, jeho účast na I. sjezdu sovětských spisovatelů v roce 1934, vztah k tvorbě Majakovského i Jesenina. Tehdy tvrdil, že v humánní, spravedlivě uspořádané společnosti najdou básník a poezie náležitý ohlas a tvůrčí svobodu. Záhy po upevnění „spravedlivé společnosti“ u nás Novomeský poznal svůj omyl, přesto nezměnil svá ideová východiska, jak konstatuje i autorka statí.

Z recenzovaného sborníku je zřejmé, že současná ruská slavistika věnuje značnou pozornost právě naší literatuře, že tam bohemistika zaujímá významné místo. To konečně potvrdila i účast ruských bohemistů na předloňské konferenci o Josefu Škvoreckém v Náchodě nebo téměř pravidelná přítomnost L. Budagovové na Šrámkových Sobotkách. Myslím, že mnohý český čtenář by uvítal překlad sborníku a ocenil práce ruských slavistů, zejména bohemistů.

Aleš Fettes

PODIVUHDNĚ ŽIVÝ ORNAMENT

Josef Jedlička: Ornament
Paseka, Praha – Litomyšl 2006

Josef Jedlička má už dávno své místo v dějinách poválečné české literatury především svou experimentální prózou *Kde život náš je v půli se svou poutí*, která se na veřejnosti objevila na začátku druhé poloviny šedesátých let. Teprve v prvních letech devadesátých se mohli čtenáři seznámit s jeho dalšími literárními pracemi – s rozsáhlým rodovým příběhem *Krev není voda* a s výběrem z esejů *České typy aneb poptávka po hrdinovi*. Tato druhá knížka, jakkoliv rozsahově nevelká, naznačila, že vedle romanopisce, prozaika, se v Jedličkově tvůrčí osobnosti tajil i nesporný talent esejistický, schopnost neotřele uvažovat o zdánlivě vymrskaných tématech.

Soubor úvah nazvaný *Ornament* přináší výběr úvah, které autor uveřejňoval v letech 1966 a 1967 v časopise *Sešity pro mladou literaturu* (což byla v té době vedle tehdy již proskribované *Tváře* publikační příležitost pro mladé autory, většinou usilující prolomit tak či onak hradby myšlenkového i literárního konformismu). Editoři vyšli sice z autorových projektů na knihu esejů (měly vyjít pod názvem *Zneužití*), ale definitivní znění se od původního záměru liší. Obsahuje čtyři texty, a to *Ornament* (s podtitulem *Pokus a vymezení sémiologické krize*), *Tradice* (*Hledání pozitivního východiska*), *Odvaha* (*Destrukce jako negace operativních kódů*) a závěrečný *Domov vyvzdorovaný*, což je vlastně úvodní Jedličkova stať k monografii malíře Bohdana Kopeckého, jež byla vydána v roce 1968, ale z valné části skončila ve stoupě.

Autor doslovu Emil Lukeš v jednom odstavci pregnantně postihl významovou stránku Jedličkových esejů: „*Všechny Jedličkovy úvahy krouží kolem několika základních témat: ontologická, gnozeologická a sémiologická krize, ztráty jistot a osamělost člověka v odcizeném světě manipulovaném centralizovanou mocí, postavení a odpovědnost jednotlivce v čase, vztah k trvalým hodnotám a k tradici, hledání východisek z všestranného společenského chaosu, úloha humanitních věd (zejména literární vědy a estetiky) a samotného umění a literatury při překonávání komunikačních poruch a při hledání východiska.*“

Dnešnímu čtenáři se takřka nechce věřit, že tyto Jedličkovy texty byly poprvé publikovány již před čtyřiceti lety – tak aktuálně mu zní slova jeho úvah. Některé problémy, jichž se eseje dotýkají, jsou ovšem trvalejšího rázu; například ontologická krize se permanentně opakuje – od konce devatenáctého století v stále kratších intervalech – a nejnověji se promítla v poststrukturalistických pochybnostech o možnosti racionálně postihnout svět, aniž by to vedlo k „pádu“ do metafyziky. A to Jedlička ještě nemohl tušit, jak vítaným a obdivovaným učitelem se pro tyto filozofické „kacíře“ stane myslitel bourající duchovním „kladivem“ skepse utkvělé předsudky a konvence – Friedrich Nietzsche.

V jednom z čerstvých pojednání věnovaném vůdčímu představiteli poststrukturalistického myšlení Michelu Foucaultovi (srov. P. Barša–J. Fulka: *Michel Foucault. Politika a estetika. Dokořán*, Praha 2005) charakterizuje J. Fulka tuto generaci francouzských filozofů následovně: „*Celá tato generace, která vstupuje na scénu na počátku šedesátých let, se pokouší tím či oním způsobem vymanit z onoho teoretického kontextu, v němž převládal vliv existencialismu, fenomenologie a hegelianismu* (a dodejme – posléze i strukturalismu). *Deleuze i Foucault bojují proti dialektice a fenomenologickému pojetí subjektu a oba se odvolávají na Nietzscheho proti Hegelovi.*“

Zdánlivě v souladu s „kacířskými“, subverzivními postoji těchto stoupenců německého myslitele diskontinuity a destrukce zfetizovaných myšlenek a hodnot by se mohl zdát Jedličkův text *Odvaha*, jenž v podtitulu pojmenovává destrukci jako tvořivou negaci operativních kódů. A vskutku v rozhovoru našeho předního esteta a teoretika nad Jedličkovými texty (připojeném na závěr knížky)

se setkáme s myšlenkou o možnosti paralely mezi názory esejisty a filozofie dekonstrukce, jak ji formuloval další výrazný představitel francouzské filozofie konce minulého století Jacques Derrida: „*Jedličkovo pojetí ztrát, podané v textu z druhé poloviny let šedesátých, se zdá totiž být z rodu v téže době Jacquesem Derridou koncipovaných proslulých dekonstrukcí... Pohleďme jen, kolik je v Tradici obdob s vizí dekonstrukce, jež tehdy teprve dávala o sobě vědět. Aktuální čas (idea času), jak jej autor (Jedlička) pocituje ve své době, není ani posvěcen, ani odsunut do nebytí, je prostě – porouchán; právě tak – či právě proto – úpadek občanství coby aktivity intencionální je výslovně poruchou ontologickou.*“

Autor esej o tradici ovšem podle mého názoru nesdílí onen podvratný, protože vůči jakékoli pozitivitě nedůvěřivý postoj, jaký zastávali dekonstrukcionisté, naopak, „*ontologická porucha*“ je mu symptomem krize, která zbavuje život člověka smyslu, mění ho na „*nesouvislou tříšť hektických okamžiků*“ a zbavuje ho potřeby předávat, odkazovat potomstvu jakékoli hodnoty, tedy ruší vztah k tradici. Proti odpovědnému, hodnotícímu, a tedy výběrovému vztahu k hodnotám, které by bylo třeba předat následníkům, vzniká podle Jedličky pouhé antikvářství hromadící bez rozlišení závažnosti věci a fakta a vytvářející tak statický kult minulosti, staroby, jenž je opakem toho, co by měla plnit živá tradice, a zároveň se tím stává vítaným protivníkem moderny. Tu se Jedlička dovolává F. X. Šaldy a jeho antitradicionalismu, který ovšem vznikl v určité situaci a jež kritik sám později revidoval (srov. jeho návrat ke kulturním kořenům ve stati *Znovu a znovu tradice a revoluce*).

Jedlička proto právem Šaldův postoj charakterizuje jako obrannou reakci proti výše zmíněnému antikvářství. Nechce smysl tradice omezovat na pouhou konzervaci, paměť minulosti, nýbrž jde mu také o péči o kulturní dědictví, to znamená o jeho aktivní začleňování do přítomného života na základě hodnotícího rozlišení toho, co v dané situaci zasluhuje úctu a co nikoliv. Tu se podle mého mínění vzdaluje dekonstruktivismu, jenž se spokojuje s (někdy až exhibicionistickým) zpochybněním ustrnulých klišé, aniž by hledal to, oč šlo Jedličkovi, totiž „*pozitivní východisko*“.

Podobně bychom mohli pohlížet i na jeho esej o ornamentu, v němž autorovi šlo o postižení důsledků sémiologické krize, respektive krize jazyka, kterou si on i jeho literární vrstevníci uvědomovali nejen jako zkostnatění a významové zplanění řeči v oficiální partajní a žurnalistické „*novověci*“. Podle Jedličky toto zplanění mělo kritické důsledky i v oblasti, jež mu byla vlastní – v umění a v literatuře a v širším významu v kultuře vůbec. Pod „*ornamentalismem*“ chápal jev související s rozpadem pospolitosti, jenž se projevil v „*relativizaci hodnot*“, v „*subjektivaci ničím negarantované, svévolné, irelevantní a nekomunikativní*“ a v důsledku toho v „*esenciální bezobsažnosti, v uznání světa zornamentalizovaného*“.

Jestliže ornament měl kdysi svou symbolickou významovou (v Jedličkově informačně teoretické terminologii „*informační*“) potenci, pak podle něho se v současnosti smysl pro něj vytratil (podobně jako ve vyhynulých dávných kulturách) a v avantgardním umění se stal prostředkem k odhalování klamných kódů, jak to autor dokládá ukázkou z Gombrowicze. Umění se mění v hru (připomeňme si, jaký význam přikládali postmodernisté druhé poloviny minulého století momentu hry jako konstitutivní složce umění!). Pro Jedličku však tento únik do hravosti znamená u vědomí existenčních podmínek národní kultury nebezpečí: „*Ale kalambúr v národě, který valnou část svých dějin obětoval na zachování pouhé jazykové autonomie, není už hra či pohrávání, ale rovnou zahrávání si s hodnotou podstatnou a posvátnou – a rozmáhá-li se, jak jsme toho svědky, přímo jako nová literární metoda, je to hrozný příznak úpadku, signifikum hlubokého přerývu v duchovní kontinuitě národa a příčina oprávněných obav z věci nejhorších.*“

Tu se Jedlička jeví nikoli jako dekonstruktivistu, nýbrž naopak jako strážce kulturní souvislosti a totožnosti, jako obránce tvořivé tradice proti „*ornamentalismu*“, jenž podle něho naopak kontext rozkládá. „*Ornamentalistické dílo, které už nechce být pointou minulosti v daném okamžiku svědecké výpovědi [...] svou programovou ‚okamžikovostí‘, vyjadřuje nevíru v budoucnost, nezvratné přesvědčení, že všechno bude čím dál tím horší, a že tedy setrvat v přítomném stavu klamných informací a ornamentalizovaných kódů je pořád ještě lepší ... než vstoupit do budoucnosti jistojistě strašlivé [...]. Ornamentalismus nejenže nemá svůj projekt budoucnosti, ale je pesimistický budoucnostní projekt negativní sám. A je odtud podstatně konzervativní a regresivní, ať se sebevíc zapřísahá svým avantgardismem.*“

Jak řečeno, nejbliže k soudobému skepticismu se zdá být autorův esej *Odvaha* založený na přírodovědné koncepci nezbytného pádu světa do stavu nerozlišenosti, entropie, proti němuž stojí božská aktivita jako aktivita destruuující přirozený (entropický) řád, jejímž nositelem na světě je člověk. Jedlička tu dospívá k rozlišení dvou základních modifikací sdělovacích kódů: dělí je na operativní, sloužící společenskému cíli a koordinaci praktické lidské činnosti, a proti nim staví kódy fundamentální, utvářející duchovní řád společnosti. K těm řadí umění, především (pravděpodobně pod vlivem camusovského existencialismu, jenž významně ovlivnil české intelektuální prostředí šedesátých let) umění absurdní, v němž, v jeho „*tvořivé destrukci entropického a operativního světa*“, esejista viděl jedinou možnost, jak „*apelovat na člověka v aktu lásky účinně*“. Povšimněme si, že autor se tu sice dovolává odvahy k svobodě, která se stala pro modernu i postmodernu univerzálním zaklínadlem, ale základním motivem je pro něho láska; neboť láska – a je škoda, že Jedlička tuto myšlenku dále nerozvedl – v sobě nese vztah, který je svým způsobem protichůdný svobodě, totiž vztah

důvěry, víry, představující protilehlý pól k chladné intelektuální skepsi postmoderních filozofů. Jedinou nadějí (neboť naděje je poslední, čeho by se mohl věřící člověk vzdát) je tvorba nového mýtu, jež může vytvořit jen svrchovaný básník, jaký se dosud nenarodil.

Závěrečné dva eseje mají povahu personálního vyznání. Riziko spolehlivosti je oddanou interpretací stěžejního díla básníka, jenž byl Jedličkovi vždy blízký, Ivana Diviše. Jde o jeho *Teorii spolehlivosti*, v níž vykladač odhaluje riskantní postup básníka, volícího paradoxně krutou cestu za sebepoznáním toho, co je v něm celá lidská zkušenost. Tady si také můžeme uvědomit, jak blízkost obou autorů ovlivnila i způsob Jedličkova esejistického projevu. Jeho eseje – s výjimkou portrétní malíře Bohdana Kopeckého – připomínají svou složitou větnou konstrukcí i náhlými myšlenkovými přechody, svědčícími o zápasu o výraz, něco z „*chrlivého*“ stylu Divišova, ovšem bez jeho expresivní a emotivní vypjatosti. Jak poznamenává autor doslovu, studie o malířově poměru k „*vyvzdorovanému*“ domovu jako by se změnou tématu výrazově zklidnila, projasnila a „*zprůzračněla*“, takže vytváří přílehavý verbální doprovod k tomu, co výtvarník usiloval vyjádřit svými specifickými prostředky. Tu máme názornou ukázkou toho, o čem Zdeněk Mathauser hovoří jako o „*paralelní kontemplaci*“; literární výklad tu postupuje v interakci s výtvarnými motivy, jaké podněcují vykladače k reflexivnímu souznění s vykládaným dílem i s osobností jeho tvůrce, a otvírají tak před čtenářem bohatství smyslu, jakého umělecké dílo může nabýt pro citlivého a vnímavého diváka.

Jedličkovy eseje jsou cenným edičním počinem, jaký nám objevuje osobnost tohoto neprávem opomíjeného autora v novém světle jako důstojného pokračovatele esejistické tradice české prózy, jejíž hodnota neumírá s dobou, kdy se zrodila.

Aleš Hamaň

INZERCE

HOST 07 2006
 měsíčník pro literaturu a čtenáře

ROZHOVOR
 Vlastimil Ježek
 Alena Bláhová

KRITIKA
 Báječný deník
 Michala Viewegha

STUDIE
 Pavel Kosatík
 o šestatřicátinících

POHLEDY
 Několik ohlédnutí
 za Měsícem autorského čtení

SVĚTOVÁ LITERATURA
 Sergio Pitol
 Carlos Monsiváis
 a současná mexická literatura

ESEJ / PŘÍLOHA
 Václav Bělohradský
 Nevolnost & úzkost & nicota
 (K výročí narození J. P. Sarrtra)

Napsat dneska protestsong vyžaduje politologické vzdělání...

JIŘÍ DĚDEČEK

Jiří Dědeček
 9781211493009
 WWW.HOSTERNO.CZ

EXOTICKÉ ZJEVENÍ

Patrick Chamoiseau:
Otrok stařec a obří pes
Přeložila Milena Fučíková
Volvox Globator, Praha 2005

Předpokládám, že spisovatel Patrick Chamoiseau (1953), pocházející z ostrova Martinik, bude většině českých čtenářů neznámý stejně jako do nedávné doby mně, třebaže v češtině již vyšel v roce 1993 v brněnském Atlantisu jeho román *Solibo ohromný* (překlad Růženy Ostré byl tenkrát oceněn Jungmannovou cenou). Autorovo jméno bychom marně hledali ve *Slovníku francouzsky píšících spisovatelů* (2002) autorského kolektivu Jaroslava Fryčera, příliš se nedozvíme ani z informačního serveru (nejen) světových literatur *iliteratura*, a tak můžeme být vděční alespoň za biograficko-bibliografickou poznámku na konci novely *Otrok stařec a obří pes*. V českém kontextu je asi nejznámějším spisovatelem z oblasti Malých Antil René Depestre. Chamoiseau je ovlivněn však především Édouardem Glissantem (1928). Glissant navazoval na africké hnutí „négritude“, které se zrodilo v „černé Africe“ v třicátých letech dvacátého století a zaměřovalo se na vyjadřování kulturní identity černého světa. Autoři jako Chamoiseau, Bernabé a Confiant pokračovali v Glissantově projektu „antillanité“ a svou teorii, která je jedním ze završení emancipace bývalých i stávajících francouzských koloniálních držav, nazvali „créolité“. Tento program prosazování kulturní identity kreolského světa je značně široký a otevřený a je založen na střetávání a míšení francouzského jazyka a kultury s řadou mluvených jazyků (či spíše nářečí?) a různorodých kulturních tradic tamějšího prostředí.

Patrick Chamoiseau vstoupil do literatury v osmdesátých letech. Do oficiálního li-

terárního světa se zapsal až svým románovým debutem *Kronika sedmeré bíd*y (1986), ale již předtím napsal divadelní hru a vydal knížku kreolských pohádek. Od druhé poloviny osmdesátých let publikoval několik prozaických textů a stihl také sepsat třídílnou autobiografii z období svého dětství. Novela *Otrok stařec a obří pes* (snad ze setrvačnosti byla francouzskými nakladateli označena jako román; český vydavatel toto označení přejal) byla v originále vydána v roce 1997. Je otevřena otázkou, která je umístěna na předním místě knihy, ještě před dedikací a obsahem. Jde o jednu ze základních otázek spatých s našim pobytem ve světě: *Má svět nějaký záměr?* Následující text je rozčleněn na sedm částí (Hmota, Obživlý, Vody, Měsíční, Sluneční, Kámen, Kosti) a autorem průvodních slov (označovaných v tiráži jako „mezislovo“) každé z částí je Édouard Glissant.

Vnější dějová linie by se dala shrnout do několika málo vět. Z plantáže uteče starý otrok, mlčenlivý, nenápadný muž, jehož okolí vnímá spíše jako skálu či strom než lidskou bytost, jako pevnou a odjakživa přítomnou součást prostředí. Pán plantáže se zachová stejně jako vždy v podobné situaci. Za otrokem pošle obřího psa, monstrum, které má za úkol jediné: utečence zabít. Z perspektivy otroka je pes vtělením ďábla, je „bezejmenný“ či „bezejmenná“, obří bezrodá vraždící stvůra. Z perspektivy psa i z perspektivy autorského vypravěče se ovšem ukazuje osud obou protihráčů být v mnohém podobný, a není to jen stařec, kdo na této cestě prochází proměnou.

Začíná tedy vnější drama, souboj dvou podrobených, zotročených bytostí. V této hře o život je jim přitom rovnocenným spoluhráčem prales, živá i neživá příroda, jež je jeho součástí, veškeré zvuky, vůně, pohyby či dlení v prostoru, rovněž však magické bytosti kreolských mýtů a po-

hádek. Od počátku je přitom jasné, že hlavním smyslem tu není zdařilý útěk, ale probuzení otrokovy duše i těla, které je líčeno skutečně sugestivně. Toto znovuzrození je doprovázeno symbolickým aktem: muž zavrhne svou otrockou identitu a s ní i „směšné jméno“, které mu pán dal, a zvolí si pro sebe jméno nové. Objevuje své *Já* a lidskou řeč, vystupuje z letitého mlčení. Působivost těchto pasáží narušují bohužel deklamativní proluky, v nichž se lze např. dočíst taková moudra, jako „*Život sem* (do pralesa – pozn. V. K.) *patřil stejně jako smrt*.“ Podobně místy až neúnosně pateticky působí i závěr knihy, v němž je oslavován posvátný kámen indiánů.

Starcovo probuzení k životu je podpořeno postupnou proměnou fokalizace – od promluvy autorského vypravěče přes pasáže, v nichž mají otrok i pes roli reflektora, až ke starcovu vnitřnímu monologu v ich-formě. Postavení vypravěče je přitom ambivalentní – na jedné straně je na mnoha místech řečeno, že vypravěč je tu pouze prostředníkem, který propůjčuje hlas Slovu, živé paměti. Na straně druhé je v textu cítit suverenita autorského subjektu a jeho tvůrčího gesta. Text tedy není dynamizován pouze naznačeným vnějším dramatem, ale i střídáním a proměnami vypravěčských subjektů, užitím prézentu historického, proměnami rytmu promluvy a celkovou výraznou rytmizací a konečně rozmanitostí využitých jazykových prostředků včetně četných neologismů (o zdařilosti jejich překladu bychom se však mohli přit).

Autor těží z tradice psaného spisovného jazyka i z tradice orálních vyprávění, v nichž má slovo (*Slovo!*) magickou moc, stvořitelskou sílu. Primárním je tu přitom slovo mluvené, neboť „*psaní je ztuhlotina*“. Je fixací, která má pro kreolskou kulturu negativní konotace. Znamená umrtvení

živého slova, v němž se spojuje a prolíná mnoho vzpomínek a příběhů. Text zná také četné polohy stylistické a stylové – od ryze poetických, lyrických, snových až k humorným, familiárním a vulgárním.

Lyrizované pasáže jsou celkem umně přetlumočeny do češtiny, větším oríškem se ale ukázaly být výrazy kreolské – jejich překlad pomocí moravských dialektů či obecné češtiny v kontextu vyznívá bohužel spíše směšně a neuměle. Znovu se tedy ukazují obecná omezení překladu a aktualizována je otázka, zda některé knihy je adekvátně a „věrohodně“ přeložit vůbec možné (být se překladatel snaží sebevice a sebelépe – poctivou snahu o přetlumočení autorova rukopisu nelze Mileně Fučíkové jistě upírat). Otázkou pro mne zůstává, zda chyby v interpunkci či v pravopise (např. záměna mně – mě) jsou záměrné a vycházejí z autorova svébytného nakládání se syntaxí (je to vzhledem k výše řečenému pravděpodobné – vždyť jde o příběh „*vyzpíváný v kreolštině a pohrávajícím si s francouzštinou*“) či zda jsou vizitkou obdoby redaktorské práce (tomu by zase napovídaly chyby obsažené i v překladatelčině doslovu). Slušela by se v tomto ohledu nějaká výraznější poznámka překladatelky nebo redaktora knihy; letmá zmínka o autorově svévolném nakládáním s francouzskou gramatikou v doslovu podle mého názoru nestačí.

Novela *Otrok stařec a obří pes* na mne místy působila jako zjevení. Dotek exotického, neznámého, vzdáleného. Trochu se obávám, zda ne až příliš vzdáleného, zda naše jazykové a kulturní ukotvení není až příliš rozdílné. Je otázka, jestli při četbě knih autora jako Chamoiseau a další nejde spíše o vzrušení z exotického než o skutečné naslouchání textu. Alespoň zkusit s ním vstoupit do rozhovoru však má smysl.

Veronika Košnarová

MĚSÍC JE BLBOUN

Josef Faan: Meziverší
Protis, Praha 2006

První publikované verše Josefa Faana jsem četl před osmapadesáti lety a zapamatoval si je dodnes. Jak by také ne, když je – nám, trojici redaktorů školního časopisu – v ředitelně rozhořčeným hlasem recitoval sám ředitel gymnázia. „*Měsíc je blboun, že pořád lítá za poběhlicemi*.“ Komentář uvízl v paměti rovněž. „*Blboun! Také slovo! Student by to neměl nikdy vůbec vyslovit, natož napsat!*“ Což o to, studenti vyslovovali i slova mnohem vulgárnější a méně ředitelská, ale soudruh ředitel neměl nadarmo přezdívku Fojt a fojtské způsoby tkvěly pevně ve feudalismu a jeho školské výrony byly absolutistické.

Nyní mi staré srdce radostně poskočilo, když čtu, že „*měsíček*“ vyskakuje na nočním nebi básní Josefa Faana „*svedený mrknutím večernice*“ i po bezmála šedesáti letech. Autor se mezitím stal mikrobiologem, biochemikem a kandidátem věd, ale zůstal obdivuhodně věrný prvním impulzům své básnické práce. Tuto ryzí oddanost vidím jako základní rys knižního debutu šestasedmdesátiletého básníka. Nejde o nějaké nostalgické ohlížení, o veršované vzpomínky jihnoucího starého pána. Básně psal v průběhu dlouhých desetiletí, vracel se k nim a třeba „*popadesáté lálal verš*“ – vyznává se z toho s bezelstnou upřímností. Nepatří k těm, co „*lehce spíchnou sonet*“. Představuje-li se však jako „*hrubý samorost*“, mohu mu věřit jen s velkými výhradami, neboť nikdy báseň nenahazuje jen tak nahrubo a spíše věnuje píli „*každé hlásce*“.

Ledacos mi brání napsat o sbírce *Meziverší* recenzi. Znáám dobře jména, jimž jsou připsány některé z nejvýznamnějších básní

sbírky; některá z nich mě provázela od dětství a důvěrně. Znáám smrti, o kterých Faanovy verše hovoří. Nahlížím bezděky zasvěceně a podloudně do mnoha skrytých *meziverší* (a záverší a předverší...) – a to není správné místo pro kritický odstup, pravá dispozice pro vytažení kritického metru. Ale snad mám právo na několik poznámek, na výraz úcty k věrnosti poezii, k odvaze nést kůži na trh v čase, kdy se můžeme domnívat, že všechny výhry a nezmary máme již za sebou, na uznání vytrvalému úsilí o tvorbu, ne o pouhou ušlechtilou zálibu, víkendové duchovní chalupaření. Faanova poezie rozhodně není pouhým oddechovým koníčkem vědce. Je to práce výzkumníka, v němž zůstalo cosi z alchymisty: stále mladistvě romantické očekávání výsledků procesů, jejichž zákonitosti leckdy unikají, ale neomylně směřují k elixíru života, k poezii.

Faan (vlastním jménem Josef Fabián) ovšem nemá v oblíbě hru na poetické tajemno a nemíní rozmnožovat chaos a nevázanost. Patří ke staré škole, báseň je mu synonymem řádu. Svou sbírku rozčlenil pro čtenáře přehledně jako průběžné svědectví o jednom životě v době, která řádu příliš nepřála. Netají se radostmi ani prohrami, neváhá přiznat i některá z nich vytěžená moudra. Nezanedbal ani požadavek společenské vychovanosti a korektně se představil básní *Curriculum vitae*, psané jakoby na rubu kádrového dotazníku. (Jako naschvál vlezla do textu této klíčové básně tisková chyba označující autora za „*brusiče srov k ničemu*“, čímž jako by mimoděk potvrdila marnost jeho – a vlastně veškerého – básnictví.) Zdá se mi však, že v přemíře sebekritičnosti (a pokory až flagelantské) se v ní degraduje až příliš.

S většími rozpaky čtu některé básně pamfletické. Učený název *Herapatitská floskule I.* si vyžádal vysvětlení pod čarou,

poučení, že „*herapatit = perjodid síranu chinového*“. Smysl básně však přiblíží až další konstatování, že jeho „*krystaly polarizují světlo*“. Tato zašifrovanost je v rozkošném protikladu k vehementní agresivnosti sarkasmů, podle mého mínění dost cizích autorovu vlastnímu jazyku: jsou k dispozici na pultech se zlevněným zbožím. Oč vlastnější a tudíž věrohodnější – a originálnější – je *Herapatitská floskule II.*, psaná „*mixem nářečním*“, intonovaná podle klíče valašské mateřštiny, jejíž moudrost, zkušenost a zarputilá odolnost je skrytým fundamentem Faanovy poezie.

Jen zřídka popudí, když sáhne trochu pohodlněji do poetického instrumentaria už odloženého a nefungujícího („*kolébka nader*“, „*věčně krásný úděl ženy*“, „*divčí šije svůdně ohnuté*“). Zdá se mi také, že do prázdná vyznívá nejrozsáhlejší báseň sbírky, „*pokus o absolutní báseň*“, jako exhibice autorské obratnosti.

Za vrchol knížky, za sukus Faanova umění, považuji závěrečný oddíl, který dal sbírce název. Je to trojice básní v próze, formou nejvhodnější písemnosti, jakou známe: dva dopisy a záznam vzpomínky. Dopisy se týkají smrti přítele a vzpomínka na maminku je do jisté míry vyostřena jak vůní domova, tak autorovým povoláním biochemika: pálením slivovice. „*Vidím maminku, jak se usmívá na zápraží, tatínek vjíždí s koňmi do stodoly, sad modrá švestkami*.“ A tohle všechno je opravdu mezi verši od začátku do konce, to je pevná osnova, neviditelné lešení, z něhož byly básně budovány a které se jak se sluší a patří rozebralo a odklidilo; věrnost přátelům, věrnost dávnému rodinnému zázemí i přítomné rodině, tradicím rodného kraje, vědomí „*strastiplného času*“ a odpovědnosti, s níž je uchopena přítomnost, tj. „realita“.

Mojmír Trávníček

OZNÁMENÍ

Na digitální vizuální tvorbu se rače přijít podívat do Galerie Mánes, kde probíhá výstava **Petra Horňáka a spol.**, nazvaná **Computer Adventure**.

V liberecké Malé výstavní síni vystavuje do 30. 9. 2006 **Jan Merta**. Výstava má lako-nický název: **Liberec**.

Malíře **Georgi Stojanova** představuje výstava nazvaná **Otisky minulosti**. Lze ji zhlédnout do 24. 9. 2006 v Galerii Miro v Praze.

Arnuld Rainer, rakouský výtvarník, přemaloval fotoportréty Sigmunda Freuda. Tyto přemalby vystavuje Rakouské kulturní fórum v Praze do 17. 11. 2006 pod názvem **Rainer über Freud**.

Jaký je **Povrch architektury**, objasní stejnojmenná výstava **Petra Kvíčaly**, která proběhne do 15. 10. 2006 v Galerii Jaroslava Fragnera v Praze.

Muzeum Boskovicka připravilo přehlídku všech modelů **šicích strojů Minerva**, které se kdy vyráběly. Výstavu si mohou návštěvníci prohlédnout až do 1. 11. 2006.

Na **Bakalářské soubory 2006**, které opustily katedru fotografie FAMU v Praze, se můžete zajít podívat do pražského paláce Lažanských do 27. 9. 2006. Uvidíte práce U. Acmana, A. Aligrudiče, K. Držkové, J. Faulknera, J. Horázného, Z. Kazdové, B. Kleinhamplové, M. Kopeckého, N. Košmerl(ové), P. Krejčího, A. Loizoua, J. Malého, D. Matějkové, Z. Podolské a B. Tomšeho.

Galerie výtvarného umění v Chebu zve do kavárny a knihkupectví *Paseka* ve svém sídle na chebském náměstí Jiřího z Poděbrad.

Dnešní bibliografický údaj je pohříchu nedostačující, bůhví kdy a kde (a také proč) tahle obskurní „kriminální reportáž“ vyšla, vypadá to na četbu na pokračování v jakémsi prvorepublikovém plátku, odkud si ji pilně vystříhával a pak nechal svázat jakýsi neznámý milovník škváru. Čekal jsem cosi na způsob šíleného Hannibala Lectera – a přitom limonáda, vyšeptalá a k uzoufání sladká. Alespoň zpočátku. Na slovo kůže si autor vzpomněl až na 67. stránce: „Je to příliš strašlivý pohled, pánové. Kdo má slabé nervy, nechť se sem nepřibližuje.“ / (...) Karel nečekal, až dokončí, ale učinil skok kupředu. / Jeho vytržené oči zíraly na cosi, co leželo u samého pilíře. / Bylo to lidské tělo. / Ale jaké lidské tělo! / Nemělo hlavy a bylo zabaleno do velkého kusu plátna, jež bylo celé prosáklé krví... / (...) Sbírá je všechnu svoji silou, aby přemohl odpor, bojuje s hrůzou a všemi rozechvívajícími pocity (...) plátno pozdvihl (...) / Pak vyrazil jediný výkřik. / (...) Ta mrtvá byla bez kůže!

Co věta, to nový odstavec. Čtenář, který se prokousal až sem, se upřímně zděsí: oběti je Karlova tajná láska slečna Zuzanka. Víte, to bylo tak... Ba ne, převyprávět vám vše, co se odehrálo na prvních šedesáti stránkách, je téměř nemožné – děj je tak spleťtý a pro-

chází takovými peripetiemi a zvraty, že za chvíli nevíte, která bije. A tak nechme zaznít přímo originál. Mezitím se už totiž pan továrník Lorek domákl toho, že Zuzanka byla jeho dítětem, a ne nastrčeným kukaččím mládětem, jak se mylně domníval, a trpce lituje: „Bože, je na světě většího padoucha na de mne? Zlořečená prudkost!... Radoval jsem se ze smrti vlastního dítěte. / (...) Odpusť mi... odpusť mi mé padoušství... Zabij mne třeba, chceš-li, neboť za tu moji špatnost máš k tomu právo... / (...) Musím... musím nyní zešleť.“ To spíš zešlím já. Továrník se nám rychle oklepal a dokonce si se svou bývalou ženou znova padli do oka. Praha opět jednou měla sensaci společenskou. Manželé, kteří se kdysi rozešli (...), opět se rozhodli jít společně životem. Patnáct let po rozchodu se opět sešli a když lidé v obrázkových listech viděli tyto novomanžele, kteří se již brali po druhé, musili si říci, že je snad nespojila nějaká vypočítavost, neboť ti dva se na sebe usmívali s naprostou důvěrou. Očistný akt opětovného spojení dvou někdejších rivalů, společně hořekujících nad těžkou ranou osudu, nám předznamenává obligátní happy end. Zanedlouho se Karel dozvídá, že Zuzanka zavražděna nebyla (zohavené tělo patřilo jiné nešťastnici), a protože neschopná policie při-

pad odložila *ad acta*, vydává se neohroženě po stopě únosců. Tu mu poskytl sám hlavní padouch Severin Vrist, který neudržel na uzdě své žvanilství a bezděčně vyklopil do telefonu pohnutky ke spáchaným ohavnostem: „(...) Dále vám chci říci, že ona je v rukou »Prodavačů lidské kůže«... Asi nevíte, že kdesi v Indii je celá řada velmi bohatých vladařů, kteří své některé knihy, nebo také některé listiny si dávají dělati na lidské kůži (...) Nuže, ona je v rukou obchodníků s lidskou kůží... Dodáváme čas od času kůži tam, kde nám ji dobře zaplatí...“ Karel ničemy najde, ale při následné honičce je chycen. Vrist se dotekl nohou Karla a pronesl posupně. / „To je opravdu krásný lov, nemyslíte, hoši? / (...) Tento chlapík, jenž by se pro svoji zamilovanost odvážil všeho, by nám byl velmi nebezpečný. (...) To musí nyní zaplatit životem.“ / „Kule je nejistější, vůdče!“ Poslední slovo však má autor, a tak je Karel místo logicky se nabízející rány do týla svázán a vláčen v autě na druhý konec Prahy, aby tu byl vhozen do řeky. Je tak učiněno s ladností až sokolskou: Rozhoupávali rytmicky jeho tělo. / Vrist odpočítával: / „Jedna...“ / Vyhupovali tělo stále výše. / Pak pokračoval poněkud nervosně: / „Dva!“ / Vyhupovali tělo téměř ku svým hlavám. / To vyhupování bylo tak prudké, že jakákoliv Karlova námaha o vzepření

byla marností. / Vrist vyštěkl do svištění, jež vydávalo pohupující se tělo mladého muže: / „Tři!... Ted!“ Jinak by se nám na scéně nemohl objevit obchodní zástupce Jeřábek, který zrovna projíždí kolem na svém motocyklu a tonoucího Karla zachrání. Nesejde na tom, že náš svázaný hrdina splýval deset minut v mrazivé vodě – takové podružnosti tu není čas řešit, to už Jeřábek posadí Karla za sebe a veze jej na policejní komisařství. Jenže se to ještě krapet zašmodrchá. Karel musí stůj co stůj zachovat své *incognito*, a tak svého zachránce složí přesně cíleným úderem do spánku a ujede. Záhy si však uvědomí, že je načase přestat s tou partyzánštinou. Přizvaná policie zátať na skryš bandy zbabrá, snad proto, abychom se mohli stát svědky velkolepého finále v podobě efektní letecké honičky: Vrist se Zuzankou prchá v letadle, Karel s komisařem jsou jim však v patách a co čert nechce – první dvouplošník má poruchu a zaboří to kamsi na louku. Nikomu se pochopitelně nic nestane: Vrist musí být předán spravedlnosti a Zuzanka skončí v náručí Karlovi, jenž ještě stihne zahlásit: „Věřím, že láska, jež byla v ohni nebezpečí a zoufalství, může přetrvati i věky.“ Také věřím a držím milencům palce, ať jim to vyjde. **miš**

VÝROČÍ

František Halas

3. 10. 1901 Brno – 27. 10. 1949 Praha

Přejme jim to

Zablácení řeči
ve všivém štěstí po krk
stáli u hrobu

Byl bílý Šlahoun ze sklepa Čahoun
Snivě civěla
Oči hovniválové

Už na nás nepřijde
už je po strachu

Zaprská čas

Ona Sametku na starém krku
On Kýlní pás

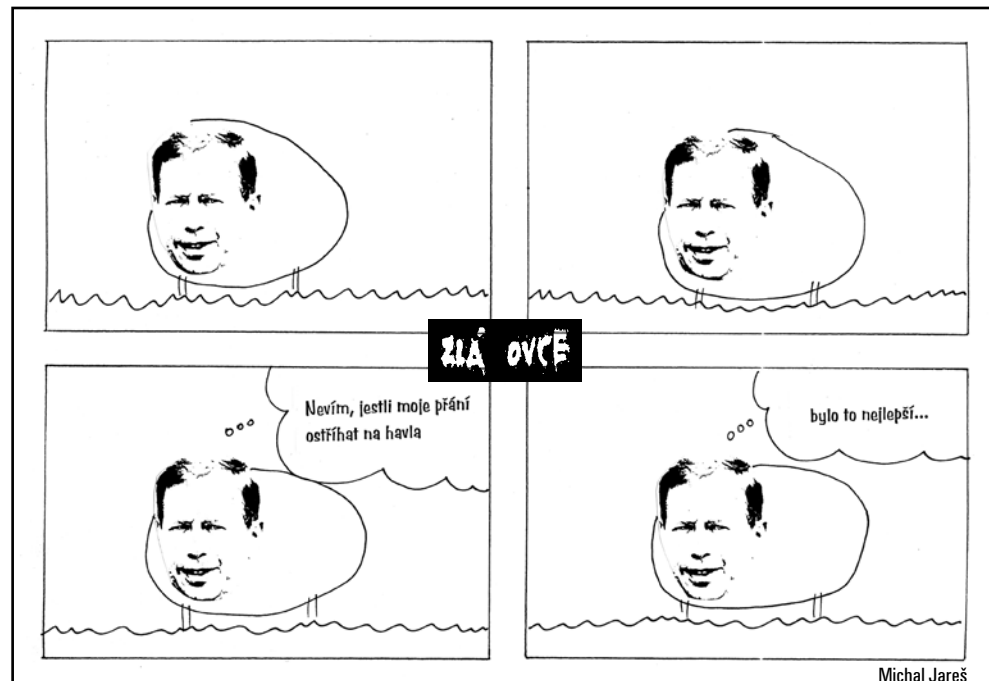
Mrtvý se zavrtí radostí
že se z toho dostal

Ach jo

Rozpadne se
Červi utrou hubu

Dále si na přelomu září a října připomínáme tato výročí narození:

25. 9. 1846 Otakar Červinka
25. 9. 1866 Antonín Klášterský
25. 9. 1906 Jaroslav Ježek
25. 9. 1941 Antonín Brousek
27. 9. 1956 Josef Pospíšil
30. 9. 1906 Jaroslav Tomeček
3. 10. 1921 Oldřich Wenzl
5. 10. 1936 Václav Havel

FEJETON

NIC JSEM NESLÍBIL?

Jednou jsem si na to udělal čas a důkladně prozkoumal pojem „slib“, v důsledku čehož se v každodenním životě snažím raději nikomu nic neslibovat. Vnímám ten pojem jako něco posvátného. Pokud mám slibovat, je to obřad, který má aktivovat tíživou krásu slibu, uvést jej v život. Ostatně slibovat je něco jiného než jen vyslovit slib – liší se to tím dějem. Při vyslovení slibu především vyslovuji, ale při slibování se odevzdávám a zároveň poutám. Je ovšem věcí každého jednoho slibce, nakolik své slovo a sám sebe bere vážně a nakolik je ochoten se zavazovat a rozdávat, případně platit falešnou mincí. Ale aby to nebylo tak prosté, musím si připustit, že šetření sliby není nutně známkou rozvahy a ušlechtilých úmyslů, docela dobře může jít i o jakousi lakotu ducha.

Také vím, že jsou lidé, a možná se dá říci i národové (hledal bych je nejspíš jihovýchodním směrem od nás – a omlouvám se za to generalizování), které mají ke slibu ještě jiný přístup: Je výrazem toho, že právě v tom okamžiku, kdy něco

slibují, to také tak upřímně chtějí. Vlastně je pro ně důležité prožít si ten akt, to slibování, a myslí to vážně. Zítřka se však nadchnou něčím jiným a na dnešek zapomenou – přesto však ta vřelost, se kterou si skrze slibování s někým zaobcovali, nemusí být zavrženímhodná, ba může mít i léčivý efekt. Zdá se totiž, že bez pravidelné výměny příslibů se nedá žít. Neochota slibovat pak může být nejen lakotou ducha, ale i absencí vřelosti...

Asi by tedy bylo dobré rozlišit slib jako posvátný, hlubší akt, provázený například více či méně doslovnou přísahou věrnosti, od takového slibu, který je výrazem momentální vřelosti a jejího prožitku, ale nemá ambici stát se poutem, prostě dva lidé si zrovna chtějí trochu zaslibovat... Myslím, že některé jazyky (jako němčina) o něco zřetelněji odlišují slib „všední“ od „slavnostního“, ale v Čechách si musíme vystačit se slibem, příslibem, případně závazkem a dáním slova, aniž by se mezi těmito pojmy obecně vnímal větší rozdíl. A je věcí osobní morálky a patrně i upřímnosti k sobě samému, jak ten či onen slib vnímáme a jak

mezi sebou rozlišíme sliby letmé jako polibky při náhodném setkání, od těch, které by měly mít z podstaty pro nás nějaké následky.

Protože mě baví vnímat slib jako cosi slavnostního a velmi závazného, vyhradil jsem si pro něj místo sváteční, to však neznamena, že vymizely z mého života situace, ve kterých se k něčemu zavazuji způsobem neposvátným. Ano, příslibil jsem, že do patnáctého odevzdám článek, že přijdu na vernisáž, zatelefonoji na lampárnu a koupím pomeranče. Jsou to vazby, bez nichž by se mi rozpadla každodennost. Ale dávám si velký pozor, abych u věcí, které každodennost jasně přesahují, neokrádal se o tu možnost posvátna – to proto se snažím nikomu nic neslibovat.

To všechno nepopisuji proto, abych dospěl k nějaké sarkastické pointě na téma hanebného významu slibu v politice a médiích (stačí mi jen se takhle jednou větou otřít), ale abych se svěřil s jedním postřehem: Od doby, co si na to dávám pozor, zřetelně přibýlo lidí a situací, kdy někdo tvrdí, že jsem mu něco slíbil – a teď

se toho tedy domáhá. Právě proto jsem usoudil, že vytváření příslibů mezi lidmi je běžnou a nezbytnou součástí života; když chybí, někde se rozbíká výstražné znamení.

Ti lidé, kteří mi vykládají, že jsem jim něco slíbil, nelžou – oni si prostě (většinou podvědomě) všimli, že mám ke slibování trochu úzkostnější přístup, a to v nich vyvolalo potřebu nějaký slib vyžadovat, alespoň kousíček, náznak, a nejen to: dokonce i z mých výroků a gest vyčetli, že jsem vlastně nějaký slib učinil. Nepochybně ano, v některých situacích je prostě takový příslib latentně přítomný a k tomu, aby vznikl závazek, není třeba vyjádřit to souhlasem, stačí jen neprotestovat. Zkrátka život je skrz naskrz závazný a bez závazků se nedá žít každodennost. Leda že bychom se naučili castanedovský „nedělat svět“ – odhodlat se k tomu by ovšem byl vlastně ten veliký posvátný slib, který vyvažuje z těch ostatních běžných příslibů. Možná to někomu zní slibně, ale rozhodně neslibuji, že mu to bude fungovat.

Václav Bidlo

Ročník XVII. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky a Nadace Český literární fond. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Anna Cermanová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Hana Růžicková. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail : tvar@ucl.cas.cz. Archiv Tvaru http://archiv.ucl.cas.cz. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Tisk Ringier Print, a. s., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdánská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2006/15

MK ČR E 5151 * ISSN 0862-657 X * F 5151 46771 * 25,- Kč * 21. září 2006

tvar
LITERÁRNÍ OBŤYDENÍK